EMEK

UMUR

UMUR

AYLIK SOSYALİST DERGİ

FAŞİZME KARŞI SAVAŞ

9

ŞUBAT 1971

EMEK

AYLIK DERGİ

Şubat 1971
Sayı : 9

Sahibi : Şaban ERİK

Sorumlu Müdür : M. Ali Uğur

Yönetim Yeri : Süleyman Sırrı Sokak 2/8
Yenişehir - ANKARA

Dizgi ve Baskı : **Baylan Basım ve Ciltevi**

İÇİNDEKİLER **Sayfa**

anti-faşist mücadele

Bütün işaretler göstermektedirki, Türkiye toplumu, bugün faşizm tehlikesi ile karşı karşıyadır. Son günlerin olayları, devlet aygıtına sahip egemen güçlerin hiç olmazsa bir kesiminin, faşizm için gerekli kılıfı hazırda tutmağa yarayacak her türlü çareye baş vurmaktan sakınmadığını ortaya koymaktadır. Egemen güçlerin faşizm için seçmiş oldukları kılıf üniversite gençliğinin eylemleridir. Uzunca süre üniversite gençliğinin eylemlerini hafiften alır görünen varlıklı sınıflar koalisyonu, yılbaşı mesajları ile bu eylemleri Türkiye toplumunun en önemli sorunları düzeyine çıkarmışlardır. Muhalefeti, sivili, askeri ve iktidarı ile beraber bütün egemen güçler, üniversite eylemlerinin kökünü kazımak için faşist tedbirler alınmasında düşünce birliğine ulaşmışlardır.

Getirilmesi düşünülen tedbirler, gecikme ile de olsa tepki ile karşılanmıştır. Tepki egemen güçlerin kutsal ittifakında yarıklar açmış ve gerilemelere sebep olmuştur. Yalnız bu yarıklar ve gerilemeler sadece egemen ittifakın bir kesiminin, faşizmi gerçekleştirmek için ne kadar kararlı olduğunun gün ışığına çıkmasına yaramıştır. Devlet aygıtında ağırlıkla söz sahibi olan bu kesim, düzensizlik endişelerini sonuna dek ayakta tutabilmek için, İş Bankası Emek Şubesinin soygununu kullanmıştır. Bu olayda, polis bir yandan, soyguncu olarak ileri sürülenleri yakalamamada üstün bir becerisizlik örneği verirken; diğer yandan da, kamu oyunun dikkatini canlı tutabilmek için duyulmamış «tesadüfler»den yararlanma yolunu seçmiştir. Bu serüven bir yanda

devam ederken, sanki gizli imiş, sanki pek endermiş, veya yeni çıkmış gibi, nurculuk okullarına baskınlar tertiplemiştir. Nurculuk okulları konusunda polisin bilgisinin, örneğin; randevu evleri konusundaki polisin bilgisinden daha az sağlam olduğunu düşünmek için insanın safdilden de öte birşey olması gerekir. Fakat polis, İsparta'ya 12 kilometre mesafede, içinde öğretmeni, jandarması olan bir köydeki büyük bir nur okulunu bu günler de öğrenmiş ve öğrenir öğrenmez de basmıştır!

Bu günler rastgele günler değildir. Bu günler, Türkiye kapitalizminin, Türkiye düzeninin bunalımının genelleştiği günlerdir. Bu günler işçi sınıfı militanlığının durdurulamadığı ve egemen güçlerin her gün biraz daha bölündüğü günlerdir. Bu günler, işçi sınıfı hareketinin anayasa tepetaklak edilmedikçe sınırlanamayacağının anlaşıldığı günlerdir. 274 sayılı sendikalar yasasında yapılan değişikliklerin işe yaramayacağının ortaya çıktığı günlerdir. Sömürü düzeninin parçası olan mühendislerin, baskı düzeninin eli olan kaymakam ve valilerin direnişe geçtiği, sanayicilerin bir kesiminin, daha bundan sekiz sene önce maliye bakanlarının komünist dedikleri bir İngiliz İktisatçısı olan Kaldor'un teklif ettiği biçimde tarımdan vergi alınmasını savundukları günlerdir.

Bu günler, dünya emperyalist sisteminin lideri Amerika'nın derin bir ekonomik bunalım ile pençeleştiği eski lider İngiltere'nin çöküntünün içine girdiği, Fransız Ekonomisinin sallandığı ve dünya işçi hareketinin büyük adımlar attığı günlerdir. Yakın zamanlarda, Nikson'un en yakın danışmanı Kiesinger, Üniversiteleri dolaşarak, Nikson'a karşı muhalefeti yavaşlatmağı öğütlemektedir. Çünkü, Kiesinger'e göre, Nikson Amerikan düzeninin son şansıdır. Nikson düşecek olursa, İktidar pentagon faşistlerinin eline geçecektir. Sanki, şimdi başkalarının elindeymiş gibi ve sanki şimdi Kara Panter'ler herkesin gözü önünde ve planlı olarak temizlenmiyormuş gibi. Bu gün Amerikan düzeninin yöneticileri bile faşizmden, bir fısıltı biçiminde de olsa söz etmektedir. İngiltere'de ise bu fısıltı aşamasını çoktan aşmıştır. Ve batının kapitalist ülkelerinde faşizmin genellikle kullanılan kılıfı olan milliyetçilik bütün gücü ile kullanılmaktadır. Britanya kırallığının insanı, ki dört ırktan oluşur, bugün derisinin rengini kaybetmek öcüsü ile korkutulmaktadır. Tehlike özellikle Pakistanlı ve Hintli'lerden gelmektedir! Bunun için Biritanya adalarının Pakistanlı ve Hintlilerden arınması savunulmaktadır. Pakistan ve Hint göçmenleri ayrı koloniler olarak yaşamağa mahkûm edilmekte, tek tek gezdiklerinde «safkan» ingiliz gençleri tarafından dövülmekle ve İngiliz başbakanı da Britanya adalarına yerleşmiş Pakistan ve Hint göçmenlerinin yurtlarına «gönüllü» olarak dönmelerini sağlayacak kanun tasarıları hazırlamaktadır.

Bunlar rastlantı değildir. Emperyalist aşamada kapitalizmin genel bunalımı faşizmi doğurur. Bu gün kapitalizmin bunalımı genelleşmektedir. Kapitalizmin bunalımı sınıf çelişkilerini keskinleştirir. Kapitalizmin bütünüyle gelişmemiş olduğu ülkelerde ise, sınıfların daha da belirgin olmaları sürecini hızlandırır sınıf çelişkilerine refah zamanlarında görülmeyen bir açıklık ve keskinlik getirir.

Kapitalizmin bunalımı, kütle olarak ve de oran olarak artığın düşdüğü

dönemlerdir. Yaratılan artığın «realize» edilemediği ve dolayısıyla toplam artığın azaldığı dönemlerdir. Böyle dönemlerde, işçi sınıfını sömürme eğilimleri artar; hiç olmazsa işçi sınıfının haklı istekleri karşısında direniş daha uzlaşmaz bir biçime bürünür. Bu, sınıf çelişkilerinin artışının bir yanıdır. Diğer yandan, varlıklı sınıflar, verimsiz tüketime, kendi hizmetkârlarına yani polisine, memuruna eskisi kadar cömert davranamaz. Üçüncü olarak, ve daha önemlisi, varlıklı sınıflar arasında artık bölüşümü ciddi bir kavga özelliği kazanır. Varlıklı sınıflar, artık bölüşümünü parlemento içinde ve sulhcu bir biçimde (kendileri için sulhcu) yapamaz olurlar. Bu durumda varlıklı sınıfların en güçlü fraksiyonunun diğerleri üzerinde egemenliğini kurması zorunludur. Ve bu zorunluluk gereği, «parlementer demokrasi» askıya alınır; yerini açık faşizme bırakır. Bu, burjuvazinin bir kesiminin diğer kesimi üzerinde egemenlik kurması ve bunu, sömürülen sınıfları daha çok sömürmek için yapması demektir. Bu, burjuvazinin kendi yararına da işleyen burjuva hak ve özgürlüklere tahammül edemez olması ve bir diktatörlüğü kaçınılmaz görmesi, demektir. Marks, Lui Bonapart'ın diktatörlüğünü incelerken, her türlü diktatörlüğün bu yanına büyük bir açıklık getirmektedir: «**Parlamenter Düzen partisi,** sükûnet için duyduğu büyük istekle kendisini sessizliğe mahkûm etmişken; kendi eli ile, toplumun diğer sınıflarına karşı» mücadelesinde, rejiminin bütün koşullarını, parlamenter rejimi yıkarak, burjuvazinin siyasal yönetiminin, burjuvazinin güvenliği ve varlığı ile bağdaşmayacağını ilân ederken; diğer yandan, **parlamento-dışı burjuva kütlesi,** (cumhur) Başkana karşı köle davranışı, parlementoyu aşağılayışı, kendi basınına hoyratça muamelesi ile, Bonapart'ı, kendi konuşan ve yazan kolunu, politikacılarını ve yazarlarını, kendi platform ve basınını, bastırmağa ve ortadan kaldırmağa çağırdı. (ve bütün bunları) kendi özel işlerini, kuvvetli ve sınırlandırılmış bir hükümetin koruyuculuğunda, güven içinde sürdürebilmek için yaptı. Açıkça ilân etti ki, yönetimin sıkıntı ve tehlikelerinden kurtulmak için, kendi siyasal yönetiminden vazgeçmeyi istemekteydi.» (Marks; Lui Bonapart'ın Onsekizinci Brumeri)

Faşizm, burjuvazinin bir açmazının zorunlu bir durağıdır. Bu bakımdan, sınıflı toplum ve sınıf çelişkileri var oldukça faşizm bir tehlike olarak vardır. Bu tehlike en çok kendisini emperyalist aşamada belli eder. Çünkü, emperyalist aşamada her türlü çelişkiler keskinleşir. Sömürülen ülkeler ile emperyalist ülkeler arasındaki çelişki, burjuvazi ile proletarya arasındaki çelişki, emperyalist ülkeler, ya da bloklar arası çelişki, monopolcu kapital ile diğerleri arasındaki çelişki ve hatta monopolcu kapitalin kendi arasındaki çelişkisi, değişen ölçüde fakat her halde artan derinliklere ulaşır. Bu bakımdan genel bunalım da bu çelişkileri faşizme başvurmadan, bir süre içinde de olsa, sınırlama olanağı olamaz. Ayrıca, emperyalist aşamada, normal zamanlarda bile devlet aygıtının militarist özellikler kazanmış olması ve bütün baskı aletlerinin devlet aygıtında toplanması baskı yapma işine yardımcı olmaktadır.

Bu son nokta, faşizmin anlaşılması bakımından son derece önemlidir. Çünkü faşizm herhalde orta tabakalara dayanır. Başlangıcında, orta tabakalara dayanır: kaypak olan bu tabakalar için genel bir öcü yaratır. Bu, ırkcılık

olabilir, «komünizm tehlikesi» olabilir veya başka bir şey. İşleyişi sırasında da orta tabakalara dayanır: Onları, bir büyük «misyonu» yerine getirmekle görevli insanlar olduklarına inandırmağa çalışır. Bu misyon, bir ırkın üstünlüğünü göstermek, bir ırkı temizlemek veya insanlığı büyük bir tehlikeden kurtarmak olabilir. Böyle bir şey faşizm için zorunludur, çünkü burjuva çocukları polis veya jandarma olmazlar. Polis, Jandarma, ve faşizmin mitolojisini yaratacak olan aydınlar, lumpenproletarya ve orta tabakalardan çıkar. Onları, daha gaddar yapabilmek için, önce fenatik yapmak gerekir. Fanatik yapmak için ise, bir büyük «tehlike» ve bir mit vazgeçilmezdir. Zaten, genel bunalım sırasında durumları daha da sarsılmış olan tabakalar, herhangi bir tehlikeyi kabule ve herhangi bir mit ile heyecanlanmaya hazır durumdadırlar.

Faşizm orta tabakaları kullanır, fakat burjuvazinin ve onun da bir kesiminin lehine işler. Varlıklı sınıfların bazı kesimlerini de egemenliği altına alır. Yirminci yüz yılın ilk yarısında görülen faşizm örneklerinde kazanan sadece sanayi monopolleri olmuştur. Zaten gerek İtalya'da ve gerekse Almanya'da faşizm iktidara sanayi monopollerinin açık ve maddi desteği ile gelmiştir. Yararlananların da onlar olduğunu anlamak için Hitler'in ilk Ekonomik Konseyinin üyelerine bakmak yeter: Krup, silâh kıralı; Thyssen, çelik kırallarından biri; Von Siemens, elektrik endüstrisi; Bosch, kimya tröstü; Voglar, çelik tröstü; Dielin, potasyum kralı, v.b.

Türkiye'deki gelişmeleri bu çerçeve içinde düşünmek gerekir. Fakat bu çerçeve içinde düşünmek yetmez. Dünya deneylerinin vargılarını, Türkiye deneyleri ve Türkiye kapitalizminin yakın gelişmeleri ile beraber gözetmek zorunludur. Yakın ve bugünün gelişmelerini gözetmek son derece önemlidir. Bu, hem faşizmden en çok yararlanacak varlıklı sınıfları ve hem de faşizme en çok muhtaç olanları belirlemek için gereklidir.

Yakın gelişmeleri gözetmek, özellikle varlıklı sınıflar içindeki kuvvet dengesinin yeni şekillenmelerini bilmeği gerektirir. Bu ise, en iyi bir şekilde, sınıf dinamiğini yansıtan taze istatistiklerle yapılabilir. Yalnız, şu anda böyle istatistiklerin bulunmadığını söz götürmez. Bu günü anlamaya yarayacak istatistikleri, belki bundan on-onbeş yıl sonra bulmak mümkün olabilir. Bu durumda ne yapılacaktır? Engels bu soruyu açıkça koyar ve açıkça cevaplandırır. «Belirli bir dönemin ekonomik tarihinin açık bir incelenmesinin, zamanında yapılma olanağı yoktur, sadece, sonradan, materyal toplama ve ayıklaması yapıldıktan sonra mümkündür. Burada istatistikler, zorunlu yardımcı araçlardır ve (fakat) herzaman geriden gelirler... Bu yüzden, materyalist yöntem, genel olarak, kendisini, siyasal ihtilâfları mevcut sosyal sınıfların ekonomik gelişmenin yarattığı sınıf fraksiyonlarının çıkarları arasındaki mücadeleye indirgemek ve herhangi bir partinin, bu sınıfların ve sınıf fraksiyonlarının az veya çok yeterli siyasi ifadesi olduğunu ispat etmek ile sınırlamak durumundadır.» (F. Engels; Marks, Fransa'da Sınıf Mücadelesi 1848-1850 için yazılan önsöz)

Siyasi partiler içindeki çalkalanma bakımından son yıllar zengin bir hazinedir. Bu çalkalanma, bölünme ve ayrılmalardan kendisini kurtarabilmiş

bir tek parti bile bulmak mümkün değildir. Bunu, son yıllarda Türkiye'de sınıfsal dinamikde çok büyük akışların olduğu ve siyasal partilerin de bu akışa uygun değişmeler gösterdiği biçiminde yorumlamak gerekir.

Varlıklı sınıflar içindeki gelişmeleri anlamak için bakılacak örgüt, hiç kuşkusuz, iktidar partisidir. İktidar partisi içinde önemli bir fraksiyon, iktidardan uzaklaşmamak için büyük bir direniş göstermesine rağmen, iktidar partisinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Önemli olan bu fraksiyonunun iktidarda kalmak için diretmiş olması ve de iktidar partisinin bu gurubu atmakta fazla tereddüt göstermemesidir. Bilgiç hareketinin bu yanını görmemeğe ve bunu sadece kişisel sorunlarla ya da din konusunda tutucu eğilimlerle açıklamağa imkân yoktur. Bu önemli bir gelişmedir ve üzerinde önemle durulmalıdır.

Bilgiç hareketi bu gün, özünde ticaret sermayesine dayanan ve fakat toprak kapitalistlerini de içinde barındıran bir parti olarak biçimlenmiştir. Fakat çıkışında, salt ticaret sermayesine dayanan bir hareket olmaktan başka özellikler taşır. Bilgiç ve arkadaşlarının hükümet de iken vermiş oldukları mücadele hatırlanmalıdır. Bu mücadele, emperyalist özellikleri olsun olmasın sanayi monopollerine ve ithalat ihracat ağalarına karşı bir savunma biçiminde görünmüştür. Ticaret sermayesinin, Türkiye'nin bu gelişme aşamasında, böyle bir çıkışa sahip olması nedensiz değildir: Birikmiş ticaret sermayesi, mahreç arama sorunu ile karşı karşıyadır ve bu sorunu çözebilmesi, yerleşmiş sanayi monopolünü yenmesi ve emperyalist ticaret ilişkilerini etkisiz bir biçime sokabilmesine bağlıdır. Bilgiç hareketinin, iktidar partisinden kopmama da direnişinin nedeni burada yatar.

Buna karşın, iktidar partisi, bunları partiden uzaklaştırmada tereddüt göstermez. Bu, özellikle, bunalım zamanında böyledir. Çünkü AP gittikçe artan ölçüde, büyük sanayi burjuvazisinin partisi olmaktadır. Büyük sanayi burjuvazisi Türkiye pazarını kendi elinde tutmak ister, yenilerinin bu pazara girmesine karşı koyar. Fakat, ticaret sermayesinin birikiminden yararlanmaktan da geri kalmaz. Ticaret sermayesinin sanayi sermayesine dönüşüne, ancak kendi kontrolunda olduğu sürece, müsaade eder. Kendi kontrolu, tahvil çıkartarak ticaret sermayesini alma biçimde oluşur. Son iki-üç yılda sadece tahvillerin 800 milyon liraya ulaşmasının nedeni budur. Bu tahvillerin hepsi, büyük sanayi burjuvazisi tarafından çıkartılmıştır. Ve bunlardan bazıları banka garantisine muhtaç olmayacak kadar büyüktür.

AP gittikçe daha çok büyük sanayi burjuvazisinin partisi olurken, özellikle bunalım ile birlikte, esnaf ve zanaatkârlardan ve orta tabakalardan kopma eğilimi gösterir. Son zamanlarda getirilen vergilerin ve alınan ekonomik tedbirlerin bir yanı böyledir. Artık AP, bunları da tatmin edebilecek bir ekonomiye sahip olmaktan uzaktır.

AP'nin iktidarı, Türkiye toplumunda bir başka gelişmenin de ortaya çıktığı bir dönem olmaktadır. 1965'den beri, toprak ağaları kaybeden varlıklı sınıflar fraksiyonu olmuştur. 1965'den beri tarımsal mallar fiyatları düşmeğe başlamış; tarıma ayrılan kredilerin toplam kredi içindeki payı ciddi ölçüde düşmüştür. Artık, tarımcıların deyişi ile, «beyaz altın», «beyaz kömür»

olmuştur. AP devalüasyon ile tarımsal malların ihracından elde edilecek dövizlere daha düşük bir karşılık koymuştur.

Tarımın kaybetmeğe yüz tutması, zorunlu gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. Örneğin, 1960-1965 döneminde tarıma 10.000 yeni traktör girmişken, 1965-1970 döneminde yeni giren traktör sayısı 50.000 dır. Tarım varlığını sürdürmek için kapitalistleşme sürecini hızlandırmak zorunda kalmıştır. Bu durum, tarım dışından tarıma ilgiyi de artırmıştır. Öyleki, özellikle ticaret sermayesi düşük fiyatlarla toprak alıp, kapitalist işletmeciliğe başlama eğilimi göstermiştir.

Tarımla ilgilenenler sadece ticaret sermayesi değildir. Sanayiciler, konserve sanayicileri, zaten ilgili tarım ticaretini bir ölçüde monopollerin alma girişimi içindedirler. Tarımda kârların düşmesi, hem bu girişimi kolaylaştırmakta ve hem de bu girişimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bunalım sanayicilerin tarıma olan ilgisini daha da artırmaktadır: Eskişehir sanayi odasının, sözcülüğünü ettiği bu ilgiye göre, tarımdan önemli ölçüde vergi alınmalıdır. Ancak bu biçimde, sanayiin vergi yükü azaltılabilecektir.

1923 İzmir İktisat Kongresinde sanayicilerin aşar vergisinin kaldırılmasına karşı çıktıkları hatırlanmalıdır. Çok mümkündür ki, o zamanlar sanayiciler kendi güçlerinden daha çok siyasi iktidarın niyetlerine güvenmişlerdir. Nitekim, siyasi iktidarın toprak ağalarıyla koalisyondan vazgeçemeyeceğini anladıklarından, bütün cumhuriyet döneminde toprak ağalarını ürkütecek bir öneri ile ortaya çıkmamışlardır. Anlaşılan, şimdi zaman gelmiştir ve kendi güçlerine güvendiklerinden ortaklığı bozmakta bir sakınca görmemektedirler.

İktidar partisinden kopan toprak ağalarının, ticaret sermayesi ile bir ittifak yaparak, yeni kurulan partide yer alacakları ortaya çıkmaktadır. Zaten toprak ağalarının bir bölüğü geleneksel olarak, halk partisine bağlı kalmıştır. Halk partisi, bir yanı ile toprak ağalarına dayanır. Ecevit bu partiyi aynı zamanda küçük ve orta köylülerin partisi yapmağa çalışmaktadır. Toprak ağaları ile küçük ve orta köylüleri aynı çatı altında toplamayı denemektedir. Bu karışıma, birde, AP'den kopma eğilimi gösteren şehir ve kasaba küçük burjuvalarını, esnaf ve zanaatkârlarını eklemeyi istemektedir.

Türkiye'de faşizm denemesi bu sınıfsal dinamiğe oturmaktadır. İtici sınıf, sanayi burjuvazisidir. 1970'lerin başında bir satış bunalımı ile karşı karşıyadır ve varlığını sürdürebilmek için, tüketim araçları üretiminden, üretim araçları üretimine geçmek durumundadır. Gelişimini sağlamak için, işçi sınıfını susturmak ve tarımdaki toprak rantına el koymak zorundadır. Her ikisini de yapabilmek için, bu aşamada, faşizme muhtaçtır. Faşizmi getirdiği zaman, işçi sınıfını daha çok sömüreceği ve toprağın, zamanla tarım dışı kapitalistlerin eline geçeceği bir toprak reformunu yapma hesabı içindedir. Yapılacak toprak reformu, bir yandan toprak ağalarının rantını sanayie aktarma, diğer yandan ise orta işletmeler yaratarak, kır kesiminde sağlam bir kapitalist kale kurmayı amaçlamaktadır. Bu orta işletmeler ise zamanla, büyük kapitalist işletmelere dönüşecektir. Fakat bu zamana kadar, büyük sanayi burjuvasının egemenliğinin perçinleşmiş olacağı hesaplanmaktadır.

Toprak ağaları bu planın farkında görünmektedir. CHP ve DP'nin son zamanlarda «parlemanter» bir faşizm oyununda mızıkçılık edişlerinin nedeni budur. Faşizmin her türlüsünün kendi mülkiyetlerine göz dikeceğini bilmektedir. Buna karşılık, özellikle Halk Partisinin dayanağı orta tabakalar genellikle faşizm yatkındır, faşizmi ister. Halk Partisinin, bu gün açıkça ortaya çıkmayışının nedeni budur.

Halk Partisinin faşizm karşısında bulanık tutumunu, daha iyi, anlamak için yakın geçmişi hatırlamak gerekir. İşçi Partisinin etkin bir biçimde sesini duyurmağa başlamış olması bazı görünür meyvaların ortaya çıkmasına yol açtı. Partinin 1963 yılından sonra, özellikle her türlü emekçi yığınlarını bilinçleştirme çabaları, ilk etkilerini küçük burjuva yığınları üzerinde gösterdi. Daha doğru bir deyişle, varlıklı sınıflar, ilk kez öğrenci, aydın, şoför, garson gibi kesimlerdeki uyanışı gördüler ve bundan ürktüler. Ve bunu önlemek bu bilinçlemeyi bu kesimlerde sınırlamak istediler. «Orta'nın Solu» çıkışının nedeni budur. Ortanın solu, çıkışın ikinci adamının deyimi ile bir «sola duvar» çekme girişimi idi.

Fakat bu girişim ilk önce başarı gösterir gibi oldu ise de, sonraları tam bir başarısızlığa uğradı. Bir kez, aydınları çekemedi. İkinci olarak, işçi sınıfını etkileyemedi. Bu yüzden de, esas çıkış noktasından ayrılarak, küçük ve orta köylüleri bilinçlendirmeğe ve esnaf ve zanaatkârların çıkarlarını savunmağa yöneldi. Bu gelişmesi ile, ortanın solu hareketi kendi çıkış amacını aşan bir harekete dönüştü. Fakat bu hareket, onu oluşturan siyasal örgütün çelişkilerinden hiçbir zaman kurtulamadı. Örgüt içindeki toprak ağaları ve ticaret sermayesinin sözcüleri, bu kez, ortanın solu hareketini frenlemek için türlü manevralara başvurdular. Bunlar, halk partisi içindeki dalgalanma ve çalkantılar biçiminde yansıdı.

Yalnız gerek halk partisi ve gerekse bütünü ile varlıklı sınıflar, esas hedefi hiçbir zaman gözden uzak tutmadılar. İlk dikkatlerin, şehir küçük burjuvazisine dönmüş olması, her zaman olduğu gibi ilk kıpırdanışların küçük burjuvazi kesiminde, hareketin derinliğinden çok daha büyük bir görüntü ile ortaya çıkması, ile ilgilidir. Başka bir deyişle, küçük burjuvazi kesiminde ilk tepkiler göz alıcıdır. Yalnız varlıklı sınıflar, asıl ilerici sınıfdaki oluşmayı görmezlikten gelmezler, gelemezler. Buna karşı tedbir almak ve düzen içindeki çelişki ve çıkışlarını, işçi sınıfının gelişimine göre ayarlamak durumundadır. Bunun içindirki, örneğin 1950-1960 arasında halk partisi sekreterinin bir mektubunun açılmış olabileceği ihtimali üzerine aylarca en büyük gürültüleri koparmış olan halk partisi, bugün işçi partisinin ve diğer ilericilerin mektuplarının MİT tarafından açılmış olduğu kesinkes ortada iken sadece suskunluğu tercih eder.

Bugün varlıklı sınıfların en önde gelen hedefi işçi sınıfı ve onun büyük sanayi içinde oluşan bölüğü ve öncüsüdür. Gelişen olaylar küçük burjuva hareketlerinin sınırlarını, çelişkilerini, dağınıklığını ortaya koymuştur. Dağınık olmayan ve yılmayan öncü, bugün, işçi sınıfıdır. Bütün tedbirlere rağmen DİSK güçlenmekte, tabandan gelen itişlerle ileriye gitmektedir. İşçi partisi, emekçi yığınları bilinçleştirme aşamasından(işçi sınıfının, onun ilerici çekirdeği büyük sanayi işçilerini dönemine girmiştir. Bu giriş belirli çalkalanmaları da beraberinde getirmiştir, fakat artık bu adım atılmıştır. İşçi sınıfı kendi sen-

dikasına ve kendi partisine sahip çıkmaktadır. Bunu herkes, bu arada varlıklı sınıflar görmektedir.

Görüp de ne yapar? İşçi partisi dışında, işçi sınıfını içine alacak ve burjuvazinin kontrolunda çalışacak bir «sol» parti tezgâhlamağa çalışır. Son zamanlarda, böylesine girişimlere, burjuva basınının bu kadar büyük yer ayırması, normal zamanlarda bir haber bile olmayacak şekilde, üç-dört kişinin bir araya gelişini «bağımsız sosyalist» bir partinin kuruluşu olarak müjdelemesi veya Türk-İş hareketi içinden bir «sol» parti çıkarmak için bu denli çaba harcaması ne rastlantıdır, ne de sebepsizdir. Burjuvazi, son denemelerini yapmaktadır.

Fakat burjuvazi realisttir; ne kazanabileceğini bilir. Çok mümkündür ki, bu tezgâhlamalardan fazla umutlu değildir. Bu yüzden de işçi sınıfı kendi örgütü ile yenilmez bir duruma gelmeden önce darbeyi indirmek ister. Hazırlıklar bu yöndedir; hazırlıklar, böyle bir darbeye varlıklı sınıfların bütün fraksiyonlarını kazanma hedefine yönelmiştir. Çünkü böyle bir sorun, en çok büyük sanayi burjuvazisinin sorunudur. Darbe ile kazanacak odur; kaybedecekler arasında varlıklı sınıfların bazı fraksiyonlarıda vardır. Onların nötralize edilmesi veya razı edilmesi gerekir. Bu bazı büyük «tehlikeler» yaratmakla olacaktır. Öğrenci olaylarında tansiyonun devamlı olarak ayakta tutulmasının nedeni budur. Seri halde nurculuk baskınlarının düzenlenmesinin nedeni budur. Kürt halkının demokratik hakları için demokratik mücadelesinin bir bölücülük hareketi gibi gösterilmesinin nedeni budur.

Kabul etmek gerekir ki, burjuvazi bahane bulmada pek şanslı bir durumda değildir. Sovyetler birliği ile sıkı ticaret ilişkilerine girildiği bir dönemde, «komünizm» tehlikesi pek inandırıcı olmaz. Öğrenci eylemlerinde polis son derece açık vermiştir. Kürt halkının demokratik haklar için mücadelesini daha fazla kullanamaz; çünkü kürt ve türk burjuvazisi bütünleşmiştir. Bu konuda, diyeceği, tıpkı 1960'dan sonra özellikle Türkeş kolunun söylediği gibi, «kürtler türktür» demek olacaktır. Bu konuda lise tarih öğretmenlerine konferanslar verdireceklerdir. Tabii lise tarih öğretmenleri Devlet İstatistik Enstitüsünün yayınlarını kullanmadığı için, bunları kolaylıkla söyleyebilir. Yalnız bu iddianın daha tutarlı olması için, istatistiklerin değiştirilmesi gerekir. Belki bu yapılır.

türkiye işçi partisinin «faşizme hayır» kampanyası

Dünya emperyalizminin bir uzantısı olan Türkiye kapitalizmi kendi özü gereği kaçınılmaz bir bunalıma girmiştir. Burjuva iktidarı ekonomik ve sosyal sorunları çözemediği gibi, ülkeyi yönetmekte de acz içine düşmüştür. Öte yandan işçi sınıfımızın güçlenen mücadelesi ve yoksul köylülerin her geçen gün yoğunlaşan eylemleri egemen sınıfları korkutmuştur. İşçi ve emekçiler

tarafından kullanılan demokratik hak ve özgürlükler, burjuva iktidarını ürkütmüştür. İşte onun içindir ki burjuvazi açık teröre dayanan diktatörlüğünü yani faşizmi hazırlamakla meşguldür. Bu hazırlıkla ilgili son politik gelişmeleri ve iktidarın tertiplerini doğru bir şekilde değerlendiren Türkiye İşçi Partisi bütün yurt çapında anti-faşist bir kampanya açmıştır. Genel Başkan Behice Boran tarafından 8. Ocakta yapılan basın toplantısıyla başlayan kampanyada, bir hafta boyunca çeşitli bildiriler dağıtılmış afişler asılmış ve toplantılar yapılmıştır.

İŞÇİLERİN EMEKÇİLERİN HALKLARIN DÜŞMANI FAŞİZME HAYIR

Anti-Faşist sloganlar yazılı 10 binden fazla afiş partililerce bütün yurtta duvarlara asılırken «Faşizme Hayır», «Faşizme Karşı Birleşelim» ve «Yeter Kanlı Ellerinizi Çekin» başlıklı 525 bin bildiri TİP teşkilâtınca Türkiye'nin her yerinde dağıtılmıştır. Faşizme Hayır ve Faşizme Karşı Birleşelim başlıklı bildiriler hakkında hemen toplatılma kararı çıkarılmış ve bu bildirilere postada el konulmuştur. Toplatma kararları çıkarılmadan önce bu bildirileri dağıtan Türkiye İşçi Partililer ellerinde hiçbir kanuni gerekçe bulunmayan polisler tarafından karakollara götürülmüşler uzun süre buralarda çeşitli işkencelere tabi tutulmuşlar ve alelacele yetiştirilen toplatılma kararlarıyla mahkemelere sevkedilmişlerdir.

Burjuvazi Faşizme Hayır kampanyasının ilk gününden itibaren Partiye ve Partililere bütün gücüyle saldırıya geçmiştir. Partinin Sakarya, Gaziantep, Eskişehir ve Adana il merkezleri ile Silvan ilçe merkezi anayasaya aykırı olarak polisler tarafından basılarak aranmış kampanya için hazırlanmış olan bildiri ve afişler götürülmüştür. Kampanyanın birinci günü Ankara'da afiş asmakta olan partili gençlere sivil polisler ateş açmıştır. Aynı olay üçüncü gün bu kez de İstanbul'da tekrarlanmış ve bildiri dağıtmakta olan Türkiye İşçi Partisi üyesi işçiler kurşun yağmuruna tutulmuşlardır. Kampanyanın sürdüğü bir hafta boyunca çeşitli şehirlerdeki karakolların nezarethaneleri partili militanların ziyaretgâhı haline gelmiştir. Kampanya boyunca nezarete alınan yüzlerce üyenin yanı sıra Aydın'da iki, Silvan ve Siverek'te dört, Sakarya ve Doğu Beyazıt'ta birer arkadaşımız tutuklanmıştır. Ankara İl Başkanı ve Sekreteri nezaretteki parti üyelerinin ziyarete gittiklerinde gözaltına alınmışlar, Zonguldak İl Başkanı Ahmet Hamdi Dinler, Necmettin Giritlioğlu'nun vurularak öldürülmesi üzerine yayınlanan eski bir bildiri bahane edilerek, kampanya sırasında hapse atılmıştır. Eskişehir'deki arkadaşlarımıza işkence edilmiş, parti üyelerinin evleri aranmıştır.

Burjuvazi sürdürdüğü bu baskı ve yıldırma işinin yanı sıra çeşitli tertipler düzenlemeyi de ihmal etmemiştir. Parti afişlerdeki silüetlerden «orak-çekiç» çıkarmaya çalışmıştır. Ve bu hayalle afiş asan parti üyeleri «orak-çekiçli afişler» asmaktan nezarete alınmış, türlü işkencelere tabi tutulmuşlardır.

Polisin kanunsuz olarak giriştiği bu baskı ve engelleme tertipleri karşısında TİP yetkilileri, sorumluları uyarmışlar anti-demokratik işlemlerden vazgeçilmesini ve zorbalıklara son verilmesini istemişlerdir. Ankara'da kampanyanın ilk gecesi sivil polislerin parti üyesi gençler üzerine ateş açması üze-

rine Genel Sekreter Sait Çiltaş Emniyet Genel Müdürüne telefon ederek yasa dışı eylemlere son vermesini ve silâhlı adamlarını geri çekmesini istemiştir. Söz konusu kişi verdiği cevapta ateş açmanın yasa dışı olmadığını, bu tür eylemlere devam edeceklerini pervasızca söylemiştir.

Burjuvazinin çeşitli küstahlıklarla kampanyayı engelleme çabalarına rağmen parti üyeleri büyük bir cesaret ve sabırla kampanyayı son gününe kadar başarıyla sürdürmüşlerdir.

KAĞITHANE KAPALI SALON TOPLANTISI

Kampanya sarasında İstanbul İl Başkanlığı tarafından Kağıthane'de bir kapalı salon toplantısı düzenlenmiştir. Salonu dolduran beşyüzü aşkın partili-partisiz dinleyicinin ilgiyle izlediği toplantıya katılan Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran, Genel Sekreter Sait Çiltaş, Yazar Aziz Nesin, 15-16 Haziran Genel İşçi Direnişinde ve çeşitli yığın eylemlerinde çelikleşmiş işçiler ve Sosyalist Gençlik Örgütü temsilcisi yaptıkları konuşmalarda kampanyanın açılmasının nedenlerini anlatmışlar ve kampanyayı çeşitli yanlarıyla değerlendirmeye çalışmışlardır.

İLERİCİ VE DEVRİMCİ GÜÇLER KAMPANYAYI DESTEKLEDİ

Burjuvazinin bütün engelleme çabalarına karşılık, Türkiye İşçi Partisinin yürüttüğü« Faşizme Hayır» kampanyası faşizme karşı mücadelede önemli bir adım olmuştur. Çeşitli demokratik ve devrimci güçler kampanyaya katılmışlar ve kendi alanlarında anti-faşist mücadeleye girmişlerdir. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonuna bağlı sendikalarda faşizme ait konferanslar düzenlenmiş, İLKSEN ve TÖS gibi ilerici kuruluşlar, Üniversite öğretim üyeleri bildiriler yayınlamışlardır.

Öte yandan Sosyalist Gençlik Örgütü kampanyaya fiilen katılmış ve kampanyanın başarılı olması için kendisine düşen görevleri başarıyla yerine getirmiştir.

Avrupa Türk Toplomcular Federasyonu'da «Faşizme Hayır» kampanyasına katılmış ve Almanya'da Türk işçilerinin yoğun olduğu bölgelerde Türkiye'de yürütülen kampanya doğrultusunda anti-faşist bir kampanyaya girişmiştir. Kampanya Türkçe ve Almanca olarak basılan afişler ve çeşitli bildirilerle etkili bir biçimde sürdürülmüştür.

Türkiye İşçi Partisinin «Faşizme Hayır» kampanyası böylece tüm demokratik güçleri etrafında toplamıştır. Bu somut bir olay etrafında güçbirliğinin etkili bir örneğini teşkil etmiş, sapmalara güzel bir ders olmuştur.

Türkiye İşçi Partisi'nin başlattığı anti-faşist eylemler çeşitli biçimlerde devam etmektedir. Örneğin DİSK önümüzdeki günlerde faşizme karşı mücadele için İstanbul'da çok geniş bir toplantı düzenlemek kararı almıştır.

Artık faşist baskı ve uygulamalar, karşısında güçlü bir direniş bulacaktır.

enflasyon ve işsizlik yanyana

İçinde bulunduğumuz ekonomik durumu doğru olarak değerlendirebilmek için, geçen yıl meydana gelmiş olan ve bu yılı da etkisi altında tutan başlıca ekonomik olaylara kısaca bir göz atmak gerekmektedir.

Gerçekten, geçen yıl, ekonomik bakımdan çok önemli olaylara sahne olmuştur. Hatırlanacağı üzere bu olayların başlıcaları, memur maaşlarına yapılan zam, yeni vergiler ve vergi zamları ve 10 Ağustos'ta yapılmış olan devalüasyondur. Bunlardan başka geçen yılın diğer önemli bir olayı, Ortak Pazar'ın geçiş dönemine girmemize karar verilmiş ve bu maksatla 23 Kasım 1970 tarihinde Brüksel'de katma protokolün imzalanmış olmasıdır. Ancak geçiş dönemine girmemiz Katma Protokolün yasama meclislerinde onaylanmasına bağlı olduğundan ve henüz bu işlem yapılmamış bulunduğundan, bu olayın ekonomimiz üzerinde fiili bir etkisi söz konusu değildir.

Memur maaşlarına yapılmış olan zammın önemi, miktarının büyüklüğünden ötürüdür. Gerçekten 1971 Bütçe Tasarısı rakamlarından anlaşıldığı üzere, bir yıllık maaş farkı tutarı 7 milyar lira civarındadır. Buna göre Devlet personel masraflarındaki artış % 100 oranına yaklaşmaktadır. İşin garibi, Hükümetin, başlangıçta, getirdiği maaş zammının bu derece önemli bir yekûn tutacağının farkına varamamış olmasıdır. Gerçekten, Hükümetin 1970 bütçesine maaş farkı olarak koymuş olduğu ödenek sadece 2 milyar lira civarında idi. Bir Hükümet için bu büyüklükte bir hesap hatası yapmak doğrusu affedilmesi güç bir kusurdur.

Henüz memur maaşlarının zamlı olarak verilmeğe başlandığı Aralık ayından beri yeterli bir zaman geçmemiş olmakla beraber bu zamların biri dolaysız diğeri dolaylı yoldan genel fiat seviyesini artırıcı (enflasyon yaratıcı) etki yapacağını rahatlıkla söyleyebiliriz. Gerçekten memur maaşlarındaki bu artışın sağlam kaynaklardan karşılandığı ve bütçenin açık vermediği farzedilse bile, özellikle memurların en ziyade satınaldıkları tüketim malları fiatlarında bir yükselmeye sebep olacağı açıktır. Yani yekûn talep hacmi artmasa bile bunun bazı mallar üzerinde yoğunlaşacağı ve o malların fiatlarını yükselteceği tabiidir.

Memur maaşlarına yapılan zammın fiatlar genel seviyesi üzerindeki dolaylı tesiri ise şöyledir: Memur olmayan kimseler, yani işçi, köylü, esnaf, serbest meslek erbabı gibi sınıf ve zümreler memur maaşlarına yapılmış olan zammı tevekkülle karşılayacak değillerdir. Çünkü bu zam onların milli gelirden aldıkları payları küçültmüş olmaktadır. Bu durumda, açıktır ki, yapacakları tek iş, onların da ellerindeki bütün imkânları kullanarak, milli gelirdeki paylarını korumak için harekete geçmektir. Bu harekete geçiş, söz konusu sınıf ve zümrelerin kendi ücretlerini ya da sattıkları malların fiatlarını yükseltmek şeklinde olacağından, genel fiat seviyesi bir de bu yönden gelecek baskıyla artacak demektir.

Diğer taraftan 10 Ağustos'ta yapılmış olan devalüasyon da genel fiat seviyesini artırıcı bir etki yapmaktadır. Nitekim devalüasyonu izleyen günlerde

ithal malı hammadde kullanan bütün üretim dallarında ve son olarak ilaç sanayiinde önemli fiat artışları olmuştur.

Devalüasyon kararı ile birlikte pamuk, pancar, üzüm, incir gibi bazı önemli tarımsal mahsullerin taban fiatlarının % 20 civarında yükseltilmiş olması da, fiatlar genel seviyesini hem doğrudan doğruya hem de dolaylı olarak yükseltici olaylardır.

Nihayet, başlıca tarımsal ihraç maddelerinin uygulanan 12 liralık dolar kurunun 15 liraya çıkarılması yolundaki çabalar başarıya ulaşınca - ki bunda şüphe yoktur - yeni bir enflasyonist baskı meydana gelecektir.

Görülüyor ki, geçen yıldan bu yıla önemli enflasyonist baskılar devredilmiş bulunmaktadır. Dikkat edileceği üzere, sözünü ettiğimiz bu enflasyonist baskı kaynaklarının kalkınma ile, yani yatırımların tasarruflardan çok olması ile hiçbir alakası yoktur. Tersine bunlar tüketimle, daha doğrusu tüketimin bölüşümü ile ilgili meselelerdir. Demek oluyor ki, bugün karşı karşıya bulunduğumuz enflasyon, enflasyonların en kötü çeşididir.

Geçen yıldan bu yıla enflasyonist tazyiklerin yanı sıra bir duraklama ve işsizlik de devredilmiştir. Enflasyonla işsizliğin böyle yanyana bulunuşunun nedeni, yukarıda değindiğimiz üzere, mevcut enflasyonun niteliğidir. Gerçekten, işsizliğin nedenleri hükümetçe alınan ve ayni zamanda fiat yükselmelelerine de sebep olan tedbirlerdir. Bunların başında, hiç şüphesiz olarak, devalüasyon kararı gelmektedir. Bilindiği gibi, memleketimizde son yıllarda kurulmuş olan sanayiin önemli bir kısmı ithal malı hammaddeye dayanan montaj ya da ambalaj tesisleri niteliğindedir. Devalüasyondan sonra montaj parçalarının maliyetleri % 66 oranında pahalılaşmış ve bu yükeliş aşağı yukarı ayni oranda satış fiatına intikal etmiştir. Ayrıca bu montaj mamulleri üzerine bazı satış vergileri de konmuştur. Böylece birçok sanayi mamullerinin alıcılar için fiatları çok yükselmiş bulunmaktadır. Bu yüksek fiatlar dolayısiyle talep azalmış ve faaliyet dallarında bunalım ve işsizlik başlamıştır. Son aylarda özellikle montaj fabrikalarından kitle halinde işçi çıkarılmasının nedeni budur.

İşsizliğin diğer nedeni, Hükümetin devalüasyonu başarılı kılmak ve enflasyonist gidişi baskı altına alabilmek için aldığı kısıtlayıcı, özellikle yatırımları kısıtlayıcı tedbirlerdir. Gerçekten 1970 bütçesindeki yatırım harcamaları bir evvelki yıla göre hemen hemen hiç artmamıştır. 1971 bütçesinde de yatırım harcamaları, fiat artışları hesaba katıldığı taktirde, reel olarak hatta azaltılmıştır bile.

Yatırımların büyük bir kısmını ithal malı makine ve teçhizat oluşturduğundan, devalüasyon özel sektör yatırımlarının da kısıtlanmasına sebep olmuştur. Bu arada gayrimenkul kıymet artışı vergisinin inşaat faaliyetlerini önemli ölçüde kısıtladığı düşünülebilir.

Özetleyecek olursak, 1971 başında ekonomimizin manzarası, bir yanda tüketim mallarında fiat yükselmeleri, diğer yanda yatırım faaliyetlerinde daralma ve işsizlik şeklinde belirmektedir. Bu manzaranın tek parlak ve ümitli

noktası, yurt dışındaki işçilerimizin geçen yıl en iyimser tahminleri de aşarak 260 milyon dolar değerinde döviz göndermiş olmalarıdır.

KOF BİR BÜTÇE

1971 konsolide bütçe ödenekleri toplamı 38 322 796 554 lira olup, 1970 bütçesinden 8 milyar 530 milyon lira miktarında ve % 28,2 oranında fazladır. Bu artış son yıllarda rastlanan en yüksek artıştır. Ancak bu görünüş bizi yanıltmamalıdır. Meseleyi yakından incelediğimiz zaman, ödeneklerdeki bu artışın gerçek hizmet gücü artışıyla hiçbir alakası olmadığı, Bütçenin bu bakımdan artış değil tersine azalış gösteren kof bir bütçe olduğu ortaya çıkmaktadır.

1971 konsolide cari harcamalar toplamı 19 950 000 000 lira olup, geçen yıldan 5 milyar lira miktarında ve % 33 oranında fazladır. Ancak bu fazlanın nedeni tamamiyle memur maaşlarına yapılmış olan zamdır. Memurlara daha fazla maaş vermek, daha fazla kamu hizmeti ypmak demek olmadığından, Bütçenin cari harcamalar bölümünde gerçek anlamında bir artış olmamış demektir. Hatta geçen yıldan beri fiatlarda artış olduğundan ve bu artış önümüzdeki yıl da devam edeceğinden 1971 deki cari masraflar 1970 dekine göre daha düşük bir hizmet gücü temsil etmektedir.

1971 konsolide yatırım harcamaları toplamı 7 598 000 000 lira olup, geçen yıldan 607 milyon lira miktarında ve % 8,7 oranında fazladır. Yatırım mallarının büyük kısmının ithal edildikleri ve ithalatın da devalüasyon dolayısiyle % 66 oranında pahalılaştığı ve ayrıca halen % 15 e varmış olan genel fiat artışları hesaba katılırsa, 1971 bütçesindeki yatırım ödeneğinin artış değil tersine yarıya yakın bir azalış temsil ettiği söylenebilir.

Bütçenin üçüncü ve son bölümü olan Sermaye Teşkili ve Transfer harcamaları için 1971 de ayrılmış olan ödenek 10 775 000 000 lira olup, geçen yıldan 2 milyar 869 milyon lira miktarında ve % 36,3 oranında fazladır. Bu bölüm, esas itibariyle, borç ödemeleri ve çeşitli kamu ekonomik kurumlarına fon transferlerini kapsamakta olup, kamu hizmeti görülmesiyle ilgili değildir. Bundan ötürü bu bölümdeki harcamaları tek tek değerlendirmek gerekir. Kaldı ki söz konusu artışın önemli bir kısmı bu yılki borç ödemelerindeki artışla ilgili olup, herhangi olumlu bir anlam ifade etmemektedir.

Konsolide Bütçe Ödenekleri

	1970	1971	Artış %
Cari Harcamalar	14 997 012 368	19 950 000 001	33.02
Yatırım Harcamaları	6 990 516 850	7 597 796 553	8.69
S.T. ve T. Harcamaları	7 905 709 594	10 775 000 000	36.29
TOPLAM	**29 893 238 812**	**38 322 796 554**	**28.20**

dergi için «sosyalist parti»

Bir noktanın iyice açık olması gerekir. Türkiye sosyalist hareketinin yakın geçmiş ve yakın geleceğinin tarih içinde bir anlamı vardır: Türkiye Sosyalist hareketi bir yandan arınma, diğer yandan toplanma süreci içindedir. Arınma ve toplanma aynı zamanda olmaktadır ve biri-birini tamamlamaktadır.

Arınma, Türkiye sosyalist hareketinin örgütü Türkiye İşçi Partisi **içinde** olmaktadır. Türkiye İşçi Partisi, kendi içindeki safraları tarihin ayıklama süzgecinden geçirirken, şimdiye dek örgüt dışında kalmış, inanmış sosyalist ve militan devrimcileri örgüte kazanma çabası içindedir. Toplanma, çeşitli ilerici hareketleri, örgüt **dışında**, fakat örgütün ağırlığı ve liderliği altında somut hedeflere yöneltme biçiminde oluşmaktadır.

Bu, bir süre daha devam edecek bir süreçtir: Bu süreç devam ettiği sürece, örgütün içinden ve dışından, bu gidişin karşısına, yanına veya arkasına düşenler olacaktır. Bunlardan korkmamak, bunlardan gocunmamak gerekir. Sadece böylelerinin ortaya çıkacağını bilmek yeter. Bir de şunu bilmek gerekir: Böylelerinin etkinliği gittikçe azalacaktır; böyleleri, hiçbir tabanı olmayan birer **entellektüel** grupcuk olarak kalmaya mahkûmdur.

«Sosyalist Parti» için ortaya çıkan dergi çabasını böyle değerlendirmek gerekir. Aslında bu çabaya; «dergi» için sosyalist parti çabası da demek mümkündür. Gerek dergi'yi haber veren ve gerekse derginin ilk sayısında çıkan yazılardan anlaşıldığı üzere, bunların sosyalist partiyi ileriye götürmek gibi bir amaçları yoktur. Bir dergi çıkartarak, partiyi yıkmanın, kazanmanın veya yeni bir parti kurmanın mümkün olamayacağını da bilmeleri gerekir. Yakın geçmiş de bunun çok örnekleri vardır. Dergi'yi çıkartanların, son zamanlarda, Türkiye Sosyalist hareketinin iki önemli olayından birisi saydıkları MDD olayı, dergilerle parti yıkmak; bu olmazsa, dergilerle parti kurmak çabası değilse, nedir? Örgütün kendi iç sorunları ile meşgul ve gençliğin aleyhe dönmüş olduğu bir zaman bile bu çabalar iflâs etmiştir. Yenileri de iflas edecektir. Hiç kimsenin kuşkusu olmasın.

Dergi'ciler, eksik olmasınlar, son zamanların en önemli ikinci olayı olarak, T.İ.P.'i görürler. Dergi'yi tanıtan broşürünün ifadesi ile bu TİP «deneyi»dir. Sonradan «deney» sözcüğü kaldırılmıştır. Bu kaldırma işinin, ticari bir amacı olsa gerek. Çünkü, İşçi Partisini, bir deney olarak sunmak, derginin satışını azaltır. Bugün Türkiye bu aşamadadır ve bunu dost da, düşman da bilmektedir.

Ama, TİP, sosyalist parti değilmiş! Nereden mi belli? Cevap: Bir zamanlar Cahit Talas, ve benzerlerine başkanlıklar teklif edilmiş. En güçlü kanıt bu. Aşama kavramından yoksun olanlar hızlanan tarihi dinamiğin getirdiklerini görmezlikten gelenler için pek güçlü bir kanıt. Bunlara hatırlatmak gerek: Dünya sosyalist pratiğinde, öyle partiler olmuştur ki, bunların zaferlerinde kurucuların hiçbir rolü olmamıştır. Hatta bunların kuruluş bildirisini yazmak görevi, icazetli marksistlere düşmüştür. Bu icazetli marksistler ki, sonradan sosyalist devrime karşı çıkmışlardır. Bu örnekler, neyi gösterir? Böyle bir par-

tinin sosyalist olmadığını mı? Bunu iddia etmek, dünyada sosyalist parti olamaz demekten başka bir anlama gelmez.

«4. Büyük Kongre ile, T.İ.P.'in 'artık' yahut 'tekrar' sosyalist parti niteliğine kavuştuğunu iddia edenler yanılmaktadırlar. Bir partinin sosyalistliği kongrelerde değil, fabrikalarda, köylerde, devrimci eylemin ta içinde sağlanır.» Böyle diyor, Dergi'ciler. Eğer Dördüncü Büyük Kongre'ye gelselerdi, öğrenirlerdi. Genel Başkan, orada, açıkladı: Bir parti, kurulur kurulmaz, işçi sınıfının öncü partisi özelliğini kazanmaz. Bu devrimci pratikle, ve tarihi dinamiğin akışı içinde olur. Ve bu oluşda, parti kongreleri dönemeç taşlarıdır. Arada geçen zamandaki birikimi değerlendirme ve somutlaştırma görevi kongrelere düşer. Bu sosyalizmin yasalarından birisidir ve bunu böyle bilmek gerek. Türkiye'de de böyle olur; başka yerlerde de böyle olmuştur.

Parti pasifmiş? Öyle mi değil mi? Bu ayrı bir konu. Fakat pasiflik iddiasını ileri sürmek kime düşer? Ankara ili'ni, Genel Merkez'i basanlara karşı mücadele verilirken, «siz şimdi mücadelenizi yapın, sonra bizle karşılaşacaksınız» diyenlere değil. Sosyalist mücadeleyi, bir futbol ligi sananlara değil. Faşizme karşı mücadelesinde, polis kurşunlarını göze alan bir parti örgütü varken üniversite öğretim üyeliğinin rahatlığı içinde dergi çıkaranlara değil. «Emek sapması» öcüsü altında kendilerini parti pratiğinin dışına itenlere değil.

«Sosyalizm Bilimini EMEK TAVRI'na karşı çıkaralım». Dergici'lerin önemli **misyonları** bu. Emek tavrı'nı büyük harfle yazarak verdikleri önemi göstermek isterler. Emek tavrı diyerek, partiye karşı mücadelelerini gizleyeceklerini sanırlar. Ve iddia ederlerki, Emek, 1963'den beri partiye egemendir. Bu büyük bir tarihsel keşiftir; herkesin haberi olsun.

İnsan yanlış yapmağa mahkûm olunca, normal mantığı yitirir. Dergi'ciler de böyle. On yıl, Türkiye hızlı bir değişim içinde olacak, büyük çalkantı içinde olacak, ve fakat herkes 1963'de katılaşıp kalacak. Tek istisna: Dergi'ciler devamlı gelişecek, bütün yanlışları görecekler. Ve eksik olmasınlar, herkese gösterecekler! Dergi'lerini bunun için çıkarıyorlar, bütün çaba ve masrafları bunun için göze alıyorlar.

Parti pratiği zor bir iştir; gösterişsiz bir iştir; fedakârlık ister ve anonim bir iştir. Parti dışı dergicilik, rahattır; gösterişlidir, fedakârlık istemez, ve kişisel bir çabadır. Bu bakımdan, bazıları için çekiciliği vardır. Her aşamada, bazılarını çekecektir. Çünkü entellektüelizm tatlı bir uğraştır.

Başlangıç için fena bir çıkış sayılmaz: TİP, sosyalist değildir; pasiftir ve revizyonizme açıktır! Ama yine de doğru yola sokulmak için hedef alınmalıdır. Diğerlerinden, yani son yılların «en önemli sosyalist olaylarından» MDD hareketinden, farkı şu: MDD'ciler artık, TİP'den bütün devrimci özün kazınılıp, koparıldığı görüşündedirler. Bir süre sonra, Dergi'ciler de aynı şeyi söyleyecekler. Kedi uzanamadığı ete ne der?

Bu bir gidişdir, dökülenler olur ve olacaktır. Partinin görevi bunları asgariye indirmeğe çalışmaktır. Fakat, böyleleri ortaya çıktığında, parti'nin böyle bir çalışma yapmadığı sonucunu çıkartmak son derece yanlış olur. Partinin böyle çabalarının sınıfsal, ideolojik sınırları vardır ve her zaman başarıya ulaşamaz. Dergi'cilerin «deneyi» böyle bir örnektir; bunlar içinde kazanılacakları parti içinde tutmak için önemli çaba gösterilmiştir. Bundan sonrası, Türkiye sosyalizminin değil, söz konusu kişilerin kişisel sorunudur.

BEHİCE BORAN

onuncu yılı tamamlarken

13 Şubat 1971 günü Türkiye İşçi Partisi kuruluşunun onuncu yılını tamamlıyor. On yıl, bir toplumsal hareketin temel niteliklerini, ana çizgilerini ortaya çıkaracak kadar uzun bir süredir. TİP ise, diğer burjuva partileri gibi herhangi bir parti değildir, bir toplumsal hareketin, bir ideolojik akımın politik örgütlenme düzeyinde yansımasıdır, ifadesidir.

TİP'in on yıllık tarihine baktığımız zaman gördüğümüz belirgin olgu, Partinin işçi sınıfımızın partisi olma niteliğinin kesintisiz gelişmiş, güçlenmiş olmasıdır. Kuruluşundan bir yıl sonra sosyalistlerin parti kadrolarında gittikçe artan sayılarda yer alması, 1964 İzmir Kongresinde kabul edilen parti programı, bu programın hazırlanışında-ve kabulünden sonra-işçi sınıfının öncülüğü konusunda verilen ideolojik mücadele ve bu mücadeleyi işçi sınıfı öncülüğünü savunanların kazanması, Partinin ideolojisi paralelinde ve partili sendikacılarca DİSK'in kuruluşu ve hızlı gelişmesi, önce Parti dışında başlayıp sonra parti içine yansıyan, Millî Demokratik Devrim stratejisi adı altın-

da cisimleşen küçük burjuva sosyalizmine karşı verilen başarılı mücadele ve bu akımın partiden kesin tasfiyesi, Partiyi mevcut burjuva düzenle uyumlaşan, «ehlileşmiş» bir sosyal demokrat parti haline getirmeye yönelik sağ sapmaya karşı yürütülen ve kazanılan mücadele, bu mücadelede varlığı kesin olarak ortaya çıkan sosyalist devrimci birikim ve genç kadrolar, ve nihayet, 4. Büyük Kongre, bu Kongrede alınan kararlar, Kongreden bu yana kısa sürede başlatılan örgütlenme ve eğitim çalışmaları ve yurt çapında yürütülen «Faşizme Hayır!» kampanyası, Partinin on yıllık sosyalist gelişme ve güçlenmesinin belli başlı menzil işaretleridir.

Türkiye İşçi Partisi işçi sınıfının öncü kesimini temsil etme, işçi sınıfının ideolojik öncülüğünü gerçekleştirme görevini de başarıyla yapmıştır. İşçi sınıfının öncülüğünü cisimleştiren Parti, toplumun bütün sorunlarına bilimsel sosyalizm açısından doğru teşhisler koyup, mevcut şartlar ve toplumsal gelişme aşamasında en ileri, en geçerli çözümler önererek ve bunları toplum katlarına, kamu oyuna kabul ettirerek bu öncülüğü yerine getirir. TİP bunu başarmıştır. Emperyalizm sorununu TİP ilk defa bütün çıplaklığı ve ayrıntılarıyla ortaya sermiş, emperyalizme karşı mücadeleyi—hedefin Amerikan emperyalizmi olduğunu da ilk günden belirterek—TİP açmış ve geliştirmiştir. NATO, üsler, ikili anlaşmalar, yabancı sermaye ve şirketler, Ortak Pazar konuları bu mücadelenin birer parçası olarak işlenmiş, açığa kavuşturulmuş, kamu oyuna mal edilmiştir. Sosyal sınıflar, sınıf mücadelesi, işçi sınıfı öncülüğü, sınıfsal ittifaklar, sınıf iktidarları konularını da ilk Türkiye İşçi Partisi ortaya atmış, açıklamış, bunları konuşulmaz ve anlatılmaz yasak konular olmaktan çıkarmıştır. Küçük burjuva sosyalizmi sapmalarına karşı verdiği ısrarlı ve cesur mücadele ile ve Türkiye'nin tarihsel gelişmesini, toplumsal yapısını inceleyip değerlendirerek, sosyalist devrim stratejisini saptamış ve Türkiye sosyalist hareketinde hâkim politik çizgi kılmıştır.

1961 Anayasasının bugünkü anlamı ile kamu oyuna maledilişinde, Anayasal hak ve özgürlüklerin tüm kâğıt üzerinde kalınmayışında da Türkiye İşçi Partisinin katkısı büyüktür. Anayasalar, toplumda Anayasal demokratik hak ve özgürlüklere sahip çıkan, bunları cesaretle kullanan güçler ve örgütler bulunduğu ölçüde canlılık kazanır, hayata geçer. Partimiz Anayasa hükümlerinin tutarlı, sistemli yorumunu, değerlendirmesini yapmış, bunun mücadelesini vermiş, emperyalizme ve faşizme karşı, demokrasi ve sosyalizm için mücadelenin ve bu mücadeleyi geliştirmenin Anayasa çerçevesi içinde mümkün olduğunu ispatlamıştır. Böylece Partimiz, 1961'den bu yana Türkiye'de demokratik ortamın genişlemesine büyük hizmet etmiştir.

Türkiye İşçi Partisi, işçi sınıfının fiilî öncülüğü alanında da önemli adımlar atmış, mesafe almıştır. Daha ilk baştan, Partinin küçük burjuva kökenli aydınların tekeline girmesini önlemek için Parti organlarında yöneticilerin en az yarısının işçi olması tüzüğe konulmuş ve uygulanmıştır. Bu uygulama önceleri bir takım zorluklara ve aksaklıklara yolaçmakla beraber, giderek meyvesini vermiş, işçiler ve emekçiler yönetimde artan bir etkinlikle yeralmıştır. Bugün yüksek organlarda işçi saflarından gelen, üretimde çalışan genç üyeler daha büyük sayılarda yeralmakta ve Parti yönetimine gerçek katkıda bulunmaktadır. Partinin ortaya attığı slogan ve görüşler işçi sınıfında ve

sendikal hareketinde —özellikle DİSK'e bağlı kesimde— büyük ölçüde yansımakta ve benimsenmektedir. Partinin görüş ve sloganları Parti dışı ilerici çevrelerde, güçlerde —bunlar Partiye karşı tutumda olsalar bile— ve halkoyunda da yayılmış ve tutunmuştur.

Kısacası, Türkiye İşçi Partisinin Türkiye işçi sınıfının öz partisi olma niteliği günden güne belirginleşip güçlenmektedir.

TİP mücadelesini, birbirine ilişkin ve bağlı üç yönlü bir mücadele olarak sürdürmüştür, ve sürdürecektir: Emperyalizme karşı tam bağımsızlık için, faşizme ve faşistçe baskılara karşı Anayasa ve demokrasi için, kapitalizme karşı sosyalizm için. Türkiye'ye emperyalizmin askerî gücü ve tesisleri, yabancı sermaye ve şirketler, üç kollu yerli burjuvazinin —ticaret, sanayi ve tarım burjuvazisinin— daveti üzerine geldiği ve onların isteği ve desteğiyle Türkiye emperyalizmin boyunduruğu altında tutulduğu için, Türkiye kapitalizmi dünya kapitalizmi ile çelişkili, ama artan bir bütünleşme içinde olduğu için, emperyalizme, yabancı üs, güç, sermaye ve şirketlere karşı mücadele kapitalizme ve egemen burjuvaziye karşı mücadele ile ilişkin ve bağlaşmıştır. Emperyalizm ve egemen yerli burjuvazi işçi ve emekçi sınıfların politik bilinçlenmesine ve örgütlenmesine karşıdır; gençliğin ve aydınlar tabakasının ilerici hareketlerine karşıdır; demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlama, faşist bir yönetimi getirme eğilimindedir. Bunun için anti-emperyalist ve anti-kapitalist mücadele, demokratik mücadeleyi de, Anayasanın uygulanması, demokratik özgürlüklerin savunulması ve genişletilmesi mücadelesini de içerir.

Partimizin onuncu kuruluş yıldönümünü Türkiye'nin politik durumunun çok çalkantılı, çok kararsız olduğu günlerde kutluyoruz. Toplumun azgelişmiş kapitalist yapısından doğan sorunlar ve bunalımlar en yüzeysel düzeyde bir hükümet buhranı biçiminde düğümlendi. Kasten yaratılan «gençlik olayları», «aşırı sağ ve solun çatışması» gibi gösterilip abartılarak, şimdi, Anayasal hak ve özgürlükleri sımsıkı sınırlayıcı, ya da Anayasayı tüm ortadan kaldıracak üniformasız veya üniformalı bir yönetim, açık teröre dayanan faşizm getirilmek isteniyor. Gerçi istemek ayrı şey, yapabilmek ayrı şeydir. Ama her ne olursa olsun, anti-demokratik, faşist eğilimlere ve niyetlere hiç tereddüt etmeden derhal karşı çıkmak görevimizdir. Tüm ilericilerin, halktan yana olanların görevidir. Ve gücümüzü hiç küçümsemiyelim. Türkiye'de işçi sınıfı hareketi ve demokratik kitle hareketleri henüz gönlümüzün istediği düzeyde ve güçte değilse, egemen yerli burjuvazi de güçlü bir sınıf değildir. Güçlü değildir, çünkü sanayileşmeyi başarıp ülkeyi kalkındıramamaktadır; toplum sorunlarına kapitalizm çerçevesinde belli ölçülerde dahi tatmin edici çözümler getirememektedir, bir dar boğazlar dizisi içinde bunalmaktadır. Sınıfsal güçler dengesi her geçen gün burjuvazinin aleyhine, işçi ve emekçi sınıflar lehine değişmektedir.

Anayasa dışı çözümler, demokratik hak ve özgürlükleri yokedici yönetimler bu oluşumu dizginler, geriye atar. Batı demokrasilerine kıyasla Türkiye'deki demokrasi ne kadar sınırlı, biçimsel, yüzeyde olursa olsun, şu bir gerçektir ki, Türkiye, nisbî olarak tarihinin en özgür, sınıf ve kitle hareketlerinin en oluştuğu bir dönemi yaşamaktadır. Bu gerçek, «cici demokrasi», «bi-

çimsel demokrasi» etiketlemeleriyle bir kenara itiliverecek bir şey değildir. Bugünkü uygulanış biçimiyle kuşa çevrilmiş burjuva parlâmenter demokrasisini beğendiğimiz için değil, işçi ve emekçi sınıfları bilinçlendirip örgütleme, politik bir güç haline getirme çalışmalarımızı sürdürebilmek, geliştirebilmek için Anayasal özgürlükleri kısıtlayıcı, veya düpedüz Anayasa dışı, çözümlere karşı çıkıyoruz. Demokratik ortamı, işçi sınıfı ve kol ve kafa emekçisi kitlelerden yana geliştirmek ve kökleştirmek, başta işçi sınıfı olmak üzere tüm ilerici toplumsal güçlerin başaracağı bir iştir, başkalarının değil. «Biçimsel demokrasi»nin «yapısal demokrasi»ye dönüşmesi, kapitalist düzenden sosyalist düzenin kuruluşuna geçiş, tam bağımsızlığın kazanılması, işçi ve emekçi sınıfların politik güç dengesinde ağırlığını duyurmasına ve giderek iktidarı almasına bağlıdır. İşçi ve emekçi sınıflar bilinçli, örgütlü politik bir güç haline gelmeden iktidarı burjuvazinin elinden **hiçbir şekilde** alamazlar, böyle bir iktidar değişikliği olmadan da hiçbir soruna köklü ve sürekli bir çözüm getirilemez.

Türkiye'nin demokratik güçlerinin potansiyeli büyüktür. İşçi sınıfının sendikal hareketi, politik bir nitelik de kazanarak, hızla gelişiyor. Yoksul köylü, küçük üretici kitlelerde artan bir hareketlilik var. Gençlik, öğretmen kitlesi yılmaksızın mücadelesini geliştiriyor. Diğer memurlar kesiminde de hareketler başladı. Kentli emekçilerde hoşnutsuzluk yükseliyor, direnişler belirdi. Yurttaşlarımız olan alevî topluluğu ve Kürt halkı kuşaklar boyu sürüp gelmiş ayırım gözeten, baskı yapan yöntemlere karşı çıkıyor, demokratik hak ve özgürlüklerini kullanarak memleket politikasında seslerini duyurmaya başlıyor. Türkiye İşçi Partisinin bu dönemde görevi, bütün bu demokratik kitle hareketlerini faşizme ve emperyalizme karşı, demokrasi ve bağımsızlık için tek bir dalga halinde birleştirmeye çalışmaktır. Bu devrimci birleşik akışın içinde işçi sınıfının sosyalist partisinin bağımsız varlığını korumak, işçi sınıfı öncülüğünü güçlendirmektir. Ardımızda bıraktığımız on yıllık mücadele ve gelişme döneminden Partimiz, bu zor ama şerefli tarihsel görevi başarmaya daha yetenekli, daha güçlü olarak çıkmıştır.

Onuncu yıldönümü bütün Partili kardeşlerime, Partimize ümit bağlamış, yardım etmiş bütün sosyalistlere, devrimcilere kutlu olsun.

KENAN SOMER

devrim teorisiyle ilgili bazı sorunlar üzerine

GENE İKİ TAKTİK

«İki Taktik»in ikinci baskısı da yayınlandı (Sol yayınları, Ankara, Ekim 1970). Buna, bir dereceye kadar, ikinci çeviri de denebilir. Aralık 1967'de yayınlanmış bulunan ilk baskı, metnin tam bir çevirisini vermiyordu. Yeni baskı, bize tam bir çeviri veriyor. Bunun sonucu, iki baskı arasında, başka şeylerden önce, göze ilk çarpan şey, hacim farkı: İlk baskıda 134 sayfa tutan metin, ikinci baskıda 158 sayfaya çıkmış; hem de, yeni baskıdaki her sayfanın, ilk baskıya göre, ortalama olarak daha çok kelime kapsamasına rağmen.

Bu, iyi. Ne var ki, ilk baskının kusuru, sadece tam olmaması değildi. Daha önce de yazmıştım: «... İki taktik, dilimize çevrilmiş bulunuyor. Ancak, çevirinin-ilgili yerlerinde işaret edildiği gibi- tam olmaması bir yana, çevrilen kısımlarda da okuyucuyu yanlış sonuçlara götürebilecek bozukluklar vardır. Metnin iki sayfalık kısmından iki örnek vereyim: Lenin, bu kitapta, Marx'ın eleştirilerine dayanarak, Paris Komününün hatalarını sayarken, başkaları

arasında, bu işçi hükümetinin, Versailles'a karşı enerjik bir askeri saldırı meselesini çözmesini bilmediğinden, ve Fransa Bankasına **el koymama** hatasını işlediğinden de söz eder. Çeviride, Versailles'a karşı saldırı meselesi atlandığı gibi, Komünün başlıca hatalarından biri de, Fransa Merkez Bankasına **el koyma** olmuş (S. 82). Bunun bir tashih hatası olması kuvvetle muhtemel. Ama iki sayfa ötede: «... partimizin programının sosyalist biçim değiştirmeleri tanımadığı, ve sosyalist devrimi tanımadığı gerçeği üzerinde durmayalım» (S. 84) şeklinde biten bir cümle var. Lenin'in yazdıkları aynen çevrilseydi, bu cümlenin (kendi kuruluşu içinde) şöyle bitmesi gerekirdi: «partimizin programının **sosyalist dönüşümlerden** değil, ama sadece **sosyalist devrimden** söz ettiği gerçeği üzerinde durmayalım» (altını ben çizdim - K. S.) Bunun bir tashih hatası olması -cümlenin kuruluşu dikkate alınırsa- pek muhtemel değil, ve sosyalist devrimi tanımlama meselesi üzerinde tartışırken, sosyalist devrimle sosyalist dönüşümleri ayırdedebilme bakımından, bu çevirinin doğru şeklini göz önünde tutmak, açıklık getirici sonuçlar verebilir. Çevirinin bu ve benzeri özelliklerine rağmen, kitap, «şeylerin özüne gitme» niyeti ve büyük bir dikkatle okunursa, her halde ihmal edilmez yararlar sağlayacaktır. Gene de, «İki Taktik»in daha doğru ve daha dürüst bir çevirisinin, giderilmesi gereken ihtiyaçlarımız arasında bulunduğunu söylemeliyim» («Açıklığa Doğru'» **EMEK,** 26 Ocak 1970, Sayı: 20, s. 3).

İkinci baskı bu ihtiyacımızı giderecek mi?

Sözünü ettiğim iki örnek üzerinde durmak, bu konuda bir ilk-fikir verebilir.

Birinci baskıda atlanan Versailles'a karşı enerjik bir askeri saldırıya geçmeme meselesi, ikinci baskıda, Komünün hataları arasındaki tarihi yerini alıyor. (s. 92); Fransa Merkez Bankasına **el koymama** hatası, yeni baskıda da, gene **el koyma** şeklinde devam ediyor.

İkinci örneğe gelince, onda bu defa da hiçbir değişme yok: «... partimizin programının sosyalist biçim değiştirmeleri tanımadığı ve sosyalist devrimi tanımadığı gerçeği üzerinde durmayalım» (s. 94). Yani, yeni baskıya göre de, **R.S.D.İ.P.**'nin 1903 programı, sosyalist devrimi tanımamakta devam ediyor. Öyleyse, şimdilik bir hayır sahibinin çıkıp, bunları birbirine tanıştırmasını beklemekten başka bir çaremiz yok.

Bekliyelim. Ama bu arada, yeni baskıda varlığını sürdüren, hatta yeni yeni örnekleri verilen bazı «çeviri özellikleri» üzerinde daha etraflı bir fikir sahibi olmakta yarar var.

Örnek vereyim.

Birinci baskıdaki: «Böylece demokratik biçim değiştirme anlamında burjuva devrimi ne kadar tutarlı olursa, o ölçüde ancak burjuvazinin işine yarayan değişmelerle yetinecektir» (s. 52) cümlesi, ikinci baskıda da aynen yer alıyor (s. 53). Dikkatli bir okuyucu, aynı çeviride, çok değil, iki sayfa önce: «... burjuva devrimi, **belirli bir anlamda,** burjuvaziden çok proletaryanın **işine yaramaktadır»** (s. 51) diyen Lenin'in her iki baskıda da aynen yer alan bu

cümlesini, Lenin'in burjuva demokratik devrim anlayışına taban tabana karşıt bulacaktır. Gerçekten, çevirinin bu cümlesi, Lenin'in düşüncesine taban tabana karşıttır. Aslında Lenin'in dediği şu: «Böylece, burjuva devrim, demokratik dönüşümlerinde ne kadar çok tutarlı olursa, sadece burjuvazi için yararlı olan demokratik dönüşümlerle o kadar az yetinir» (**Eserler**, fransızca baskı, C. IX, s. 46).

İki cümle arasındaki fark açık. Lenin'in cümlesi, çeviride Lenin'in düşüncesine neden taban tabana karşıt bir hale gelmiş? Şundan: **İki Taktik**'i çeviren arkadaş, dönüşüm teriminden pek hoşlanmadığı için, çoğunlukla «biçim değiştirme» şeklinde çevirdiği fransızca «transformation» terimini, reform terimiyle eş-anlamlı sanıyor. Bunu bir örnekle göstermek mümkün. Örneğin Lenin şöyle der: «Burjuvazi için, demokrasi yönündeki zorunlu dönüşümlerin daha yavaş, daha tedrici, daha ihtiyatlı, daha az azimli, bir devrimle değil, reformlar yoluyla gerçekleşmesi daha yararlıdır...» (**Eserler**, C. IX, s. 45).

Çeviri, biraz farklı: «Burjuva demokrasisine yönelmiş gerekli biçim değiştirmelerinin yavaş yavaş, derece derece olması, ihtiyatla ve el yordamıyla olması, devrim yoluyla değil dönüşümler (reformlar) yoluyla olması burjuvazinin işine gelir...» (s. 51, ikinci baskı).

Demek, doğru bir çeviri yapabilmek için, başka şeylerle birlikte, bazı «mîri malı» terimlere, «orijinal» anlamlar vermemek gerekiyor. Aksi halde, sonuç ortada: Lenin'in bir cümlesini, Lenin'in düşüncesine taban tabana karşıt bir hale getirebilirsiniz.

Ve bu türlü özelliklerle malûl bir çeviri, bazı okuyucuları pekalâ yanıltabilir.

İki Taktik'teki «çeviri özellikleri»nin başka türleri de var.

Gene yeni baskıdan okuyalım: «Demokrasinin sınırları dışında proletarya ve köylü ile burjuvazi arasında irade birliği söz konusu olamaz. Bu ikisi arasında (bulmaca: kim bu **ikisi** ?-K.S.) sınıf mücadelesi kaçınılmaz bir şeydir. Ama bu mücadele demokratik cumhuriyet alanı üzerinde, **sosyalizm uğruna** en geniş ve en derin halk savaşı olacaktır» (s. 96).

Evet, yanlış okumadınız, «halk savaşı»; Lenin öyle diyor. Bu «halk savaşı» sözünü bütün dehâsına rağmen, dehâ keramet anlamına gelmediğine göre, Lenin'in ağzından duymak sizi şaşırtıyor mu? Acele etmeyin. Sırayla gidelim. Daha önce, 3=2 şeklinde formüle edilebilecek bir «hesap hatası» var. Demokrasinin sınırları içinde, **proletarya** (ve köylü) ile **burjuvazi** arasında, hem de Lenin'in eliyle, bir «irade birliği» kurma sonucunu veren bir hesap hatası. Lenin bu işi nasıl yapmış? Onu görelim.

Aslında Lenin'in dediği şu: «Demokrasi sınırları ötesinde, proletarya ve **köylü burjuvazi** (altını ben çizdim — K.S.) arasında irade birliği söz konusu olamaz. Aralarında (yani **bu ikisi** arasında —K.S.) sınıflar mücadelesi kaçınılmaz bir şeydir; ama bu mücadele, demokratik cumhuriyet alanı üzerinde, **sosyalizm için,** en geniş ve en derin halk mücadelesi olacaktır» (**Eserler**, C. IX, s. 81).

«Hesap hatası»nın Lenin'e ait olmadığı görülüyor. Hem de işçi-köylü devrimci demokratik diktatoryasının söz konusu edildiği bir parçada (bu cümlelerin alındığı parçada işçi-köylü devrimci demokratik diktatoryası söz konusu edilmektedir), «proletarya ve köylü ile burjuvazi arasındaki irade birliği»nden dem vurulması, bu leninist kavramın gerçek sınıf muhtevasını kavramada bazı okuyucuları yanıltabilir.

«Halk Savaşı»na gelince. Birinci baskıda son cümle şöyle bitiyordu: «Ama bu mücadele, demokratik cumhuriyet alanı üzerinde, **sosyalizm** uğruna mücadele biçimine bürünecektir» (s. 87). Böyle olduğu halde, 1967 ile 1970 arasında köprülerin altından çok suların akmış olması nedeniyle olacak, fransızca metindeki «**la lutte populaire**», bu defa «halk savaşı» şeklinde türkçeleştirilmiş. Tabii bu durum, «halk savaşı» teriminin, belirli bir devrim stratejisine ilişkin olarak, Lenin'den çok sonra formüle edildiğini bilenleri şaşırtabilir(yukarda kehanetten söz etmem ondan). Ayrıca, söz konusu kitaptaki çeviri özelliklerinin bu türü, bazı «körpe» zihinlerde «iltibasa mahal» de verebilir.

Gerçi **İki Taktik**'i çeviren arkadaşın, okuyucularını yanıltmaktan ya da şaşırtmaktan pek o kadar çekinmediği söylenebilir. Ama bazı «körpe» zihinlerde «iltibasa mahal verme» konusunda aynı derecede kayıtsız olduğu söylenemez.

Bu savımı kanıtlamak isterim. Örneğin, çeviride şöyle bir cümle var: «Ekonomistler» açıklama gereğini duymadan «aşamalar teorisini» ileri sürüyorlar (Birinci baskı, s. 29; ikinci baskı, s. 30). Aslında, Lenin'in yazdığı şu: «Ekonomistler hemen kendi «aşamalar teorilerini» ileri sürüyorlardı» (**Eserler**, C. IX, s. 20). Ve Lenin, bu cümlenin alındığı parçada, «ekonomistler»in «aşamalar teorisi», dolayısıyla menşeviklerin devrimci taktiklerini maskaraya çevirir. Görüldüğü gibi, çeviride bir ekleme var: «açıklama gereğini duymadan». Metnin türkçesine böyle bir ekleme yapma gereğinin duyulmasını nasıl açıklamalı, — O zamanlar «ekonomist» denen kimselerle, bugün «ekonomist» denmeyen kimselerin «aşamalar teorileri» arasında bazı «körpe» zihinlerde, «iltibasa mahal vermeme» kaygısından başka?

Oysaki, bu ve benzeri kaygılar, metne ekleme, ya da metinde «tashihat» yapma yerine, özel bir dip-not vermekle pekalâ «meşruiyet» kazanabilirlerdi.

İki Taktik'in bu tam çevirisi de, işte bu türlü «çeviri özellikleri» ile malûldür. Tıpkı ilk çeviri gibi. Hattâ ondan da çok.

O halde, birinci baskı için söylediğimi yineleyebilirim. **İki Taktik**'in daha **doğru** ve daha **dürüst** bir çevirisi, giderilmesi gereken ihtiyaçlarımız arasında bulunuyor. Bu arada, eldeki çeviriyi, gene «şeylerin özüne gitme niyeti», ve gene büyük bir dikkatle okumaktan başka bir çare yok.

Zaten bu kural, bütün kitaplar için geçerlidir. Daha **doğru** ve daha **dürüst** çeviriler için de.

SÜREKLİ DEVRİM

İki Taktik, marksizmi yeni bir devrim teorisiyle zenginleştiren bir kitaptır. Lenin, menşeviklerin taktiğini eleştirip, bolşeviklerin taktiğini açıkladığı bu kitapta, marksizmin tarihinde ilk olarak, burjuva demokratik devrimin emperyalizm çağındaki özellikleri, hareket güçleri ve perspektifleri meselesini incelemiştir.

Daha önce, birinci baskısı dolayısıyla, kitabın teorik özünü, kitabın bütününe dayanan bir özet halinde vermeğe çalışmıştım («Demokratik Devrim Meselesi ve Lenin», **EMEK,** 2 Haziran 1969, Sayı: 3, s. 14-15). Şimdi, daha geniş bir ölçüde de olsa, aynı şeyi bir keredaha hinelemektençok, devrim teorisiyle ilgili bazı sorunlar üzerinde durmak istiyorum. Diyeceklerim, şüphesiz tartışmaya açık, herhalde tartışılması gereken, ve umarım ki, tartışılmasında yarar bulunan şeyler olacaktır.

Lenin'in **İki Taktik'**te açıkladığı devrimci düşüncenin temelinde, unsurlarını Marks ve Engels'den alıp geliştirdiği **sürekli devrim** anlayışı yatar. Öyle sanıyorum ki, bu temeli, deyim yerindeyse, bu «alt-yapı»yı göz önünde tutmadan, bu kitabı «şeylerin özüne giderek» okumak mümkün değildir.

Marx ve Engels'in sürekli devrim konusundaki düşüncelerinin ilk ifadesini, yanılmıyorsam, **Komünist Bildiri'**de bulmak mümkün. **Bildiri'**nin son bölümünde, o sıralar (1848) bir burjuva devrim arifesinde bulunan Almanya'da, burjuva devrimin, 17. yüzyıl İngiliz ve 18. yüzyıl Fransız burjuva devrimlerine göre çok daha gelişmiş bir kapitalizm şartları içinde ve çok daha iyi hazırlanmış bir proletarya ile gerçekleşeceğini belirten Marx ve Engels, Alman burjuva devriminin, aslında bir proleter devrimin dolaysız başlangıcından (le prélude immédiat) başka bir şey olamıyacağını söylüyorlardı. (Bk. «Komünist Manifesto», İkinci baskı, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara, 1970, s. 86-87).

Bu konuda ikinci bir önemli belge de, Marx'ın 16 Nisan 1856 günü Engels'e yazdığı bir mektup. Proleter devrimle köylü hareketi arasındaki ilişki üzerine çok ilginç bir düşüncenin ileri sürüldüğü bu mektupta, gene yanılmıyorsam, «İşçi-köylü ittifakı» fikrinin kökenini buluyoruz. Söz arasında Engels'in **Köylüler Savaşı** («Almanyada Köylü Savaşı», Payel Yayınevi, İstanbul, 1967) adlı kitabına anıştırma yapan (imâda bulunan)Marx, şöyle yazıyor: «Almanyada her şey, proleter devrimin, köylüler savaşının bir ikinci baskısı tarafından desteklenmesi imkânına bağlı kalacaktır».

Böylece, **İki Taktik'**te ifadesini bulacak olan marksist-leninist sürekli devrim anlayışının iki ana unsuru, yani burjuva demokratik devrimde işçi sınıfının hegemonyası ve işçi-köylü ittifakı fikirleri, Alman burjuva devriminin kendine özgü çerçevesi içinde de olsa, daha 1850'lerin ilk yarısında oluşmuş bulunuyordu.

Tamamlamak için, bu defa Rusyayla ilgili olarak, Marx ve Engels'in **Bildiri'**nin Rusça çevirisi için yazdıkları (ve o sıralarda Rusyadaki devrimci hareketin başını çeken popülistleri destekleme ve yüreklendirme amacını taşıyan) 21 Ocak 1882 tarihli Önsöz'ün şu son cümlesini de anmak gerek:

«Eğer Rus devrimi, batıda bir proleter devrimin başlangıç işareti olursa, ve böylece bu iki devrim birbirini tamamlarsa, bugünkü Rus ortak toprak mülkiyeti, komünist bir gelişmenin başlangıç noktası olabilir» («Komünist Manifesto», a.g.y, s. 21).

Marx ve Engels'in sürekli devrim konusundaki öbür fikirlerini unutan II. Enternasyonal marksistleri tabii Rus menşevikleri dahil, 1882 Önsöz'ündeki bu fikri hiç unutmamışlardır.

Lenin, «İki Taktik»de, emperyalist çağın şartları içinde (yani toplumsal gelişmenin yeni bir aşamasında) burjuva demokratik devrimin sosyalist devrime dönüşümü teorisini formüle ederken, bu «miras»ın tümünü devraldı. Demokratik devrimde sosyal-demokrasinin iki ayrı taktiği arasındaki farkı temelinden kavramak için, bu durumun unutulmamasında büyük yarar var.

Aslında, menşevikler, «mantıki» ve «kitaba uygun» bir şema içinde düşünüyorlardı. Buna göre, burjuva demokratik devrim, burjuvazinin devrimidir, burjuvazi tarafından yönetilmesi gerekir. Proletarya, ancak kendi devrimini, sosyalist devrimi yönetebilir. Ama bunun için belirli bir süre geçmeli, burjuva demokratik devrim tamamlanmalıdır. Çünkü hiç bir toplumsal kuruluş, bağrındaki bütün güçleri sonuna kadar geliştirmeden, yerini daha yüksek bir toplumsal kuruluşa bırakamaz. Öyleyse, burjuvazi kendi devrimini kendi tamamlamalı, yani, kapitalizm, orta sınıfları yıkıma uğratma, proleterleştirme görevini, burjuvazi hegemonyası altında, sonuna kadar yerine getirmeli, bunun sonucu, proletarya, nüfus içinde mutlak bir çoğunluk sağlamalıdır. Bu, aynı zamanda, uygarlığın gelişmesi, proletaryanın kültür ve örgütlenme derecesinin yükselmesi anlamına gelir. Ancak bundan sonradır ki, sıra, başında proletaryanın bulunacağı sosyalist devrime gelebilir.

Bu şema, teorik bir şema olarak, emperyalizm-öncesi şartları içinde, teorik bir geçerliliğe sahiptir. Ama emperyalizm çağında, bazı şeyler değişmiş bulunuyordu.

. Her şeyden önce, emperyalizm çağında, dünya kapitalist sistemi, **bütün olarak,** sosyalizme geçiş için olgun bir duruma gelmişti. Emperyalizmin bir anlamı da buydu. Yani bu bütün içinde bulunan şu ya da bu ülkenin nisbi geriliği, sosyalizme geçiş için artık aşılmaz bir engel sayılamazdı.

Sonra, emperyalizm günü geçmiş, ama varlığını sürdüren feodal ilişkileri, feodal üst-yapıları tutup desteklediğine göre (1905 yılında olduğumuzu unutmayalım), emperyalizm çağında feodal kalıntıların tasfiyesini gözeten her mücadele, ister istemez emperyalizmle çatışmak, yani sosyalist devrimci mücadeleye dönüşmek zorundaydı.

Nihayet, emperyalizm çağında, anti-feodal devrim arifesinde bulunan bazı kapitalist ülkelerde, emperyalizm-öncesi burjuva demokratik devrimler çağında görülmeyen yeni bir unsur çıkmıştı ortaya: Nüfus içindeki oranı pek yüksek olmasa da, sayıca hayli kalabalık, belirli merkezlerde toplanmış ve hayli mücadeleci bir işçi sınıfı, ve onun bağımsız siyasi partisi.

Bu durumda, işçi sınıfı, partisinin yönetimi altında, burjuva demokratik

devriminin başına geçebildiği takdirde, bu devrim, araya hiçbir kesinti, yani az çok uzunca bir burjuva hegemonyası dönemi girmeden, aynı devrimci süreç içinde, sosyalist devrim haline dönüşebilirdi.

İşte II. Enternasyonal marksistlerinin göremediği olanak buydu. Lenin'in gördüğü, ve **İki Taktik**'te burjuva demokratik devrimin sosyalist devrime dönüşümü teorisiyle formüle ettiği olanak budur.

Gene de, menşevikler olsun, bolşevikler olsun, Rusyada 1905 yılında oluşan devrimin, sosyalist bir evreyle izleneceği konusunda birleşiyorlardı. Bolşeviklerin «Kongre» kararlarıyla, menşeviklerin «Konferans» kararlarını karşılaştıran Lenin şöyle yazar: «Her iki karar da, şu anda oluşan devrimin, bizim için, ikinci bir evreyle izlenecek bir birinci evreden başka bir şey olmadığını ilân ediyor». (**Eserler**, C. IX, s. 34). Ve az ilerde de, «aynı zamanda hem demokratik devrim ve hem de sosyalist devrim için mücadele eden öncü sınıfın ilerici görevlerini» söz konusu eder.

Lenin'in cümlesini türkçe çeviriden okuyan «alelâde fâniler», ne kadar «şeylerin özüne gitme» niyeti taşırlarsa taşısınlar ne kadar dikkatli bir okuyucu olurlarsa olsunlar, «aynı zamanda hem demokratik devrim ve hem de sosyalist devrim için mücadele eden öncü sınıfın ilerici görevlerini» kavramada büyük güçlük çekeceklerdir. Çünkü, kararların ortak yanından söz eden cümle, çeviride şöyle: «Her iki karar da, şu andaki devrimin bizim için ancak bir aşama olduğunu, ve bunu bir ikinci devrimin izleyeceğini bildiriyor...» (İkinci baskı, s. 37). Bu cümle, çevirideki haliyle, Lenin'in açıklamağa çalıştığı sürekli devrim teorisinden çok, menşeviklerin sahip bulunduğu «sürekli devrim» anlayışına uygun düşüyor.

İki sürekli devrim anlayışı arasındaki farkı, bu konuda Marx ve Engels'den devralınan «miras» payları arasındaki farklılığa indirgemek mümkün. Bu mirasın tümünde, sadece 1882 Önsözünün sonundaki fikir değil, burjuva demokratik devrimde işçi sınıfının hegemonyası ve işçi-köylü ittifakı fikirleri de vardı. Ama menşevikler, öbür II. Enternasyonal marksistleriyle birlikte, Lenin'in tümüyle benimsediği bu miras'ın en değerli kısmını reddetmiş bulunuyorlardı. Kabul ettikleri kısmın, tabii Lenin'le birlikte, onları götürdüğü sonuç şu oldu:

Rusya'daki demokratik devrim, Avrupa'da, Avrupa çapında bir sosyalist devrime sebep olacak (ya da bu devrim önündeki başlıca engeli kaldıracak), ve Rus proletaryası, sosyalist Avrupa proletaryasının yardımıyla, kendi sosyalist devrimini yapacaktır.

Lenin'in sözünü ettiği «her iki karar» arasındaki ortak yön, işte bu sonuca dayanıyor. Ama ortaklık bu kadarla kalmakta, bundan öte, ortaklık ayrılmaktadır. Çünkü menşevikler için, böylesine bir «süreklilliği», II. Enternasyonal marksistlerinin, emperyalist çağın şartları içinde eskimiş bulunan «klasik» sosyalist devrim şeması içinde düşünmek güç değildir. Mesele de buradan çıkıyor. En iyisi, Lenin'den okumak:

«Eğer halk, hükümetle uyuşmazlık durumundaysa, ve eğer yığınlar yeni bir düzen kurma zorunluluğunun bilincine varmışlarsa, hükümeti devirmeyi amaç edinen parti, devrilmesi söz konusu olan eski hükümeti hangi hükümetle

değiştireceğini mutlaka kararlaştırmalıdır. Yeni bir mesele çıkıyor ortaya: Geçici devrimci hükümet meselesi. Bu meseleye tam bir şekilde cevap vermek için, bilinçli proletaryanın partisi, şu noktaları aydınlatmalıdır: 1) Oluşmakta olan devrimde ve genel olarak proletaryanın tüm mücadelesinde geçici devrimci hükümetin **önemi;** 2) Partinin geçici devrimci hükümet karşısındaki **tutumu;** 3) Sosyal-demokrasinin bu hükümete **katılmasının** kesin şartları; 4) Sosyal-demokrasi temsil edilmediği takdirde, bu hükümete **aşağıdan** yapılacak bir baskı'nın şartları (**Eserler,** C. IX., s. 17).

Bütün «İki Taktik», bu meseleler üzerindeki kesin ayrılıkları, açık ve seçik bir şekilde gösteriyor. Örneğin, geçici devrimci hükümeti, burjuva demokratik devrimin kendine özgü görevlerini yerine getirmesi gereken bir âlet olarak gören menşeviklere karşı, Lenin, **kendi** sürekli devrim anlayışı içinde, şöyle yazıyor:

«Geçici devrimci hükümet, devrimin hemen zafere ulaşması, karşı-devrim girişimlerinin hemen bastırılması için bir mücadele organıdır; yoksa genel olarak burjuva devrimin tarihi görevlerini yerine getirmeğe mahsus bir alet değil» (**Eserler,** C. IX. s. 37).

Devrimin hemen zafere ulaşması, yani çarlık üzerinde kesin bir zafer kazanması için yetenekli tek güç, Lenine göre, burjuvazi değil, halktır. «Hayır, «çarlık üzerinde kesin bir zafer» kazanmaya yetenekli güç, **halktan,** yani proletarya ve köylülükten başka bir şey olamaz-eğer esas büyük güçler alınır, ve (halkın bir parçası olan) köylü ve şehirli küçük burjuvazi de bunlar arasında dağıtılırsa» (Eserler, C. IX, s. 51).

Böylece, halk kavramının somut muhtevasının önümüzdeki devrim tarafından belirlendiğini gösteren Lenin, Rus devriminin «çarlık üzerindeki kesin zaferinin», iktidar sorununu, proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatoryası şeklinde çözeceğini söyler. «Bu ancak bir diktatörlük olabilir; çünkü proletarya ve köylülük için mutlak şekilde ve hemen zorunlu olan dönüşümler, toprak sahipleri, büyük burjuvalar ve çarlık tarafından, umutsuz bir dirence sebep olacaklardır. Diktatorya olmaksızın bu direnci kırmak, karşı-devrim girişimlerini başarısızlığa uğratmak imkansız olacaktır» (**Eserler,** C. IX, s. 51).

Ama bu diktatorya, henüz kapitalizmin temellerine dokunmadığı için, sosyalist değil, demokratik bir diktatorya olacak, ve devrimin sürekliliği bakımından, birçok demokratik başarıların yanı sıra, «devrimci yangını Avrupaya yayabilecektir. Bu zafer henüz bizim burjuva demokratik devrimimizi asla bir sosyalist devrim yapmayacaktır; demokratik devrim burjuva toplumsal ve iktisadi ilişkiler çerçevesinden doğrudan doğruya çıkmayacaktır; ama gene de, bu zaferin, Rusya'nın ve bütün dünyanın gelecekteki gelişmesi bakımından büyük bir önemi olacaktır. Hiç bir şey, Rusyada başlamış bulunan devrimin bu kesin zaferi kadar dünya proletaryasının devrimci enerjisini kamçılayamaz; hiçbir şey, Rusyada başlamış bulunan devrimin bu kesin zaferi kadar, dünya proletaryasının tam zafere giden yolunu kısaltamaz» (**Eserler,** C. IX, s. 52). «... Demokratik devrimde sosyal-demokrasinin tam zaferinden, yani proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatorya-

sından korkmamalıyız: Çünkü bu zafer, Avrupayı ayaklandırmamızı sağlayacaktır; ve sosyalist Avrupa proletaryası, burjuvazinin boyunduruğunu attıktan sonra, bu defa sosyalist devrimi yapmakta bize yardım edecektir» (**Eserler**, C. IX, s. 78-79).

Burada sapla samanı, yani marksist-leninist sürekli devrim anlayışıyla, menşevik «sürekli devrim» anlayışını birbirine karıştırmamak için, demokratik devrimde sosyal demokrasinin tam zaferinden Lenin'in neyi anladığını unutmamak gerekir. «Proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatoryası, sosyalistler için, hiç şüphe yok, geçici ve anlık bir görevden başka bir şey değildir; ama demokratik devrim döneminde bu görevi unutmak, düpedüz gericilik olur» (Eserler, c. IX, s. 82). «Bizim parolamız (işçi-köylü devrimci demokratik diktatoryası —K.S.), düpedüz demokratik bir devrimin çerçevesini **doğrudan doğruya** geçmekte yeteneksiz bir devrimin burjuva karakterini mutlak olarak kabul ederek, bu devrimi **ileriye doğru itiyor;** ona proletarya bakımından en uygun biçimleri vermeğe çalışıyor; bunun sonucu, proletaryanın, sosyalizm için, gelecekteki mücadelesinin başarısını en iyi sağlamak bakımından, demokratik devrimden azami yarar sağlamağa çabalıyor» (Eserler, c. IX. s. 8).

Ve Lenin, burjuvazinin «yüz çevirmesinden» korkan menşeviklere şöyle sesleniyor:

«İki şeyden biri, baylar: ya tutarsız, bencil, gevşek burjuvaziye **rağmen,** halkla birlikte devrim yapmağa ve çarlık üzerinde tam bir zafer sağlamağa çalışmak zorundayız; ya da bu «rağmen»i kabul etmiyoruz, burjuvazinin «yüz çevirmesinden» korkuyoruz, ve bunun sonucu, proletarya ve halkı burjuvaziye, tutarsız, bencil ve gevşek bir burjuvaziye teslim ediyoruz» (**Eserler,** C. IX, s. 94).

Menşeviklerin bu tutumu, aslında köylülüğün devrimci rolünü anlayamamış, Marx'ın «işçi-köylü ittifakı» fikrini «unutmuş» olmalarına sıkı sıkıya bağlıdır. Oysaki, Lenin'in sürekli devrim anlayışının dayandığı ana fikirlerden biri de, bu. Şöyle yazıyor: «Muzaffer Rus devriminde köylülüğün rolünü gerçekten anlayan kimse, burjuvazi devrimden yüz çevirince devrimin kapsamının daralacağını asla söylemeyecektir. Çünkü, ancak burjuvazi devrimden yüz çevirmiş olacağı, ve proletarya ile birlikte yürüyen köylü yığını aktif bir devrimci rol yükleneceği zamandır ki, Rus devriminin gerçek yükselişi başlayacak, devrim, bir burjuva demokratik hareket çerçevesinde mümkün olan en büyük genişliğe gerçekten erişecektir». (**Eserler,** C. IX, s. 97).

Özetlersek, marksist-leninist sürekli devrim teorisinin, **İki Taktik**'te formüle edilmiş olduğu şekliyle, üç ana fikre dayandığını söyleyebiliriz: 1) Burjuva demokratik devrimde işçi sınıfının hegemonyası; 2) İşçi-köylü ittifakı; 3) Rusyadaki demokratik devrimle Avrupadaki sosyalist devrim arasındaki sıkı ilişki ve sosyalist Avrupa proletaryasının Rus proletaryasına (sosyalist devrimini yapması için) yardımı.

Eğer canlı bir tahlil aracı, her türlü somut tahlil girişimini engelleyen bir fetişe dönüştürülmek istenmiyorsa, **bu** kitapta proletaryanın devrimin

başlıca iki evresindeki rolü ve temel ittifaklarıyla ilgili olarak Lenin tarafından verilen ünlü şemayı, **bu** sürekli devrim teorisi içine oturtmak, ve **bu** sürekli devrim teorisiyle sıkı ilişkisi içinde değerlendirmek gerekir. Şema, bilindiği gibi, şu parçada formüle ediliyor: «Otokrasinin direncini güç kullanarak ezmek ve burjuvazinin istikrarsızlığını zararsız hale getirmek için, proletarya, köylü yığınıyla birleşerek, demokratik devrimi sonuna kadar götürmelidir. Burjuvazinin direncini güç kullanarak ezmek ve köylülük ve küçük burjuvazinin istikrarsızlığını zararsız hale getirmek için, proletarya, nüfusun yarı-proleter unsurlarıyla birleşerek, sosyalist devrimi yapmalıdır» (**Eserler,** C. IX, s. 97). Yani, devrimin demokratik evresinde, feodal kalıntıları cisimleştiren otokratik düzene karşı, burjuvaziyi tarafsızlaştırarak, tüm köylülerle birlikte; devrimin sosyalist evresinde, burjuvaziye (kapitalist düzene) karşı, köylülük ve küçük burjuvaziyi tarafsızlaştırarak, yarı-proleter unsurlarla birlikte. Bu, soyut, teorik bir şemadır. Görevi, «daima yeşil olan hayat ağacıyla» aramıza girmek değil, tersine, somuta yönelmemizi, kendi aracıyla somuta teorik bir yaklaşım yapmamızı, somut durumun somut tahlili aracı olarak, somutu, «düşünülmüş somut» şeklinde kavramamızı sağlamaktır. Örneğin, Ekim İhtilâli, bir sosyalist devrim olarak, bu şemanın çerçevesine sığmaz. Ama Ekim İhtilâlini, ancak bu şema aracıyla, teorik bir tahlile tabi tutabiliriz. Şema şüphesiz gökten inmez, somut durumunun somut tahliliyle elde edilir; ama bir defa elde edildikten sonra, yeni somut durumlar karşısında, artık tahlilin sonucu değil, tahlilin âletidir.

Gene sürekli devrim teorisiyle ilgili olarak, Lenin'in **İki Taktik**'te, sosyalist devrimin önce tek ülkede başlaması fikrinin bütün unsurlarını oluşturduğunu, ama henüz bu fikri formüle edecek adımı atamadığını söyleyebiliriz. Lenin, bu adımı, on yıl sonra, «Avrupa Birleşik Devletleri Parolası» (**Eserler,** c. XXI, s. 351-355) başlıklı yazısında atacaktır. (Bu ilginç yazıyı, günümüzde **Ortak Pazar** gibi aktüel bir sorunun teorik muhtevasını kavrama bakımından da okumakta yarar var. Leninist teorik çerçeve dışında hiç bir **teknik** («ekonomik») tahlil girişimi, bizi Ortak Pazar'ın **gerici** niteliğinin tam bir kavrayışına götüremez. Bu, «tartışmaya kapalı»).

Marksist - leninist sürekli devrim teorisi çerçevesinde, işçi sınıfının hegemonyası, ya da kısaca öncülük sorunu üzerinde de kısaca durmakta yarar var. Lenin, bu konuyla ilgili olarak, şöyle yazıyor: «İşçi sınıfı yığınlarını, ve onunla birlikte köylülük yığınlarını harekete geçirmenin ne kadar güç bir şey olduğunu unutmak, affedilmez bir iyimserlik örneği vermek olur... Ama güçlük, imkansızlık demek değildir. Önemli olan, doğru yolu tutmaktan emin olmaktır» (**Eserler,** C. IX, s. 98). Şimdi soruyorum: Güvendiği dağlar hesabına, «kimin gücü yeterse o öncü olur» demeye getirenler, Lenin'in düşüncesi açısından, doğru yolu tuttuklarından emin olabilirler mi?

Şimdilik, bu konuyla ilgili olarak, iki sonuç çıkartabiliriz:

1) Marksist-leninist sürekli devrim teorisi, demokratik devrimle sosyalist devrimi, «hükümlerini ayrı ayrı icra eden», birbirinden ayrı, iki farklı devrim olarak değil, aynı devrimci sürecin iki farklı evresi olarak gören bir **kesintisiz** devrim teorisidir;

2) Marksist-leninist kesintisiz devrim teorisi, ancak ve ancak, **başlaması** ya da **tamamlanması** gereken (**ve sosyalist bir iktidar olmadan da tamamlanması mümkün olan**) önümüzdeki devrim, hangi türden olursa olsun, demokratik devrim niteliğine sahip bulunuyorsa söz konusu edilebilir. («Sürekli devrim» teriminin, 1949 Çin sosyalist devriminden **sonra** kazandığı, ve burada söz konusu edilen meseleyle doğrudan doğruya bir ilişkisi olmayan yeni boyutları üzerinde durmuyorum). Öyleyse, önümüzdeki devrimi sosyalist devrim olarak saptadıktan sonra, kesintisiz devrim edebiyatına girişmek, olsa olsa, esas itibariyle küçük-burjuva otodidaktını belirleyen, ama aslında daha büyük bir yaygınlığa sahip, «anlamını pek iyi bilmediği kelimelerle konuşma» merakına bağlanabilir; ve bu merakın, kişiyi, marksizm-leninizmin eklektik bir karikatürünü çizmekten öteye götüremiyeceği söylenebilir.

DEMOKRATİK DİKTATORYA

Devrimin temel sorunu olan iktidar sorununa, Lenin'in, emperyalist çağın getirdiği değişiklikleri dikkate alarak, **İki Taktik**'te getirdiği yeni çözüm şekli üzerinde, yani «işçi-köylü devrimci demokratik diktatoryası» üzerinde durmadan, marksist-leninist sürekli devrim teorisini kapsayıcı bir biçimde kavramak mümkün değildir. Çünkü: «Unutmamalıyız ki, sosyalizme yaklaşmak için, bugün tam bir siyasi özgürlükten, demokratik bir cumhuriyetten, proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatoryasından başka bir yol yoktur ve olamaz» (**Eserler**, C. IX, s. 110).

Aynı cümle, çeviride şöyle: «Bugün, sosyalizmi, tam bir siyasi özgürlüğe kavuşturmanın tek yolunun demokratik cumhuriyet, proletarya ile köylülerin demokratik devrimci diktatörlüğü yolu olduğunu unutmamalıyız» («İki Taktik», ikinci baskı, s. 130).

«Çeviri»den pek belli olmuyor ama, Lenin, işçi-köylü devrimci demokratik diktatoryasıyla «tam bir siyasi özgürlüğü» aynı düzende görüyor; başka bir deyişle, demokratik diktatoryayı, öbür şeylerin yanı sıra, Rusya için, tam bir siyasi özgürlük ve demokratik cumhuriyetin **de** şartı sayıyor.

Demokrasi ve diktatorya kavramlarını basit bir çatışkı (antinomi) düzeyinde alıp, bunların birbirine karşıt, birbirini dıştalayan şeyler olduğunu sanma şartlanması içinde bulunanlar, bunu, bununla birlikte «demokratik diktatorya» terimini elbette yadırgayacaklardır. Burada bu konu üzerinde durmak istemiyorum. Sadece, özel bir anlam yüklendiği ayrıca belirtilmedikçe, «diktatorya» teriminin, marksist-leninist yazında, «siyasi devlet» terimiyle eş-anlamlı bir terim olarak kullanıldığını hatırlatmakla yetineceğim. Örneğin Lenin, bir başka yerde şöyle der: «Toprağın ve öbür üretim araçlarının özel mülkiyeti devam ettikçe, en demokratik cumhuriyet bile, kaçınılmaz şekilde, bir burjuva diktatoryası olarak kalacaktır» (**Eserler**, c. XXIX, s. 102).

Ama, toprağın ve öbür üretim araçlarının özel mülkiyeti devam edeceği halde, ancak marksist-leninist sürekli devrim teorisi içinde belirli bir anlam kazanan işçi-köylü devrimci demokratik diktatoryasını, aslında bir burjuva diktatoryası türü olarak değil, ayrı, özgül, geçici bir kategori olarak düşünmek gerek.

İşçi-köylü devrimci demokratik diktatoryasının, ne kadar demokratik, ne

kadar cumhuriyetçi olabilirlerse olsunlar, burjuvaziye ve küçük-burjuvaziye karşı, sosyalizm için, kaçınılmaz sınıf mücadelesini hiçbir zaman aklından çıkarmaması gereken sosyalistler bakımından, geçici bir görev, ama demokratik devrim döneminde unutulmaması gereken bir görev olduğunu biliyoruz (**Eserler**, C. IX, s. 82).

Ayrıca, «devrimci Rusya proletaryasının aktif görevi»ni yerine getirmesinin, yani: «demokrasi için mücadelede yenmesi, ve bu zaferden devrimi Avrupaya götürmek için yararlanması»nın da (**Eserler**, C. IX, s. 79), Lenine göre, ancak işçi-köylü devrimci demokratik diktatoryasıyla mümkün olabileceğini unutmuyoruz.

İşçi sınıfının ve tüm köylülerin **ortak** çıkarlarına uygun başlıca tedbirleri, işçi-köylü **eşitliği** (bu **eşitliği** aklımızda tutalım, ilerde gene söz konusu olacak) temeli üzerinde gerçekleştirecek, yani çarlığın yerine demokratik cumhuriyeti geçirecek, köylülere toprak verecek, sekiz saatlık yasal iş-gününü yürürlüğe koyacak, ve milletlerin kaderini tayin hakkını tanıyacak olan bu diktatoryanın, diktatorya, yani siyasi devlet olarak asıl görevi, «gerici güçleri» amansızca ezmektir. «Demokratik» olmasının anlamı, başka şeylerle birlikte, bir «halk iktidarı» olmaksa, «devrimci» olmasının anlamı da, budur: «işçiler pazarlık peşinde değildirler, sadaka istemezler; gerici güçleri amansızca ezmek, yani **proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatoryasını** kurmak isterler» (**Eserler**, C. IX, s. 111).

Çağdaş devrimin demokratik evresinin («burjuva demokratik devrim»), 1905 Rusyasında, tamamen **anti-feodal** bir nitelik taşıdığını unutmayalım. Amansızca ezilmesi gereken gerici güçleri, demokratik diktatoryanın özgül varlığını, ve devrimin perspektiflerini, emperyalizmin genel şartları içinde, her şeyden çok, Rus devriminin bu anti-feodal niteliği belirler. Tüm köylülüğün bu devrim içindeki rolü, bu çerçeve içinde anlaşılır. Ve sürekli devrim teorisi, bu konjonktür içinde marksist-leninist formülasyonunu bulur.

Lenin'i okuyalım:

«Bugünkü devrimin tam zaferi, demokratik devrimin sonunu, ve sosyalist devrim için enerjik bir mücadelenin başlangıcını gösterecektir. Bugünkü köylülüğün isteklerinin karşılanması, gericiliğin tamamen ezilmesi, demokratik cumhuriyetin fethi; burjuvazinin, hatta küçük-burjuvazinin devrimciliğinin kesin sonunu, ve proletaryanın sosyalizm için gerçek bir mücadelesinin başlangıcını gösterecektir. Demokratik devrim ne kadar tam olursa, bu yeni mücadele de o kadar hızlı, geniş, açık ve kararlı olacaktır. «Demokratik» diktatorya parolası, tastamam, bugünkü devrimin bu sınırlı tarihi karakterini, ve yeni bir düzen alanı üzerinde, işçi sınıfının her türlü baskı ve her türlü sömürüden tam kurtuluşu için yeni bir mücadele zorunluluğunu ifade eder» (**Eserler**, C. IX, s. 128).

Demokratik devrimin «bu sınırlı tarihi karakteri» içinde tam olarak gerçekleşmesi için, köylülüğün «sonuna kadar» desteklenmesi gerekiyor. Özellikle emperyalizm çağında, liberal burjuvazi bunu yapmayacaktır. İşçi-köylü devrimci demokratik diktatoryası fikri, köylülüğün, tüm olarak sonuna kadar, yani «bir toprak sahipleri sınıfı» haline gelene kadar desteklenmesi zorunluluğu-

nun ifadesidir. Bu zorunluluğun gerektirdiği «taktik», aynı zamanda, devrimin sürekliliğini de sağlayacaktır.

Lenin'i okuyalım:

«Hiç şüphe yok ki, aynı şekilde bizde de, Rusyada da, liberal burjuvazi ve bu Osvobejdenye'ci baylar köylülüğe ihanet etmektedirler ve edeceklerdir; yani kendileriyle köylülük arasındaki kesin mücadelede bir sözde-reformla yetinecekler, büyük toprak sahiplerinin yanında yer alacaklardır. Sadece proletarya bu mücadelede köylülüğü sonuna kadar desteklemeğe yeteneklidir. Nihayet, hiç şüphe yok ki, aynı şekilde bizde de, Rusyada da, köylü mücadelesinin başarısı (bu, çeviride, «köylülerin desteklediği mücadelenin» başarısı olmuş —K.S.), yani tüm toprağın köylülere geçişi, tam bir demokratik devrim anlamına gelecektir; çünkü bu (yani tüm toprağın köylülere geçişi —K.S.), sonuna götürülmüş devrimin toplumsal temelidir; ama bu, hiçbir zaman sosyalist devrim, ya da küçük-burjuvazi ideologlarının, devrimci-sosyalistlerin sözünü ettikleri «sosyalizasyon» anlamına gelmeyecektir. Köylü ayaklanmasının başarısı, demokratik devrimin zaferi, sadece, demokratik cumhuriyet alanı üzerinde, sosyalizm için gerçek ve kararlı bir mücadele bakımından yolu açacaktır. Köylülük, toprak sahipleri sınıfı olarak, bu mücadelede, şimdi burjuvazinin demokrasi için mücadelede oynadığı aynı ihanet ve karasızlık rolünü oynayacaktır. Bunu unutmak, sosyalizmi unutmaktır; proletaryanın gerçek çıkarları ve görevleri üzerinde kendini ve başkalarını aldatmaktır» (**Eserler**, C. IX, s. 134-135).

Günümüzde de, proletaryanın gerçek çıkarları ve görevleri üzerinde kendini ve başkalarını aldatmamak için çok dikkatli olmak, örneğin devrimin sosyalist evresinde (ya da sosyalist devrimci mücadelede) köylülüğün yeri ve rolü konusundaki düşüncesini ve bununla ilgili olarak **İki Taktik**'te verdiği o ünlü teorik şemayı değerlendirirken, Lenin'in, «tüm toprağın köylülere geçişiyle belirlenen tam bir demokratik devrimi izleyecek olan sosyalist evre» şeması içinde, köylülüğü bir «toprak sahipleri sınıfı olarak» hesaba kattığını gözden kaçırmamak gerekir.

Bunu gözden kaçıran biri, örneğin bolşeviklerin sadece proletarya ve yoksul köylülere değil, ayrıca köylülüğün tümüne dayanarak iktidara geldikleri Ekim İhtilâlinin , 1917 Rusyasına özgü şartlar içinde, sosyalist devrimin bir gerçekleşme biçimi olduğunu anlamakta yeteneksiz kalır.

Bunu gözden kaçıran biri, parlamenter mücadele kategorilerini, «hiçbir türden parlamentosu bulunmayan» Rusya bakımından kaleme aldıkları kararlara soktukları için, **İki Taktik**'te Lenin tarafından: «Onlar, sosyal demokrasinin doğru bir tezini formüle ettikleri zaman bile, bunu doğru olarak uygulamasını bilmiyorlar» (**Eserler**, C. IX, s. 72) şeklinde eleştirilen menşeviklerin durumuna düşebilir.

(Burada düşünüyorum: Parlamenter mücadele kategorilerini, hiçbir türden parlamentonun bulunmadığı şartlar bakımından kaleme aldıkları kararlara sokan menşevikleri eleştiren Lenin, hiçbir türden parlamentonun bulunmadığı şartlar bakımından hazırlanıp geliştirilmiş mücadele kategorilerini «her türlü ahval ve şerait tahtında riayeti mecburî bir emir» şeklinde fetişleştirenlere, ve bu fetişizme yüz vermeyenleri «parlamentoculuk»la «itham» edenlere acaba ne derdi?).

Gene de, **İki Taktik**'te formüle edilen demokratik devrimin sosyalist devrime dönüşümü teorisinin, teorik düzeyde, burjuva demokratik devrimin sadece Rusya'daki gelişmesi bakımından değil, çağımızın bütün demokratik devrimleri bakımından da geçerli olduğu söylenebilir.

Şüphesiz, bunu söylemek, bütün demokratik devrimlerin, aynı devrimci süreç içinde, mutlaka sosyalist devrime dönüşeceğini, bunun kaçınılmaz bir şey olduğunu söylemek anlamına gelmez. Sadece, başında işçi sınıfı bulunan demokratik devrimlerin, aynı devrimci süreç içinde, sosyalist devrime dönüşme olanakları taşıdığını söylemek anlamına gelir.

Aynı devrimci süreç içinde sosyalist devrime dönüşmüş demokratik devrimlere örnek olarak, genellikle, ikinci dünya savaşı sonunda Merkezi ve Güney-Doğu Avrupa ülkelerinde gerçekleşen anti-faşist demokratik halk devrimleriyle, Çin, Kore, Viyetnam gibi bazı Asya ülkelerinde gerçekleşen milli kurtuluş devrimleri (Mao'cu anlayışın «milli demokratik devrim»leri) gösterilir.

Merkezi ve Güney-doğu Avrupa ülkelerinde gerçekleşen anti-faşist demokratik halk devrimleri, bu ülkelerin işçi sınıfı öncülüğünde harekete geçen tüm demokratik güçleri tarafından, faşizme ve büyük burjuvazi, büyük toprak beyleri ve yüksek dereceli bürokratlar arasından çıkmış işbirlikçi hainlere karşı yöneltilmiş; hitlerci işgal rejiminin bütün sonuçlarını ortadan kaldırıp, hitler faşizminin suç ortakları olan tekelci burjuvazi ve büyük toprak beylerinin siyasi egemenliklerini yıktıktan, ülkelerini emperyalist boyunduruktan kurtarıp milli bağımsızlıklarını sağladıktan ve geniş demokratik reformlar yaptıktan sonra, sosyalist devrim haline dönüşmüşlerdir.

Asya ülkelerinde, özellikle yabancı tekeller boyunduruğundan kurtuluş ve feodal rejim ya da kalıntıların tasfiyesi meselelerini çözmek için başlayan milli kurtuluş devrimleri, başında milli burjuvazi değil, işçi sınıfı bulunduğu için, burjuva demokratik devrim evresinde kalmayarak, sosyalist devrim haline dönüşmüşlerdir.

Bu devrimlerin ayrıntılı bir biçimde incelenmesini şimdilik bir yana bırakarak, taşıdıkları üç ortak özellikle üzerinde kısaca durmak istiyorum:

Birincisi, bu devrimler, (1905 Rus devrimi gibi), artık **tamamen** anti-feodal bir nitelik taşımamakta, önemi ülkeden ülkeye hayli değişen feodal kalıntılarla birlikte, (ve özellikle), burjuvazinin tekelci, işbirlikçi kanadını da hedef almaktadır. Bunun sonucu, devrimci sürecin demokratik evresinde de, sosyalist evresinde de, karşıya alınan esas düşman, aslında aynı düşman olmaktadır.

İkincisi, devrimci sürecin her iki evresinde de, devrimci hareketin toplumsal tabanını oluşturan sınıfsal güçler, toplumsal kümelenme bakımından önemli bir değişikliğe uğramamakta; demokratik evrede işçi sınıfını izleyen sınıf ve tabakaların, yani: köylülerin, şehir küçük-burjuvazisinin, aydınların önemli bir kesiminin, hatta milli kurtuluş sürecinden geçen kimi ülkelerde bazı («milli») burjuva tabakaların büyük bir çoğunluğu, sosyalist evrede de işçi sınıfından ayrılmamakta, onun iktidar müttefikleri kalabilmektedir. Bu-

nun sonucu, teorik düzeyde büyük bir önem taşıyan-örneğin orta köylülerin tarafsızlaştırılması gibi-bazı meseleler, pratikte kendiliğinden ortadan kalkmakta, ve demokratik evreden sosyalist evreye barışçı geçiş olanağı daha da büyümektedir.

Üçüncüsü, devrimin demokratik evresi, artık geçmişte olduğu (ve **İki Taktik**'te düşünüldüğü) gibi, toplumun kapitalist gelişme dönemini başlatma ya da hızlandırma göreviyle yükümlü değildir. Bu durum, günümüzde özellikle gelişmiş kapitalist ülkeler için öngörülen «anti-monopolist demokratik devrim» kategorisi söz konusu olduğu zaman kendini açıkça gösterir. Bunun sonucu, devrimci sürecin iki evresi (iki farklı mücadele biçimi olarak değil, iki farklı iktidar tipi olarak iki evresi), birbirine daha da yaklaşmakta, adeta kaynaşmaktadır. Zaten gelişmiş kapitalist ülkeler açısından, «anti-monopolist demokratik devrim» kategorisi, bu ülkelerin kendilerine özgü şartları bakımından, mümkün, ama hiç de zorunlu olmayan bir evrenin ifadesi sayılmakta, bu ülkelerdeki **demokratik hareketlerin,** «demokratik» denebilecek bir evreden geçmeksizin, doğrudan doğruya sosyalist devrimle (hem de sosyalist toplum ve iktisat düzeninin en kısa zamanda kurulması sonucunu verecek bir sosyalist devrimle) sonuçlanabileceği kabul edilmektedir.

Bu ortak özelliklerle «dünyanın değişmesi» arasında, özellikle uluslararası güçler dengesinin durmadan sosyalizm yararına bir gelişme göstermesi arasında, sıkı bir ilişkinin varlığı gözden kaçırılmamalıdır.

Şimdi iki şeyi saptamakta yarar var:

1) Bir devrimin işçi sınıfının hegemonyası altında oluşup gerçekleşmesi, o devrime mutlaka sosyalist bir nitelik kazandırmaz. Bunu anlamamak, burjuva demokratik devrimin sosyalist devrime dönüşümü teorisini anlamamak olur.

2) Günümüzde işçi sınıfının hegemonyası altında oluşup gerçekleşen bir devrimin, mutlaka «demokratik devrim» evresinden geçmesi gerekmez. Bunu anlamamak da, burjuva demokratik devrimin sosyalist devrime dönüşümü teorisini fetişleştirmek olur.

Burada, özellikle strateji tartışmalarında içinden çıkılmaz bir karışıklığa düşmemek için, çözülmesi gereken bir sorun çıkıyor ortaya: Demokratik iktidarla sosyalist iktidarı birbirinden ayırma sorunu. Demokratik evrede olsun, sosyalist evrede olsun, devrimci hareketin, dolayısıyla devrimci iktidarın toplumsal tabanını oluşturacak sınıfsal güçlerde, toplumsal kümelenme bakımından önemli (hatta hiç) bir değişiklik olmayacağına göre (ya da olmadığı takdirde), işçi sınıfının hegemonyası altında yürütülen devrimin zafer kazanması halinde kurulacak halk iktidarının niteliğini nasıl belirleyeceğiz? Her ne kadar iktidarlar kendi kendilerine bir isim verirlerse de, çeşitli nedenlerden ötürü, bu isimlerin gerçek duruma pek de uygun düşmeme olasılığını hesaba katarak, bunun demokratik ya da sosyalist bir iktidar olduğunu söylerken ölçümüz ne olacak?

Aslında, böylesine bir halk iktidarının kurulmasından çok önce, bu ayrımı yapabilecek bir ölçüye sahip olmakta büyük yarar var.

Toplumsal kümelenme bakımından bir ayırım yapamıyacağımıza göre, uygulanacak program bakımından bir ayrım yapamaz mıyız? Bu iktidarı, uygulayacağı programa göre demokratik ya da sosyalist tipte bir iktidar kategorisine sokamaz mıyız?

Genel teorik düzeyde böyle bir çözüm mümkün gibi görülebilir. Genel teorik düzeyde, demokratik bir iktidarla, sosyalist bir iktidarı, uygulayacakları programlara göre birbirinden ayırabiliriz. Ama bu, aldatıcı bir çözüm olur. Çünkü, genel teorik düzeyde, bir iktidarın **sınıfsal yapısı, toplumsal kümelenmesi,** ve **uygulayacağı program** arasında tam bir uygunluk vardır. Ve bu çözüm, bu tam uygunluk çerçevesinde geçerli olabilir. Oysaki biz, burada, gerçekte bu uygunluk bulunmadığı için karşımıza çıkan bir sorunun çözümünü arıyoruz.

Öyleyse, somut tahlil düzeyinde, önümüzdeki devrim «aşama»sını, bu «aşama»da uygulanması gereken programa göre adlandırma girişimi, bize ancak tırnak içinde «teorik» bir çözüm verebilir: buna, tırnaktan kurtararak, eklektik de diyebilirsiniz. Teorik düzey, billurlaşmış bilgi düzeyidir, kesin modeller düzeyidir. Bu düzeyde ele alınıp çözümlenen sorunların bütün verileri, bütün değişkenleri arasında tam bir uygunluk vardır. Teorik düzeydeki bütün veriler, bütün değişkenler bakımından, deyim yerindeyse, «eşit gelişme kanunu» yürürlüktedir. Böyle olduğu içindir ki, demokratik bir iktidar, demokratik bir program, ve sosyalist bir iktidar da, sosyalist bir program uygular.

Oysaki, somut düzey, karşımıza çıkardığı sorunların verileri, değişkenleri arasında çoğu zaman büyük bir uygunsuzluğun bulunduğu, bütün bu veriler, bütün bu değişkenler bakımından, gene deyim yerindeyse, «eşitsiz gelişme kanunu»nun yürürlükte olduğu bir düzeydir. Böyle olduğu içindir ki, sosyalist bir iktidar, az çok uzunca bir süre, demokratik unsurları ağır basan, öyleyse, esas itibariyle, «demokratik» denmesi gereken bir program uygulayabilir.

Teorik düzeyle somut düzey arasındaki bu farklılıktan, özellikle teori ve pratik arasındaki birlik konusunda, yanlış sonuçlar çıkartılmamalıdır. İki düzey arasındaki bu farklılık, aslında iki düzey arasındaki sıkı ilişkinin şartıdır. Teori ve pratik arasındaki birlik, bu sıkı ilişki içinde, somut durumun somut tahlili düzeyinde kurulur. Somut durumun somut tahlili, ancak teorik düzeyden hareketle yapılabilir. Somut düzeyin ağaçları arkasında gizlenen ormanı, ancak teorik düzeyin ışığında görebilir, başka bir deyişle, somut düzeyin uygunsuzlukları ve eşitsizlikleri arasında karmaşık bir niteliğe bürünen somut sorunların teorik bir açıklamasına, somut durumun somut tahliline, ancak teorik düzeyden, teorik düzeyin uygunluk ve eşitliklerinden hareketle varabiliriz. Somut durumun somut tahlili düzeyinde elde edilecek açıklamalar, şüphesiz hareket noktamızdaki açıklamaların basit bir tekrarı olmayacak, ve sonuçta, teorik düzeyin daha da zenginleşmesine katkıda bulunacaktır.

Şimdi sorunumuza dönelim: Toplumsal kümelenme ve program yeterli bir ölçü olmadığına göre, demokratik iktidarla sosyalist iktidarı birbirinden nasıl ayırdedeceğiz?

İktidarın **sınıfsal yapısı** ile.

Ama bunun için, her şeyden önce, iktidarın sınıfsal yapısı ile, iktidarın toplumsal kümelenmesini birbirinden kesinlikle ayırmak gerek. Bu ayrımı teorik şemalarda bulamayız. Teorik şemalarda, teorik düzeyin kendine özgü niteliği sonucu, iktidarların sınıfsal yapılarındaki farklılıklar, onların toplumsal kümelenmelerindeki farklılıklarda ifade edilir. Oysaki, gerçekte, **aynı** toplumsal kümelenme, **farklı** sınıfsal yapılar verebilir. Başka bir deyişle, farklı nitelikteki iktidarların farklı sınıfsal yapıları, kendilerini aynı toplumsal kümelenme içinde gösterebilir.

Örneğin işçi sınıfının hegemonyası altında kurulmuş bir halk iktidarı, aynı toplumsal kümelenme içinde, yani iktidarın toplumsal tabanını oluşturan emekçi sınıf ve tabakaların varlığında hiçbir değişme olmadan, kendi özgül şartları içinde, marksist-leninist teorinin «işçi - köylü devrimci demokratik diktatoryası»na tekabül eden demokratik bir iktidar da olabilir, aynı teorinin «proletarya diktatoryası»na tekabül eden sosyalist bir iktidar da.

Bunu belirleyecek olan şey, iktidarın sınıfsal yapısı, yani çok basit bir şekilde söylemek gerekirse, işçi sınıfının öbür iktidar müttefikleriyle olan ilişkisi içindeki durumu, iktidardaki ağırlığıdır.

İşçi sınıfı, bu halk iktidarı içinde, eski bir deyimle, **primus inter pares** (eşitler arasında birinci) durumundaysa, demokratik bir iktidar karşısında bulunduğumuzu söyleyebiliriz. Demokratik bir halk iktidarını, çok basit bir şekilde, **işçi-köylü eşitliği** formülüyle ifade etmek mümkündür.

Ama işçi sınıfı, bu halk iktidarı içinde,« eşitler arasında birinci» olmaktan öte, belirleyici bir güce, müstakar bir çoğunluğa sahip bulunuyorsa, o zaman en küçük bir kuşkuya kapılmadan, bunun sosyalist bir iktidar olduğunu söyleyebiliriz. Sosyalist bir halk iktidarını, gene çok basit bir şekilde, (şüphesiz işçi sınıfı yararına), **işçi - köylü eşitsizliği** formülüyle ifade etmek **mümkündür.**

Toplumsal kümelenme ile sınıfsal yapı arasındaki farklılık, aynı istatistik serinin **basit** aritmetik ortalamasıyla, **tartılı** aritmetik ortalaması arasındaki farklılığa benzetilebilir. Ama bunun sadece bir benzetme olduğu unutulmamalıdır.

İşçi sınıfının belirleyici bir güce, müstakar bir çoğunluğa sahip bulunduğu her iktidarın, kuruluş anından itibaren, mutlaka sosyalist bir program uygulaması gerekmez. Evet, bu iktidar, sosyalizmi kurmak, sosyalist devrimi ileriye götürmek amacıyla kurulmuştur. Ama uygulayacağı program, mantıki bir zorunluluk tarafından değil, bu iktidarın kuruluş, devam, ve güçlenme şartları tarafından belirlenir. Bunun içindir ki, her ülkenin, sosyalizmi, kendine özgü şartlar içinde, kendine özgü yollardan kuracağı söylenir. Elli yıllık sosyalist uygulama deneyleri hazinesinin gösterdiği budur. Bu hazinenin önümüze serdiği derslerden yararlanmamak, örneğin «sosyalist iktidar sosyalist program uygulayan iktidardır»; ya da, «işçi sınıfı hegemonyası altında kurulmuş bulunan devrimci demokratik halk iktidarı, ancak sosyalist bir program uygulamaya başladığı andan itibaren sosyalist bir iktidar haline dönüş-

müş olur» gibi, belki bazı pedagojik yararlar taşıyan «mantıki» önermelerde **direnmek,** kişiyi volontarizm, fetişizm gibi, marksizm-leninizm dışındaki sözde- teorik konumlara götürebilir.

Özellikle, burjuva demokratik devrimin sosyalist devrime dönüşümü teorisinin, ana hatlarıyla, çağımızın bütün demokratik devrimleri bakımından geçerli olduğunu söylerken, burada değinilmek istenen sorunlar üzerine büyük bir dikkatle eğilmek, bu sorunları eleştirici bir tutumla tartışmak gerekir.

Bu «dönüşüm»ün, her zaman, «demokratik» (ya da «milli demokratik») bir iktidarın, şu ya da bu yoldan, «sosyalist» bir iktidar haline dönüşmesi biçiminde olması şart değildir. Devrimci demokratik halk iktidarı, daha kuruluşu ânında, içinde işçi sınıfının belirleyici bir güce, müstakar bir çoğunluğa sahip bulunduğu sosyalist iktidarın bir gerçekleşme biçimi olabilir.

O zaman, söz konusu edilmesi gereken şey, sosyalist devrimdir.

SOSYALİST DEVRİM

Sosyalist devrimi nasıl tanımlamalı? Bir **üretim biçimi** sorunu olarak mı, bir **iktidar** sorunu olarak mı? Şüphesiz, sorunu böyle koymak, bu ikisi arasındaki sıkı ilişkiyi gözden yitirmek anlamına gelmez. Stratejik düzeyde, sorun karşımıza bu terimlerle çıkıyor.

Oysaki, teorik düzeyde, sosyalist devrimi tanımlama sorunu, karşımıza bu terimlerle çıkmaz. Teorik düzeyde, sosyalist devrimin teorik düzeye özgü kapsayıcı bir tanımını vermek, sosyalist devrimi, «geniş anlamda», kapitalizmin ortadan kaldırılması ve sosyalizmin kurulmasıyla sonuçlanan siyasi ve iktisadi dönüşümlerin tümünü kapsayan bir **süreç** olarak tanımlamak mümkündür. Bu tür bir tanımlama, kolayca anlaşılabileceği gibi, teorik formülasyonunu **Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı**'nın **Önsöz**'ünde bulan marksist devrim anlayışının, sosyalist devrim tanımı biçiminde bir yinelenmesinden başka bir şey değildir.

Devrim sorunu, stratejik düzeyde, elbette teorik düzeyin ışığında tartışılacaktır. Ama, **kendi terimleriyle**. Yani teorik düzeyle stratejik düzey arasında doğru bir ilişki kurarak, somut durumun somut tahlili ilkesinden uzaklaşmadan, kısaca, bütün olumsuz sonuçlarıyla birlikte, kaskatı bir dogmatizme düşmeden. Oysaki, sorunu her iki düzeyde de **aynı** terimlerle koymak, stratejik düzeyin özgüllüğünü görmemek, bizi nereye götürebilir, teorik düzeyle stratejik düzey arasında yanlış bir ilişki kurmaktan, somut durumun somut tahlili ilkesinden uzaklaşmaktan, kısaca, bütün olumsuz sonuçlarıyla birlikte, kaskatı bir dogmatizme düşmüş olmaktan başka?

Burada gene **İki Taktik**'e dönelim. Burjuva demokratik devriminde «sosyal demokrasi»nin devrimci taktiğini belirlerken, (yani stratejik düzeyde), Lenin'in devrim sorununu nasıl koyduğuna bakalım. Devrim kelimesinin yerli yersiz kullanılmaya çok uygun bir kelime olduğuna işaret eden Lenin, **İki Taktik**'te şöyle yazar:

«Proletarya ve tüm halka devrim parolasının yetersizliğini belirtmek, devrimin **bizzat muhtevasının** açık ve ikirciksiz, mantıki ve kesin bir tanımının zorunluluğunu göstermek, şimdi bize düşüyor. Bu tanım bize, devrimin «kesin zaferini» tam bir doğrulukla ifadeye yetenekli tek parola tarafından, proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktoryası parolası tarafından verilmektedir... Gerçekte marksist açıdan devrim nedir? Devrim, yeni üretim ilişkilerine uygunsuzluğu, belirli bir anda, kendisini iflâsa götürmüş bulunan günü geçmiş siyasi üst yapının zorla yıkılmasıdır... Gelişmenin belirli bir ânında (çeviride «aşamasında» deniyor; ikinci baskı, s. 150 - K.S.), eski üst-yapının işe yaramazlığı herkes için apaçık ortaya çıkar. Herkes devrimi kabul eder. Şimdi, yeni üst-yapıyı kurması gereken **sınıfların**, ve bu üst yapıyı nasıl kurmaları gerektiğinin tanımlanmasıdır söz konusu olan. Bu tanımlama olmaksızın, devrim parolası şu anda içi boş bir paroladır... Böyle bir tanımlama olmaksızın, öncü sınıf için öncü demokratik hedefler söz konusu edilemez. Bu tanımlama, proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatoryası parolası içinde bulunmaktadır. Bu parola, aynı zamanda, hem yeni üst-yapının yeni «kurucuları»nın dayanabilecekleri ve dayanmaları gereken sınıfları, hem yeni üst-yapının (sosyalist diktatoryadan farklı «demokratik» diktatorya) karakterini, ve hem de yeni üst-yapının (diktatoryayla, yani halkın devrimci sınıflarını silâhlandırarak, zora başvuran her direnci zorla bastırarak) kurma araçlarını belirler. Bugün, devrimci demokratik diktatorya parolasını, devrimci ordu, devrimci hükümet, devrimci köylü komiteleri parolasını kabul etmeyen, devrimin görevlerini hiç mi hiç anlamayan kişi, ya devrimin günün zorunlu kıldığı yeni ve daha yüksek görevlerini belirlemekte yeteneksiz biridir, ya da «devrim» parolasını kötüye kullanarak, halkı aldatan, devrime ihanet eden biri. ... Martinov arkadaş, öylesine keskin görüşlü ve öylesine zekice davrandı ki, tam da devrimin gelişmesi devrimin görevlerinin diktatorya parolasıyla ifade edilmesini gerekli kıldığı bir anda, bizi devrim ve diktatorya parolalarını birbirinin yerine «ikame etmiş» olmakla suçladı... Bilinçli proletarya, devrimci sosyal-demokratların ağzıyla, proletarya ve köylülüğün diktatoryasını istiyor. O zaman yeni **İskra'**nın bilgesi tartışmaya karışıyor ve haykırıyor: Devrim ve diktatorya kavramlarını birbirinin yerine «ikame» etmeyiniz!» (**Eserler**, C. IX, s. 125-128).

Aslında yeteri kadar açık olan bu satırlarda Lenin, «marksist açıdan», devrimi: «siyasi üst-yapının yıkılması» olarak tanımlarken, devrim sorununu bir üretim biçimi sorunu olarak değil, bir iktidar sorunu olarak, yani stratejik düzeyde ele almaktadır. Devrim ve diktatorya kavramlarının eş-anlamlı kavramlar durumuna geldiği düzey, devrimin görevlerinin «diktatorya parolası» ile ifade edilmesi gerektiği düzey, stratejik düzeydir. Başka bir deyişle, stratejik düzeyde gerekli olan şey, bir üretim biçiminin ortadan kalkması ve öbürünün kurulmasıyla sonuçlanan siyasi ve iktisadi dönüşümlerin tümünü kapsayan bir **sürecin** tanımlanması değil, şüphesiz bu süreç çerçevesinde, «yeni üst-yapıyı kurması gereken sınıfların» ve bu sınıfların bu yeni üst-yapıyı «nasıl kurmaları gerektiğini» açıklayan bir iktidar değişikliğinin, bir **ânın** tanımlanmasıdır. Stratejik düzeyde geçerli bir tanım, böyle bir tanım olabilir. Lenin, burada, böyle bir tanım veriyor. Bu tanımın **özü,** siya-

si üst-yapının yıkılması, devletin sınıfsal yapısının değişmesidir. Siyasi üst-yapının yıkılmasıyla, yeni üretim ilişkileri arasındaki uygunsuzluk, aslında bu tanımın zorunlu bir unsuru değildir. Peki, Lenin bu tanımı verirken, neden siyasi üst-yapıyla yeni üretim ilişkileri arasındaki (günü geçmiş siyasi üst-yapıyı iflâsa götüren) uygunsuzluktan söz ediyor? Şu basit nedenle ki, Lenin devrimi «marksist açıdan» tanımlarken, burada sadece oluşmakta bulunan burjuva demokratik devrimi gözetmektedir. O zaman, stratejik düzeyde hazırlanmış bu **genel** tanım içinde, aslında tanımın genel niteliği bakımından hiç de zorunlu olmayan özgül bir unsur da yer alabilmektedir.

Lenin bu genel tanımı yaparken, aslında burjuva demokratik devrimi gözetmiştir diyorum. Gerçekten, yeni üretim ilişkilerine uygunsuzluğu yüzünden çökmeğe yüz tutan siyasi üst-yapı, herhalde sosyalist üretim ilişkilerine uygunsuzluğu söz konusu edilebilecek herhangi bir burjuva siyasi üst-yapı olamaz. Bu mümkün değildir. Olsa olsa, sosyalizm-öncesi «yeni» (burada kapitalist) üretim ilişkilerine uygunsuzluğu yüzünden çökmeğe yüz tutan bir başka sosyalizm-öncesi «eski» (burada feodal) siyasi üst-yapı olabilir. Çünkü, üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan tüm sosyalizm-öncesi üretim ilişkilerinin tersine, üretim araçlarının toplumsal mülkiyetine dayanan sosyalist üretim ilişkileri, ancak sosyalist devrimden, yani sosyalist iktidarın kurulmasından sonra söz konusu edilebilir. Bu bakıma, «yeni» üretim ilişkileriyle «eski» siyasi üst-yapı arasındaki, bu «eski» siyasi üst-yapıyı iflâsa götüren uygunsuzluk unsuru, stratejik düzeyde hazırlanmış **genel** bir devrim tanımının zorunlu bir unsuru değildir.

Nitekim, **İki Taktik**'in başlarında, sosyalist devrimi tanımlamak gerektiği zaman, Lenin bu «uygunsuzluk» unsuruna yer vermemiştir: «Sosyal-demokrasi tarafından «iktidarın fethi», aslında sosyalist devrimin ta kendisidir, ve bu kelimeler kendi öz ve alışılmış anlamlarında kullanılıyorsa, başka hiç bir şey de olamaz» (**Eserler**, C. IX, s. 26).

Sosyalist üretim ilişkileri ancak sosyalist iktidarın kurulmasından sonra söz konusu edilebileceğine göre, sosyalist devrim teorisinde, stratejik düzeyin özel bir ağırlığa sahip olması gereği apaçıktır. Marksist-leninist devrim teorisinde durum böyledir.

Burada, kısaca da olsa, yaygın bir kanı üzerinde durmak istiyorum. Marx ve Engels'in yapıtlarındaki (genel teorik düzeyde hazırlanmış) devrim tanımlama ve açıklamalarıyla, Lenin'in yapıtlarındaki (bu defa stratejik düzeyde hazırlanmış) devrim tanımlama ve açıklamalarından hareketle, Marx ve Engels'in, devrimi esas itibariyle bir üretim biçimi (bir alt-yapı, bir süreç), Lenin'in ise bir iktidar (bir üst-yapı, bir an) sorunu olarak gördükleri, bu bakıma, devrimi tanımlama konusunda, aralarında bir farklılık bulunduğu söylenir. Bunun yanlış bir kanı olduğunu sanıyorum. Sözü edilen farklılık, adı geçen kişiler arasında var olan bir farklılık değil, teorik pratiğin çeşitli düzeyleri arasında var olan (ve varolması gereken) bir farklılıktır. Örneğin Lenin, «Avrupa Birleşik Devletleri Parolası» başlıklı yazısında, o sıralarda (1915) tartışılmakta olan Avrupa Birleşik Devletleri sorununu genel teorik düzey ışığında ele almak için, bu defa stratejik düzeyde değil, genel teorik düzeyde

hazırlanmış bir sosyalist devrim tanımından yararlanmak gerektiği zaman, sosyalist devrimi hiç de bir iktidar, bir üst-yapı, bir an sorunu olarak görmüyordu. Lenin'in bu yazıda verdiği sosyalist devrim tanımlaması şöyle:

«Tek bir eylem (acte) olarak değil, fırtınalı bir siyasi ve iktisadi karışıklıklar çağı, çok sert bir sınıflar mücadelesi, iç savaş (emperyalist savaşın iç savaşa dönüştürülmesi parolasını hatırlayınız-K.S.), devrimler ve karşı-devrimler dönemi olarak düşünülmesi gereken sosyalist devrim esnasında, siyasi devrimler (burada «Alman, Avusturya ve Rus monarşilerinin devrimci yıkılışı» biçimindeki «siyasi devrimler» söz konusudur-K.S.) kaçınılmaz şeylerdir».

Lenin'in burada sosyalist devrim sorununu, **Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı**'nın o ünlü **Önsöz**'ü düzeyinde koyduğu açık. Bir süre sonra, **Devlet ve Devrim**'de (1917 Ağustos-Eylül), sosyalist devrim sorununu stratejik düzeyde ele almak gerektiği zaman, bundan ne kadar **farklı** tanımlar verdiğini biliyoruz. Daha sonra, «Rusya I. Okul - dışı Öğretim Kongresi»nde yaptığı konuşmada (19 Mayıs 1919), devrim sorununu gene teorik düzeyde ele alıyor, ve bu defa şöyle bir tanım veriyordu: «En yüksek derecede kızışmış, şiddetlenmiş bir sınıf mücadelesine devrim denir» («Özgürlük ve Eşitlik Parolalarıyla Halkı Nasıl Aldatıyorlar», **Eserler, C. XXIX, S. 374**). Daha önce de, hem de İhtilâlin eşiğinde, 6-8 Ekim 1917'de, devrim sorununa gene teorik düzeyde yanaşmak gerektiği zaman, sosyalist devrimi sadece bir iktidar sorunu olarak göstermekten kaçınmış, şöyle yazmıştı: «Devrim esnasında, sosyalizme gitmeden ilerlemek mümkün değildir... Savaşa gidiyoruz, yani siyasi iktidarın partimiz adına fethi için mücadele ediyoruz. Bu iktidar, proletarya ve yoksul köylülerin diktatoryası olacaktır. Bu iktidarı alarak, sadece burjuva rejimin sınırlarını aşmaktan korkmamakla kalmıyor, tersine, açıkça, içtenlikle, yüksek ve anlaşılır bir sesle, bu sınırları aşacağımızı, korkmadan sosyalizme doğru yürüyeceğimizi, ve bankalar ve kartellerin millileştirilmesi, işçi kontrolu, genel çalışma mecburiyeti, toprağın millileştirilmesi, toprak sahiplerinin gereçlerine el konması, v.s., v.s. aracıyla, yolumuzun Sovyetler Cumhuriyetinden geçtiğini söylüyoruz» («Parti Programının bir Revizyonu için», **Eserler**, C. XXVI, s. 172).

Bu örnekler çoğaltılabilir. Önemli olan, sapla samanı, yani genel teorik düzeyle stratejik düzeyi birbirine karıştırmamak, ve sosyalist devrim sorununun, bir tanımlama sorunu olarak, ancak stratejik düzeyde söz konusu olabileceğini gözden kaçırmamaktır. Lenin, **İki Taktik**'te, genel olarak devrim, özel olarak sosyalist devrim sorununu stratejik düzeyde koymuş, ve marksist devrim teorisini zenginleştiren, marksist-leninist sosyalist devrim teorisini oluşturan **kesin** çözüm şekillerine bağlamıştır. Böyle olduğu içindir ki, sosyalist devrim sorununu stratejik düzeyde bir üretim biçimi sorunu olarak koymak, ya da çocukça bir bilgiçlikle, aralarındaki diyalektik ilişkiyi söz konusu ederek, **sadece** bir iktidar sorunu olarak konmasına karşı çıkmak, hayal kırıklığı yaratmak bahasına da olsa söyliyeyim, marksist-leninist bir davranış değildir. Bu davranış, eğer bir şeye benzetmek gerekirse, ustasının hiç bir müşteriyi geri çevirmeme öğüdünü kendi tarzında değerlendirerek, tuvalet kâğıdı isteyen müşteriye, tuvalet kâğıdı kalmadığı için, zımpara kâğıdı teklif eden acemi bakkal çırağının davranışına benzetilebilir.

Sosyalizmi, üretim güçlerinin daha üstün bir düzeydeki gelişmesi olarak tanımlayan Kautsky, ardında sürüklediği bütün II. Enternasyonal marksistleriyle birlikte, sosyalist devrim sorununu, stratejik düzeyde, bir üretim biçimi sorunu olarak görüyordu. Lenin, **İki Taktik**'ten sonra açık bir şekilde, bu görüşün belirlediği taktik ve stratejik tutumun karşısına çıktı; hayatı boyunca, bu görüşün belirlediği taktik ve stratejik girişimlerle mücadele etti. Son yazılarından birinde («Devrimimiz Üzerine-Suhanofun Anıları Dolayısıyla» **Eserler**, C. XXXIII, s. 489-494). şöyle diyordu. «Eğer sosyalizmi kurmak için belirli bir kültür düzeyine erişmiş bulunmak gerekiyorsa (her ne kadar hiç kimse bu belirli «kültür düzeyi»nin ne olduğunu kesinlikle söyleyemezse de, çünkü bu düzey batılı devletlerin herbirinde değişir), **daha sonra,** bir işçi ve köylü iktidarı ve sovyetik rejimle güçlenmiş olarak harekete geçmek ve öbür halklara yetişmek için, neden önce bu belirli düzeyin ön-şartlarını devrimci bir şekilde fethetmekle başlamayalım?» (16 Ocak 1923).

Ve ertesi gün, aynı düşünceyi, bir de şu şekilde yineliyordu: «Sosyalizmi kurmak için, uygarlaşmış olmak gerekir diyorsunuz. Pek alâ. Ama sosyalizme doğru yürüyüşümüze başlamak için, neden büyük toprak sahiplerini kovarak, Rus kapitalistlerini kovarak, uygarlığın bu ön-şartlarını ülkemizde yaratmakla başlayamayalım işe? Bu gibi değişikliklerin tarihin normal seyri içinde akıl almaz ya da imkânsız şeyler olduğunu hangi kitaplarda okudunuz?» (17 Ocak 1923).

EKİM İHTİLÂLİ:

Ekim ihtilâli ve Ekim ihtilâliyle başlayan sosyalist devrimler çağı, bütünüyle, marksist-leninist sosyalist devrim teorisinin - sadece sosyal pratik alanında değil, sosyal pratikle birlikte durmadan gelişip zenginleşen teorik pratik alanında, bu alanın bütün düzeylerinde de - doğrulamış bulunuyor.

Ama, Lenin'in VIII. Kongrede (18-23 Mart 1919) de söylediği gibi, bolşeviklerin sadece proletaryaya değil, ayrıca tüm köylülüğe de dayanarak iktidara geldikleri (**Eserler,** C. XXIX, s. 187) Ekim ihtilâli nedir? Sosyalist bir devrim midir?

Ekim ihtilâlinden bir buçuk yıl kadar sonra, Rusyanın henüz burjuva devrim evresinde bulunduğunu iddia eden «sosyalistler»e (tırnaklar Lenin'in) şiddetle karşı çıkan Lenin, onları amansızca eleştiriyordu: «Bunlar sadece kelimelerle oynayan adamlardır. Kitaplar okumuşlar, kitapları ezberlemişler, kitapları tekrarlamışlar, ama hiçbir şey anlamamışlardır» («Özgürlük ve Eşitlik Parolalarıyla Halkı Nasıl Aldatıyorlar», **Eserler,** C. XXIX, s. 365).

Kitap okumanın da sakıncaları var! Öyleyse, Lenin'in 18 Mart 1919'da VIII. Kongreye sunduğu Merkez Komitesi Faaliyet Raporu'nun Ekim ihtilâliyle ilgili bir cümlesini okurken, ezberlerken, hele stratejik düzeyde oluşan tartışmalarda tekrarlarken, kelimelerle oynayan adamlar durumuna düşmemek için, çok dikkatli olmalı. Cümle şu:

«Proletaryanın, iktidarı köylülüğün yardımıyla almak zorunda kaldığı, küçük-burjuva devriminin yapıcısı rolünü oynadığı bir ülkede, bizim devrimi-

miz, yoksul köylü komitelerinin örgütlenmesine, yani 1918 yazına, hatta güzüne kadar, geniş ölçüde, bir **burjuva** devrimi olmuştur. Bunu söylemekten korkmuyoruz» (**Eserler**, C. XXIX, s. 154-155).

Lenin'in bu cümlesinden, Lenin'in amansızca eleştirdiği «sosyalistler» doğrultusunda bir anlam çıkartmak gerçekten yanlış olur. Her şeyden önce, Ekim İhtilâlinin, sosyalizmi «şehirden köye» götüren bir sosyalist devrim olduğunu unutmamak gerek. Ekim İhtilâlinin «birinci evresi, iktidarı şehirde ele almak, sovyetik tipte bir hükümet kurmak oldu. Bütün sosyalistler için esas olan, ve onsuz olamayacakları ikinci evre, kırdaki proleter ve yarı proleter unsurların farklılaşması, kırsal burjuvaziye karşı mücadele etmek için şehirler proletaryası etrafında toplanması oldu» (**Eserler**, C. XXIX, s. 203). Böyle olduğu içindir ki, aynı kongrede, devrimin belirli bir tarihle adlandırılmasına karşı çıkan Podbelski'ye: «İktidar 25 Ekimde ele geçirildi, bunu kim yadsıyabilir?» (s. 186) cevabını veren Lenin'in, yoksul köylü komitelerinin örgütlenmesine kadar devrimin **geniş ölçüde** bir burjuva devrimi olduğunu söylemekten «korkmamasına» bakıp, bundan Ekim İhtilâlinin en azından 1918 yazına kadar aslında bir burjuva devrimi olarak kaldığı sonucunu çıkartmak yanlış olur. Lenin bunu söylerken, Ekim İhtilâlinin sosyalist niteliğini tartışma konusu yapmıyor, VIII. Kongrenin karakteristik sorunu üzerinde, devrimin köylere yayılışı sorunu üzerinde duruyordu. Kongre çalışmalarına bir göz atmak, bunun böyle olduğuna açıkça gösterir. Burada sadece iki örnek vereyim. **Birincisi**, Ekim İhtilâlinin sosyalist niteliğini belirleyen sosyalist iktidarın özelliği üzerine. Parti Programı üzerindeki raporun tartışılmasından sonra sonuçlar çıkartırken 19 Mart 1919'da Lenin şöyle diyordu: «Biz iktidara istisnai şartlar içinde geldik; çarlık baskısı, köklü ve hızlı bir dönüşümü zorunlu kılıyordu; ve biz, bu istisnai şartlar içinde, bir kaç ay için, köylülüğün bütününe dayanmasını bildik. Hiç değilse 1918 yazına, yoksul köylü komitelerinin kuruluşuna kadar, iktidar olarak, köylülüğün bütününe dayanarak varlığımızı sürdürdük» (**Eserler**, C. XXIX, s. 189). **İkincisi**, Ekim İhtilâlinin ikinci evresi, yani sosyalist devrimin şehirden köye götürülüşü üzerine. Lenin, 23 Mart 1919 günü okuduğu «Köydeki Çalışma Üzerine Rapor»da: «... kırdaki kuruluş eserimiz, içinde her şeyin temel zorunluluğa: iktidar mücadelesine bağlı bulunduğu çerçeveyi aştı. Bu kuruluş eseri iki esas evreden geçti» dedikten sonra, şöyle devam ediyordu: «Ekim 1917'de, iktidarı **köylülüğün tümüyle birlikte** aldık. **Kırda** (altını ben çizdim-K.S.) sınıflar mücadelesi henüz kızışmadığına göre, bu bir burjuva devrimiydi. Dediğim gibi, **kırda** (altını ben çizdim-K.S.) gerçek proleter devrim, ancak 1918 yazında başladı» (**Eserler**, C. XXIX, s. 203).

Öyleyse, Ekim İhtilâlinin, Rusyadaki sosyalist devrimin ta kendisi olduğunu burada bir kere daha söyleyebiliriz. «Özgürlük ve Eşitlik Parolalarıyla Halkı Nasıl Aldatıyorlar» söylevinde, «proletarya diktatoryası» kelimelerinin lâtince kelimeler olduklarını, emekçilerin bunun anlamını kavramakta güçlük çektiklerini belirttikten sonra, bunun böyle olduğunu, kendi tarzında, Lenin de söylüyordu: «Şimdi bu kelimeler modern dillere çevrilmiş bulunuyor; şimdi göstermiş bulunuyoruz ki, proletarya diktatoryası, Sovyetler iktidarıdır...» (**Eserler**, C. XXIX, s. 379).

Ama sovyetler iktidarı nedir? Ekim İhtilâlinde, sadece proletarya ve yoksul köylülere değil, ayrıca köylülüğün tümüne de dayanarak kurulduğunu bildiğimiz bu iktidarı, Lenin, «devrimin ikinci evresinde», yani yoksul köylü komitelerinin örgütlenmesinden sonra da, orta köylüyle sağlam bir ittifak kurmak görevinin önemini vurguladığı VIII. Kongre açış konuşmasında (18 Mart 1919), **«İşçilerin ve emekçilerin iktidarı»** olarak tanımlıyordu.

Bu tanımlamanın, **toplumsal kümelenme** bakımından verilmiş bir tanımlama olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Çünkü proletarya diktatoryasının **sınıfsal yapı** bakımından yapılacak bir tanımı, **İki Taktik**'te verilen teorik şemanın, yani: «demokratik devrimde köylülüğün tümüyle, sosyalist devrimde sadece yoksul köylülerle birlikte...» şemasının sosyalist devrimle ilgili cümleciğinin yinelenmesinden başka bir şey olamaz. Nitekim, sorunu **sınıfsal yapı** bakımından koymak gerektiği zaman, aynı Lenin, örneğin 25 Şubat 1919 günlü Pravda'da yayınlanan (ve VIII. Kongre gündeminde yer alan) «yeni» Parti Programı tasarısında şöyle yazıyordu: «Rusyada 25 Ekim (7 Kasım) 1917 devrimi, yoksul köylülük ya da yarı-proletaryanın desteğiyle, komünist toplumun temellerini atmağa başlamış bulunan proletarya diktatoryasını gerçekleştirdi» (**Eserler**, C. XXIX, s. 115).

Sovyetler iktidarının aynı zamanda verilmiş bu iki tanımı arasında bir çelişme yoktur. Çünkü, aynı şeyin, biri genel teorik düzeyde, sınıfsal yapı bakımından; öbürü stratejik düzeyde, toplumsal kümelenme bakımından verilmiş iki ayrı tanımı karşısında bulunuyoruz.

Proletarya diktatoryasının stratejik düzeyde toplumsal kümelenme bakımından tanımlanması zorunluluğu, ittifaklar sorununa sıkı sıkıya bağlıdır. Ama bu zorunluluk, proletarya diktatoryasının sınıfsal yapısını değiştirmez. Lenin, VIII, Kongrede, orta köylülükle sağlam bir ittifak kurma görevini formüle ederken, 23 Mart 1919'da, şöyle söylüyordu: «Bu görevi formüle etme işini iktidarımızın karakterinde bir hafifleme gibi bir şey olarak, proletarya diktatoryasında bir gevşeme, siyasetimizde, hattâ kısmi, ufacık bir değişme olarak düşünen kişi, proletaryanın görevlerinden, komünist devrimin görevlerinden hiç bir şey anlamayan kişidir» («Köydeki Çalışma Üzerine Rapor», **Eserler**, C. XXIX, s. 204).

Böyle olduğu içindir ki, proletarya diktatoryasını, «en yüksek derecede kızışmış, şiddetlenmiş bir sınıf mücadelesi» **içinde**, işçi sınıfının, öbür emekçi sınıf ve tabakalarla kurduğu özel bir ittifak biçimi olarak tanımlamak gerekir. Lenin, «Özgürlük ve Eşitlik Parolalarıyla Halkı Nasıl Aldatıyorlar» söylevinin broşür halinde yayınlanması dolayısıyla, 23 Haziran 1919'da yazdığı Önsöz'de, orta köylülükle ittifak üzerine VIII. Kongrede alınan kararlara dayanarak, proletarya diktatoryasını şöyle tanımlıyordu:

«Proletarya diktatoryası sınıflar mücadelesinin sonu değildir; yeni biçimler altında devamıdır. Proletarya diktatoryası, yenilmiş, ama yok olmamış, ortadan kalkmamış, direnmekten vaz geçmek bir yana, direncini daha da yoğunlaştırmış burjuvaziye karşı, siyasi iktidarı eline almış bulunan muzaffer proletaryanın sınıflar mücadelesidir. Proletarya diktatoryası, emekçilerin öncüsü olan proletarya ve bir çok proleter - olmayan emekçi tabakaları (küçük

burjuvazi, küçük patronlar, köylüler, aydınlar, v.s.) ya da bu tabakaların çoğunluğu arasında, sermayeye karşı yöneltilmiş, sermayenin tamamen alaşağı edilmesini, burjuvazinin direnç ve geriye dönüş girişimlerinin tamamen ezilmesini, sosyalizmin kuruluş ve sağlamlaşmasını gözeten özel bir ittifak biçimidir. Bu ittifak, özel şartlarda, yani şiddetli bir iç savaş şartlarında (1919 Rusyasını düşünün-K.S.) oluşan, özel türde bir ittifaktır; sosyalizmin kararlı taraftarlarının, kararsız, bazan «tarafsız» müttefikleriyle ittifakı (o zaman, mücadele için ittifak, mücadele için uyuşma, bir tarafsızlık anlaşması haline gelir); iktisadi, siyasi, toplumsal ve ideolojik planlarda birbirinden farklı sınıflar arasında bir ittifaktır» (**Eserler**, C. XXIX, s. 385).

Proletarya diktatoryasını, somut muhtevası belirli bir durumun somut şartları tarafından belirlenen özel bir ittifak biçimi olarak tanımladığı bu parçada, Lenin, sosyalist devrimden sonra sınıflar mücadelesinin şiddetleneceği fikrini de formüle etmektedir. Bazı burjuva ve «solcu» (gauchiste) çevrelerde (aralarında köklü bir akrabalık vardır), sosyalist devrimden sonra sınıflar mücadelesinin daha da şiddetlenmesi «teori»sinin Stalin tarafından «icad» edildiği söylenir. Bu söylentinin doğru olmadığını görüyoruz. Stalin, bu teoriyi «icad» etmemiş, uygulamıştır. Bu uygulamanın hatalı yönleri olabilir. Bu uygulama herkesi hoşnut etmemiş olabilir. Zaten bu teoriyi uylarken, her halde Stalin'in de herkesi hoşnut etmek gibi bir kaygısı yoktu.

Proletarya diktatoryasını, «proletaryanın mutlak iktidarı» olarak tanımladıktan sonra, ittifak fikriyle, «mutlak iktidar» fikrini (şu «mutlak» sözünde metafizik bir tını yok mu?) bağdaştırmakta güçlük çekenler vardır. Bu güçlükten kurtulmanın en kestirme yolu, kolayca anlaşılabileceği gibi, tanımı değiştirmektir. Ama en kestirme yol, tek yol olmadığı gibi, her zaman en iyi yol da olmayabilir. O zaman, bu güçlükten kurtulmak için, şu ittifak denilen şeyi ,her zaman bir eşitlik ilişkisi biçiminde düşünmemek gerekir. Bu da o kadar güç bir şey değildir. İktisadi, siyasi, toplumsal ve ideolojik planlarda birbirinden farklı sınıf ve tabakalar arasındaki ilişkiler, çok güçlü bir ittifak çerçevesinde de, pek alâ eşitsizlik ilişkileri biçiminde düşünülebilirler. Marksist-leninist teorinin proletarya diktatoryası fikrini kavrayabilmek için, bu kadarcık bir yetenek şarttır. Lenin, «Özgürlük ve Eşitlik Parolalarıyla Halkı Nasıl Aldatıyorlar» söylevinde, Ekim İhtilâlinden sonra işçilerle köylüler arasındaki eşitliğin bozulmasından, yani köylünün ürününü özgürce satamamasından yakınan «sosyalistler»e şöyle der: «Evet, biz işçilerle köylüler arasındaki eşitliği bozduk; ve iddia ediyoruz ki, bu eşitlikten yana olan sizler, Kolçak taraftarlarısınız» (**Eserler**, C. XXIX, s. 362-363). Ve ekler: «Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde (proletarya diktatoryası döneminde anlayınız-K.S.) işçi ve köylü arasında eşitlik olmaz» (s. 364). Kolçak taraftarlarının özgür ticaret programının gerçekleştirilmesi, yani işçi-köylü eşitsizliğinin bozulması için, (bunu proletarya diktatoryasının yıkılması ve burjuva devrim evresine dönülmesi şeklinde anlayabilirsiniz), Lenine göre, «Finlandiyada olduğu gibi», onbinlerce işçinin katledilmesinden başka bir yol yoktur (s. 372).

Sovyetler iktidarının somut muhtevasıyla, bolşevikleri iktidara getiren «istisnai şartlar» arasında elbette çok sıkı bir ilişki vardır. Ancak proletarya diktatoryasının özel bir ittifak biçimi olarak tanımlanması Rus dev-

riminin istisnai şartlarından bağımsız bir geçerliğe sahiptir. Ayrıca, istisnai şartlar içinde iktidara gelmek, sadece bolşeviklere özgü bir «imtiyaz» da değildir. Her devrim, **kendi** istisnai şartları içinde gerçekleşir. «Devrimci durum», istisnai şartlardan oluşur. Fransız sosyalist devrimi ,her halde Rus sosyalist devriminden çok farklı «istisnai şartlar» içinde gerçekleşecektir. Gene de, Fransız Komünist Partisinin 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla, daha geçenlerde (2 Kasım 1970) yaptığı bir konuşmada, F.K.P. Genel Sekreter Yardımcısı Georges Marchais, sosyalist devrimi, işçi sınıfının **müttefikleriyle birlikte** iktidara gelmesi olarak tanımlıyordu.

Böyle olduğu içindir ki, «Büyük Ekim Sosyalist Devrimi» adlandırması, bir «galat-ı meşhur» değildir.

KEMAL SÜLKER

atatürk döneminde sol'un durumu ve nâzım hikmetin şiirleri için açılan davalara bakış

Geçen yılın sonlarına doğru yayınlanan iki ayrı konudaki kitap, bir açıdan birbirine benzer hatalarla doludur.Ve yine, ayrı konularda yazılmış olmalarına karşın, ikisi de büyük iddialarla yayınlanma bakımından yine benzerlik göstermektedir. Her halde düşünür, yazar ve eleştiricilerden bu kitaplar hakkında daha derli toplu incelemeler göreceğiz. Biz sadece, yaşadığımız, yakından bildiğimiz ve incelediğimiz bir iki konu bakımından bu iki eser üzerinde duracağız.

Sözünü ettiğimiz birinci eser Rasih Nuri İleri'nin «Atatürk ve Komünizm» adını taşıyor. İkincisi de Dr. Çetin Yetkin'in «Belgelerle Baskı Nedenleri ve Sanık, Hükümlü, Sabıkalı Sanatçılar»ı konu eden «Siyasal İktidar Sanata Karşı» hükmünü başlık alan kitap «Türkiye'de sanatçının çilesini, onun, insanoğlunu ve içinde yaşadığı toplumu sevmesinin karşılığında kendisine reva görülenleri elden geldiğince belgelemek amacıyla» yazılmış bulunuyor.

Şimdi bu iki eserin bize çizdiği tabloyu, metinlere sadık kalarak çizmeğe çalışalım:

I. TABLO

Rasih Nuri İleri'ye göre; Gazi Mustafa Kemal büyük bir gerçekçidir. Her attığı adımda ne yapabileceğini, nereye kadar gidebileceğini gayet iyi hesaplayan bir kurmaydır... Kurtuluş Savaşımızın büyük lideri hiçbir dönemde ne komünist, ne de sosyalist olmuştur. Kapitalizm, faşizm de Paşa için birer pratik uygulama işidir, ve şartlar ne olursa olsun karar yukarıdan KENDİNDEN gelmelidir... Paşa, Lenin'in öngördüğü, proletarya devrimini hiçbir zaman kabul edemezdi, devrim olacaksa, onu yukarıdan, kendi kadrosu ile gerçekleştirecekti... Devrimci lider Mustafa Kemal, çok adam astırmıştır, fakat asılanlar arasında bir tek komünist yoktur, buna karşılık en yakın arkadaşları arasında asılanlar bulunmaktadır... Mustafa Kemal Paşanın Türkiye'nin durumunu yakından görmek ve kendisi ile birlikte hareket etmek üzere Mustafa Suphi ve arkadaşlarını çağırdığını, fakat o zamana kadar Anadolu'da faaliyette bulunmamalarını istediğini biliyoruz. Ankara'ya gitmek üzere yola çıkan Suphi ve arkadaşları... yola çıktığında bir tertibe kurban olmuş ve 28-29 Ocak 1921 Gecesi arkadaşları ile birlikte şehit edilmiştir. **(Deniz ortasında, bindirildikleri motorda hançer darbeleriyle kanları aka aka öldürülmüş, ya da öldürülmeden denize atılarak boğulmuştur. K.S.)** ... 1920 yıllarında sosyalizm kurulsaydı durum pek değişik olmaz, olsa olsa bir sosyal faşizm şekline dönüşürdü..

Rasih Nuri İleri'nin Kitabının sonuna koyduğu ÜÇÜNCÜ EK'te iddia ettiğine göre ise; Atatürk zamanında kısa dönemler haricinde sol neşriyat serbest idi. Ancak Atatürk rejiminin yerilmesine izin yoktu. 1919 - 1925 yılları arasında Sosyalist Partiler ve yayın serbest idi.. Genel anlamda, sol neşriyat ve çeviriler serbest idi. 1930 larda, 1932-1936'larda, her kitap çevrilebiliyordu, her türlü kitap yazılabiliyordu. Kapital'in iki özeti basılmış, «Bolşeviklik», «Devlet ve İhtilal» gibi kitaplar yayınlanmıştır ki, bunları bugün için bile basmak ancak 142/I. nci maddenin tehdidi altında mümkün olmaktadır. Bugün toplattırılan bir çok kitap Atatürk zamanında serbestçe satılabiliyordu.... 1930 - 1938 döneminde bugünkü bollukla sol klasiklerinin çevirileri basılmamışsa bunun sorumluluğu rejime değil, «sol» yazarlara aittir... Solcu yazarlar o dönemde klasikleri dikkatlice çevirmedense veya Türkiye'nin sosyal ve tarihsel yapısı hakkında ciddî araştırmalar yapmadansa sadece sert eleştirilere, taşlamalara girişmeği tercih etmekteydiler... Nâzım Hikmet'in yazılarının o dönemde ders kitaplarına girdiğini belirtmek isterim, diyor Rasih Nuri İleri..

Ve yine diyor ki Rasih Nuri İleri:

«1925 yılında Atatürk'ün ölümüne kadar, 1930 yılındaki pek kısa Serbest Fırka» sondajı dışında, her türlü parti ve örgüt kurmak yasaktı. Mason derneklerinden Türk Ocaklarına kadar, işçi derneklerinden tekkelere kadar CHP kontrolü dışında her türlü politik ve hatta kültürel teşekkül yasaklandı. Bu durumda SOL tabiatiyle kanun dışına itilmiş bulundu.»

Yukarıdan beri, metne sadık kalarak ve noktalarla devam ettiğimiz cümlelerdeki görüşlerin ne olduğunu anlayan okurlar, herhalde bu kez tırnak için-

de verdiğim bir paragrafı okuyunca şaşırmışlardır. Çünkü önceki yargılarla bu hüküm arasındaki fikir ve değerlendirme dengesizliği pek ilginçtir. Her ne kadar, yazar belirtmek istediği serbestliği bazan 1925'e kadarki süre için ileri sürüyorsa da «Atatürk zamanında» demesi, bu sürenin 1923 ten 1938 yılı Kasımına kadar anlaşılmasını gerekli kılıyor. Aralarında hiçte Atatürkçü olmayanların büyük çoğunlukta bulunduğu I. Büyük Millet Meclisi ve Hükûmeti dönemini «Atatürk devri» saymaya hiçbir tarihçinin evet demesi beklenemez. Bu nedenle yalnız iki yıllık bir zaman ölçüsüne bakıp «Atatürk zamanında» demek ise Türk devrim tarihine bulanık bir gözle bakmakla mümkün olur.

Diyor ki Rasih Nuri İleri: Atatürk döneminde eski İttihatçılardan asılanlar oldu, en yakın silâh arkadaşlarından asılanlar oldu, ancak asılan ya da ağır cezaya uğratılan sol eğilimli tek bir kişi yoktur. (Sf. 363)

Hadi, Mustafa Suphi ve arkadaşlarının öldürülmesi, asılma değildir, diyelim. Hem Mustafa Kemal Paşanın davetiyle Türkiye'ye gelmiş, hem de ondan habersiz boğdurulmuştur, diyelim. Nâzım Hikmet'in 1933 yılında idamının istendiğini de, istek Mahkemece kabul edilmediği için, bir tarafa bırakalım. Peki şu «ağır cezaya uğratılan»dan neyin anlaşılması gerektiğinde hiç olmazsa ittifak edelim. Beş yıl, yedi yıl, on yıl, on beş yıl hapse mahkûm edilmek «ağır cezaya uğramak» demek değil midir?

Peki, «beliren halk hareketlerinin, sosyalist düşünce ve örgütlerce bağlantı kurabilmesi, gittikçe güçlenen sol düşüncenin başarı kazanması olanaklarının yok edilebilmesi, sol muhalefetin tasfiyesi amacıyla, uydurma komünist partileri kurma biçimindeki davranışlara paralel olarak, kanun maddelerinin zorlanması, özel yargılama usulleri ve gerekçesiz kararlar çerçevesi içinde sol hareket önderlerinin cezalandırılmasına girişilmesi»ne ne demeli? (Bk. Çetin Özek, 141, 142, Ararat Yayınevi)

Rasih Nuri İleri hem ağır cezaya uğratılan sol eğilimli bir tek kişi yoktur, diyor, hem de bu hükmün yer aldığı sayfayı çevirince şunu hatırlatıyor:

1925 tevkifatında Aydınlık gurubundan Dr. Şefik Hüsnü 15 yıla mahkûm oldu.

Oysa, yalnız Dr. Şefik Hüsnü değil, aynı zamanda Nâzım Hikmet de aynı mahkemede 15 yıl ağır hapse mahkûm edilmişti. Yâni o yıl hüküm giyenlerden 15 yıllık ceza yalnız Dr. Şefik Hüsnüye verilmemişti. Ceza hukukunun oluşması hakkında, hangi başlıklı ve hangi maksatlı kanunların yürürlükte olup, hangilerinin niçin kaldırıldığını ve Türk Ceza Kanunun nereden alınıp, hangi yıllarda ne gibi sosyal gelişmeler ve politik endişelerle değiştirildiğini incelemek bizim işimiz ve uğraşı dalımız değil ama, bunları bilmeden, okuyup yüzeyden bile olsa bir fikir edinmeden «1932 ye kadar cezalar bir yıldan başlamaktaydı» deyip, okuyucular üzerinde pek yanlış kanılar uyandırmak, kolay bağışlanır hata değildir. Kaldı ki, Rasih Nuri İleri de işçilere örgütlenme hakkı tanınmadığını söylüyor. Bir dönemi eleştirirken cezaların azlığına değil, işçi sınıfının örgütlenme olanağı bulup bulmadığına bakmak bize sağlam ölçüyü verir. Bir de o liderin dayandığı sınıfın niteliğini gözden uzak tutmamak bizi doğruya götürür.

- Bay İleri'ye göre «Atatürk hayatta iken en büyük cezalar Harpokulu ve Bahriye ile ilgili, Nâzım Hikmet, Dr. Hikmet Kıvılcımlı'yı içine alan davada verildi. Ancak Atatürk ölüm döşeğinde idi. Kaldı ki bu davada hüküm giyen Nâzım Hikmet ile Dr. Hikmet bile ağır hapis cezalarına rağmen derhal meşruten tahliye edildiler, Atatürk'ün ölümünden sonra ve yurt dışında bir firar teşebbüsü üzerine tekrar tutuklandılar. Nasıl olsa bu dava Atatürk dönemi ile ilgili bir dava sayılmaz.» (Sf. 365)

Doğrusunu söylemek gerekir ki, biz Nâzım Hikmet'in ve Dr. Kıvılcımlı'nın «meşruten tahliye» edildiklerini bilmiyoruz. Bu gerçekse, bunun belgelerini sunmak R. Nuri İleriye düşer. Gerçek değil ise, ki bu kanıdayız, o zaman hayatta bulunan sayın Kıvılcımlı için bu hatayı düzeltmek önemli bir görev olur. Ne var ki, R. N. İleri'nin bu ünlü davalarının sonunda verilen cezaların keyfiliğine değinmemesi dikkat çekicidir. Ve Atatürk'ün, «Türkiye Komünist Partisinin, genellikle Sol'un bazı somut sloganlarını kendi hesabına uygulama yolunu tuttuğu olmuştur» diyebilmek Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısı ile Atatürk'ün, milletin gözbebeği olmaya başladığı yıllardaki tarihî koşulları unutmak, çağdaş uygarlığa giden yolu açmaya çalışan Millî Mücadele Kahramanının, kitabın baş tarafında belirtilen «gerçekciliği»ni bir yana itmek olur. Sonunda da, bu yargı çelişileri içinde insan bunalır, gider.

R. N. İleri'nin cümlelerinden anladığımız kadarıyla Atatürk dönemi izinli bir rejimdi. Yazarların yazı yazma özgürlüğü de kolayca elinden alınabiliyordu. Ahmet Emin Yalmanın on yıl susturulması gibi.

Sol klasiklerin serbestliğini ileri sürebilmek için; Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın fasikül fasikül Kapitali çevirmeye koyulduğu zaman hem kendisine, hem fasiküllerin başına gelenleri unutmak icab eder. Pek çok kitabın, hem de sol kitabın serbestçe satıldığı iddiası, yabancı dille yayınlanmış sol kitaplar için kısmen doğrudur, denebilir. Ancak Türkçe olarak sol yayınların serbestçe satıldığını söyleyen Bay İleri, bir ara kitapçılık yapmak zorunda kalan Kıvılmıclı'nın ve sayın Fatma Yalçı'nın başına gelenleri bırakalım da, o dükkândan kitap alanların başına gelenleri dinleyenler, görenler ve yaşayanların henüz hayatta olduğunu ve kendisiyle aynı fikirde olmadıklarını bilmelidir. Hele, hele, bugün toplattırılan «pek çok» kitabın 1932 - 1936 yılları arasında yayınlandığını ileri sürmek belki kolaydır, ama o kitapların listesini vermek o kadar kolay ve mümkün değildir.

Bu kitaba göre çizdiğimiz ve birkaç noktasına değinerek geçtiğimiz tabloya Dr. Çetin Yetkin'den de eklemeler yapalım ve sonra madalyonun öbür yüzüne iyice bakmaya çalışalım!

Bu yazar da, Nâzım Hikmet'in çile çektiğini yazıyor, ama şiirlerinin «ölümünden sonra» yargılandığını, yâni hayatta iken Nâzımın dilediği gibi eser verip, dilediği gibi yayınladığını, bu şiirlerinden ve kitaplarından dolayı kimsenin Nâzım Hikmete dokunmadığını bildiriyor. Bu inancı o kadar kesin ki Dr. Çetin Yetkin'in, Kitap II nin, Kesim II sinin ilk cümlesi şu oluyor:

«Nâzım Hikmet, şiirlerinden dolayı yargılanmamıştı.»

Bu cümlenin sonuna koyduğu 1 numaralı dip notu işaretine göre, aynı

sayfanın dip notunda yer alan bir buçuk satırda da şu kesin hükmünü açıklıyor:

«Süreyya Paşa'ya hakaret savıyla, şairin yargılanmasının ve mahkûm olmasının sanatla ve düşünce özgürlüğü ile doğrudan bir ilişkisi yoktur.»

Bunları, bu kesin hükümleri veren sayın bilim adamı, lisedeki günlerini de 15. sayfada Önsöz yerine yazdığı 9 satırda bize şöyle anlatıyor:

«Lisede öğrenciyken de Nâzım Hikmet'in şiirlerini daktiloya çekmeğe korkardık da, birkaç arkadaş gizli gizli ezberlemeğe çalışırdık. Bu korkumuzda haksız değildik: Örneğin daha sonra öğrenecektik ki, İstanbul Erkek Lisesi'nden bir öğrenci Nâzım Hikmet'in şiirlerini daktiloya çekti diye bir yıl hapse mahkûm edilmişti!»

Şu halde; yazar, Şair hakkında hüküm vermeğe çalışırken şiirlerinin okunmasının bile ceza gördüğü gerçeğini unutmamalı ve şairin de koğuşturmaya uğradığı şüphesini duymalı idi.

Şimdi, İleri ile Yetkin'in çizdiği tabloyu burada bırakalım, şunu da kesinlikle açıklayalım:

Atatürk, gerçekten büyük bir kahramandı, eşi az bulunur bir liderdi. Büyük ve unutulmaz hizmetlerle Türk milletini esir olmaktan kurtarmak için çok önemli tarihî görevleri başardı. Mazlûm miletlerin sevinç göz yaşlarıyla alkışladığı ve Türk ulusunun asla unutamayacağı bir Millî Kurtuluş Savaşının destanlarını bu milletle birlikte tarihe ilk defa armağan etti. Ancak; konumuz, Atatürk'ün büyüklüğünü ve tarihî kişiliğini incelemek değildir. Konumuz, bir tarih kesitinin doğru verilip verilmediğine bakmaktır. Bu arada, her polis işkencesini Atatürk'ün muvafakatına bağlamak, onun direktifiyle olduğunu söylemek hiç kimsenin aklının köşesinden geçmez. Ama sola karşı izlenen politikanın eleştirisi söz konusu olurken, Ata'nın ister bilgisi içinde olsun, ister bilgisi dışında olsun somut gerçekleri hatırlayıp kişileri ve devri ona göre bazan birbirinden ayırarak ele almak icab eder.

Hâlâ çoğumuzun rüyasına girdiği vakit ürperdiğimiz Parmaksız Hamdi'ler, Ahmet Demir'ler, Muzaffer Alyanak'lar, Kara Kemal'ler İri Emrullah'lar ve yaptıkları kanuna sığmayan, hücreler, tabutluklar içinde işlenen işkenceler bir kalemde silinmez. Ceza Hukuku'nun gelişmesi, olaylara uymayan maddelerin zorlanması, kapalı duruşmalarda sanıkların sözlerini dinlemeyen kitlelere sadece ceza hükmünde yer alan suçların açıklanması kaç yüz kişiyi işsiz, aç, sefil bırakmıştır? Bunları bilmemek mümkün müdür?

Hem sonra, işçi sınıfının örgütlenmesine izin verilmezken, sol partilerin kurulması da yasakken, 1 Mayıs'lardan önce adları polis tarafından bilinen işçiler nezarethanede inletilirken, aslında birbirini yalanlayan satırları sayfalara serpiştirip, sonunda parlak bir dönem tablosu çizmek niye?

Atatürk, bütün üstün niteliklerine ve eşsiz kahramanlıklarına rağmen, dayandığı sınıfın karakteri nedeniyle bütün istediklerini yapamamıştır, yapamazdı da.. Bunu nasıl unutabiliriz?

Bunları kısaca böyle belirttikten sonra ikinci tablomuza bakalım:

II. TABLO

Acaba gerçekten Atatürk zamanında «kısa dönemler haricinde» sol neşriyat serbest mi idi? 1919 - 1925 yılları arasındaki sosyalist partilerin ve yayınların serbestliği Atatürk dönemine mal edilebilir miydi, yoksa Atatürk'ün önderliğinde büyük kahramanlıklarla elde edilen Millî Kurtuluş Savaşı ve sonrası'nın dışında kalan bir fiilî gerçek miydi? Ve hele genel anlamda sol yayın ve sol çeviriler için ortam gerçekten elverişli miydi, her kitap çevirilebiliyor muydu? Nâzım Hikmet'in yazılarının o dönemde ders kitaplarına giriş ölçüsü neydi? Asılan ya da ağır cezaya uğratılan sol eğilimli tek bir kişi yok muydu? Atatürk ölüm döşeğinde ve hiçbir şeyle ilgilenemeyecek durumda mı idi ki 1938 de Harp Okulu ve Donanma Komutanlığı mahkemeleri «suç»la ceza arasında en ufak bir ilinti olmadan o meşhur mahkûmiyet kararlarını verdi?

Ve acaba Nâzım Hikmet'in şiirleri ölümünden sonra mı yargılandı ve Nâzım Hikmet sağken şiirlerinden dolayı yargılanmamış mı idi? Süreyya Paşa'ya hakaret savıyle, şairin yargılanmasının ve mahkûm olmasının sanatla ve düşünce özgürlüğü ile doğrudan bir ilişkisi yok mu idi?

I. Tablo'da iki kitapta yer alan götüntünün -bize göre- gerçekle pek ilgisi yoktur. Bu nedenle çizilen tablonun bizde uyandırdığı çeşitli soruları bu bölümün başında iki paragrafta özetlemeye ve böylece daha açık yanıtlamaya olanak hazırladık.

Rasih Nuri İleri'nin de bir bakıma kabul ettiği gibi Atatürk döneminde kısa dönemlerde de olsa sol yayın yasaktı. Serbest olduğunu açıklayan ne bir karar, ne bir bildiri vardı ve yayımlanabilen tek tük şiir kitabı, risale (broşür), çeviri ise devletin dayandığı sınıf, bu yayınlardan rahatsız olmadıklarından, bunlara herhangi bir tepki göstermedikleri için yayınlanabilmiştir. Ama konu değişince, sözgelimi ne zaman işçilere yönelmiş bir ufacık bildiri (beyanname), onların demokratik haklarını savunucu bir söz, yazı, demeç görülmüşse hemen koğuşturma açılmış ve cezalar verilmişti. Cezaların hafif oluşu, giderek ağırlaşması ise doğaldı. Çünkü iktidarda olmayan sınıflar örgütlenme, bilinçlenme, eyleme geçme ve iktidarı ele geçirme nihaî amacıyla güçlendikçe, iktidardaki sınıf ve tabakalar varlıklarını sürdürmek için cezaları ağırlaştırıyor ve kendilerine karşıt olanlara örgütlenme, eyleme geçme, ideolojilerini yayma haklarını tanımıyor, varsa kısıtlıyor, önlüyor ve aksini yapanları artan bir şiddetle cezalandırmaya çalışıyorlardı.

1918 de kurulan partilerden «alelumun işçilerin, amele ve çiftçilerin tanzimi âmâl ve teşriki mesaileri, bilcümle sosyal demokrat esasatına ifrağı, iktisadî ve siyasî teşkilatın bu esas üzerine tanzimi» gibi bir amaç güden Sosyal Demokrat Fırkası, 1919 da kurulan «İlmî sosyalizm esaslarına göre Türkiye işçi ve çiftçilerinin, iktisadî hukuk ve menfaatlerini siyanet ve müdafaa»yı amaç bilen Türkiye işçi ve çiftçi sosyalist fırkası (Dr. Şefik Hüsnü, Ethem Nejat ve arkadaşları), sosyalizmi «ademi müsavat ve adaletsizliğe istinad eden cemiyeti hazıranın teşkilatı esasiyesinde tebdilat ve tağyirat icra ederek o cemiyeti kabili tahammül bir hale ifrağ eylemek» şeklinde anlayan Türkiye Sosyalist Fırkası (Hüseyin Hilmi ve Mustafa Fazıl, Dr. Refik Nevzat

ve arkadaşları) ve Müstakil Sosyalist Fırkası (1922) Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti (1920) kurulduğu vakit de var idi ve bu Meclis Osmanlı İmparatorluğu Meb'usan Kanunu'na göre seçilmiş 337 mes'ustan teşekkül edip de millî bir devlet kurmak üzere zafere doğru başarılı adımlarla ilerledikten, bu sırada gerici ve ilerici örgütlenmelere dokunma gereği duymadan, biri resmi, öteki iktidarın denetimi dışında iki ayrı komünist partisinin kurulmasını, belli bir amacın gerçekleşmesine yardımcı görerek kendi halinde bıraktıktan sonra tarihî gün gelmiş ve 1921 Anayasası değiştirilerek Türkiye Cumhuriyeti ilân edilmişti (29 Ekim 1923).

Atatürk, çok çeşitli problemlerle karşılaşmıştı. Bunları kurmaya çalıştığı rejime tehlike verme derecelerine göre değerlendirmiş, hepisi ile bir bir mücadele ederek kendi adının verileceği bir «doktrin»i uygulamaya koyulmuştu. Bu bakımdan 1923 de fiilen var olan ve kökü, Atatürk'ün sorumlu, ya da ilgili bulunmadığı bir döneme uzayan sosyalist partilerin varlığı, Atatürk'ün hoşgörüsünün ürünü değildi. Aksine, yeni rejimin elle tutulur ürünü, bu rejimin uygulamadaki eğilimleri, uyandırdığı kanılar, ortaya çıkan polis oyunları ve izlemeleri, Dr. Şefik Hüsnü'nün Partisinin 1924'te feshedilmesi idi. Zaten daha önce Aydınlık dergisi (Yöneticisi Dr. Şefik Hüsnü ve arkadaşları, bu arada Nâzım Hikmet) etrafında toplananlar 1923 yılı Mayısında «işçi saltanatından açıktan açığa bahsettikleri» nedeninin de bulunduğu bir suçlama ile tutuklanmış, 20 kişi Hiyaneti Vataniyye Kanunu'na göre yargılanmışlardı. Bunların mahkûm edilmemeleri ve duruşmanın beraetle sonuçlanması yukarıdan verilen herhangi bir emir, ya da siyasî iktidarın hoşgörüsü sonucu değildi. Hiyaneti Vataniyye Kanunu'nun bir yerde uygulanabilmesi için o şehirde, ya da kasabada ilân edilmesi, halka duyurulması gerekti. Bu Kanun İstanbul'da, yasanın öngürdüğü biçimde halka duyurulmadığı için sanıklara bu yasanın uygulanmayacağı anlaşıldı, ama tutuklananların kurulu düzenleri bozuldu, toplum içinde -halk deyimiyle- mimlendiler ve fişlendiler. Bütün hayatlarını sıkıntı içinde geçirdiler.

Fethi Okyar'ın Başbakanlıktan düşürülmesi ve İsmet İnönü'nün Başbakanlığa getirilmesi üzerine (Şeyh Said İsyanı ileri sürülerek) çıkarılan Takriri Sükûn Kanunu (1924) en ufak bir örgütlenmeyi, yayını en şiddetli şekilde yasaklıyor ve sanıklar İstiklâl Mahkemelerine veriliyordu. Memleketin sosyal düzenini, huzur ve sükûnunu, güvenlik ve âsayişini bozucu bütün örgütler, kışkırtmalar, tahrikler, girişimler ve yayınları hükûmet, Cumhurbaşkanının onaylamasıyla doğrudan doğruya yasaklamakla yetkilendirilmişti. Yuvarlak kelimelerle dolu bu iki maddelik yasa (4 Mart 1341 gün ve 578 sayılıdır) bilindiği gibi, «gerçekte sosyalist eylemlerle ilgili yasaklamalar getirmediği halde, uygulamada bu hükümlerin zorlanarak yorumlanması yapılmış ve sosyalist düşünce ve örgütlerin cezalandırılmasına çalışılmıştı.» (141, 142-Ararat yayınevi, 1968, S. 113)

Bunu doğrulayan olay, Aydınlık ve Orak-Çekiç dergilerinin 12 Mart 1925 te Hükûmetçe kapatılmalarıdır. Sonra da 38 kişi, Takriri Sükûn Yasasına dayanılarak İstiklâl Mahkemelerine verilmiş, Ankara İstiklâl Mahkemesi, yakalanmayan ve bu nedenle de Mahkemeye çıkarılamayan Dr. Şefik Hüsnü, şair Nâzım Hikmet ve Hasan Âli Ediz dışındakileri 12 Ağustos 1925 te çe-

şitli cezalara çarptıralmış, Dr. Şefik Hüsnü ve Nâzım Hikmet'e de 15 er yıl ağır hapis cezası vermişti. Hüküm giyenlerden» Yoldaş Gazetesi sahibi İbrahim Hilmi, Güzel Sanatlar öğrencisi Samih (Şahin, Ressam Sami), Öğrenci Nuri Haydar, Sadrettin Celâl (Antel) **7'şer yıla;** Süleyman Necati (Üster), Amele Teali Cemiyeti Genel Sekreteri Abdi Recep, Şevket Süreyya (Aydemir), «Orak-Çekiç» Gazetesi Sekreteri Eczacı Vâsıf, Askerî doktor Mümtaz, Askerî tıp talebesi Hüseyin Hikmet (Kıvılcımlı) **10'ar yıla»** mahkûm edilmişlerdi (Aclan Sayılgan, Solun 94 yılı, S. 185). Ve muhtelif cezaevlerine gönderilenler Mart 1925'ten 23 Ekim 1926 gününe kadar hürriyetlerinden yoksun kaldılar. Ancak 23 Ekim 1926 da çıkarılan af kanunu ile tahliye edildiler. Ne var ki aradan pek az süre geçtikten sonra başta yine Dr. Şefik Hüsnü olmak üzere yine pek çok kişi tutuklandı ve mahkûm edildiler. Bunlar arasında gıyaben Nâzım Hikmet de 3 ay hapse mahkûm edildi. Mahkemede kabul edilen iddiaya göre, İstanbul'un işçi semtlerine bildiri dağıtılmış ve duvarlara da asılmıştı. 10 saat çalışıldığı halde aç kalındığından şikayet ediliyor, zaten düşük olan işçi gündeliklerinden, Tayyare Cemiyeti (Türk Hava Kurumu) için onar kuruş kesilmesinden yakınılıyordu. Temelinde adları komüniste çıkmış kişilerin işçilere yönelmiş çalışmalar yapmaları bulunan, fakat daha başka çalışmalar ya da örgütlenmelerle süslenen suçlamaların ardı-arkası kesilmiyordu. Dr. Şefik Hüsnü Deymer, 18 aylık mahkûmiyetini doldurup çıktıktan, Türkiye'nin somut koşullarını inceledikten sonra Türkiye'de kalmamayı gerekli buldu ve 1929 yılında sık sık hüküm giymemek amacı ile normal pasaportla yurt dışına çıktı.

Bu gerçek de, sayın İleri'nin yorumlarının olaylara ters düştüğünü gösterir. Yine biliyoruz ki 16 Ocak 1928 de elleri kelepçeli 57 kişi bu kez «Teşkilatı Esasiye Kanunu'nu tağyir ve tebdil maksat ve gayesiyle gizli bir komünist teşkilatı vücuda getirdikleri ve halkı kanunlara karşı teşvik ve tahriki mutazammın **amele mec'maı olan yerlerde beyanname tâ'lik ettikleri»** (altını biz çizdik) iddiası ile yargılanmışlar ve mahkûm edilmişlerdi. Nâzım Hikmet gıyaben 3 ay hapse ve 5 lira para cezasına çarptırılmıştı, (24 Ocak 1928). 18 Eylûl 1928 tarihinde Yargıtayca onaylanan bu dava ile ilgili dosya İstanbul Adalet Sarayı yangınında kül olmuştur (Dr. Fahri Kurtuluş, T.B.M.M. de 1 Nisan 1949 konuşması).

İzmir'de, 25 Haziran 1929 da 35 komünist yargılanmıştır. 1 Mayıs İşçi Bayramı nedeniyle İzmir'de yayınlanan bildiriler üzerine başlayan ve yurdun çeşitli şehirlerinde yakalanan ve kendilerine polisin komünist dediği bu insanları evlerinde yakalanan makale ve beyannameler'in bir kısmının başlıklıkları şunlardı:

Sosyalizme Giriş — Faşizm nedir? İşçi Birlikleri Nasıl Olmalıdır? — Ekmek Kavgası —. Sanıklar arasında Nâzım Hikmet de vardı. Nâzım o sıralarda Resimli Perşembe dergisinde çalışıyordu. 16 Temmuz 1929 da sona eren duruşmada 24 kişi hüküm giydi. Nâzım beraet etmişti. Nâzımın beraetine Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Lâz İsmail (Mara) ve Hüsamettin Özdoğu'nun ifadeleri sebeb olmuştu. Bu zatlar, gizli hazırlanan bu gazeteyle Nâzımın ilişiği olmadığını bildirmişlerdi. Başka delil olmadığı için Nâzım Hikmet, Mayıs 1929 ile 16 Temmuz 1929 arasında İzmirde tutuklu kalmış, fakat beraet etmişti.

Atatürk dönemindeki tutuklamalar, hapisler, zorunlu firarlar hakkında bilgi veren önemli kitaplar vardır. Bu nedenle bu konuyu, bu makale içinde ayrıntılı yeni bilgiler de vererek uzatmak istemiyoruz. Ancak görülüyor ki beyannameler asmak ve dağıtmak, bazı konulardaki makaleleri (her halde teksir edilmiştirler) evlerinde bulundurmak suç iken ve bunları okuyanlar «taklibi hükûmet (Hükûmeti devirmek), halkta hükûmete karşı nefret hisleri uyandıracak propagandalar yapmış» olmak suçu ile hüküm giymişlerken sol neşriyatın serbest olduğu iddiasında bulunmak hafiflikten de öte bir değerlendirme olur. Haydar Rifat'ın yalan yanlış çevirileri içinde önemli birkaç kitabın bulunması, çeviri yapacak nitelikteki aydınların yayın yapmamakla suçlanması için yeter bir gerekçe ve örnek olmamak gerekir. 1932 de Esat Âdil'in Balıkesir'de yayınladığı Sosyalist Şefler ve Sosyalizm, Kerim Sadi'nin 1936 da çevirdiği Manifest, Suphi Nuri İleri'nin 1936 da Cafiero'dan çevirdiği Kapital özeti ve benzeri yayınların âkibeti her halde hâlen aramızda bulunan Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve Kerim Sadi'nin meçhulü değildir. İnsaniyet Kütüphanesi'nin Polemiklere önem vermesi, çeviri yanlışları üzerinde durması, tam metin halinde Marksizmin klasiklerini verememek nedeniyle, sosyalizmin bazı temel görüşlerini bazı paragraflar halinde okuyucuya sunma yoluyla olsun bilimsel çalışmalar yapmak istemesindedir. Bu broşürleri evlerinde bulunduranların başlarına gelenler ise çoğumuzun bildiği facialardır.

Nâzım Hikmet'in bazı şiirlerinin bir ara ders kitaplarına girdiği doğrudur. Yalnız hatırlamak gerekir ki o zaman okullarda tek kitap zorunluğu yoktu, bu bir. Nazım Hikmet'in ders kitaplarına alınan şiirleri, Nâzımı dünyamızın en önde gelen şairlerinden biri derecesine yükselten şiirler değildi, bu iki.

Bu konu üzerinde biraz duralım:

Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi, 1930, Mustafa Nihat ÖZÖN: Birinci basımda şu şiirler var: Yaralı Hayalet (1920), Yalın ayak (1922), Meşin Kaplı Kitap (1926). M. N. Özön, bu kitabın daha sonraki baskılarında Nâzıma ve şiirlerine yer vermedi.

Muvaffak Nüsnü Benderli'nin Edebiyat ve Edebiyat Tarihi El Kitabı, 1937, ikinci basım: Nâzımdan şöyle söz eder ve örnek vermez: «Nâzım Hikmet yeni bir tarzın en kudretli mümessilidir. Serbest nazım vâdisinde emsalsizdir. Kötü muakiplerinin kurbanı olmaktan onu kurtaran hakikî şairliğidir.

O, kendinden ayrı bir yolda yürüyen Necip Fazıl'la Türk şiirinin değerli şairidir.»

Talim Terbiye Heyeti'nin okullara sağlık verdiği Ali Canip'in Edebiyat Antolojisi (1931) de ne Nâzımın adı vardır, ne de bir şiiri..

Vefa Lisesi Edebiyat Öğretmeni Murad Uraz «Edebiyat ve Türk edebiyatı tarihi hülâsası»nda (S. 208) «Kendine mahsus bir teknik ile ve yeni bir çığırda yazdığı şiirlerinde çok muvaffak olmaktadır» dediği Nâzımın tek şiirini örnek alır: Çocuklarımıza Nasihat.

Aynı yazar Tefeyyüz Kitabevi'nin çıkardığı «Türk edip ve şairleri» adlı kitabında (3. C. S. 37-38) kısa biyoğrafik bilgi verdikten sonra şunları ekler:

«Şairliği ve sanat tarafı kuvvetli olan Nâzım Hikmet; şiirlerini mahdut mevzulara inhisar ettirerek siyasî kanatlara âlet etmiş olmasaydı edebiyatımızda değerli bir sanatkâr mevkiini almış olurdu. Böyle yapmadı, yabancı bir rejimin Türk edebiyatında propagandasını yapmağa çalıştı.»

Halit Fahri'nin adını şimdilik hatırlamadığımız bir okul kitabında Nâzımın hece vezniyle yazılmış bir şiiri yer alır. Bunun dışında rahmetli Sabiha Zekeriya Sertel ve eşi M. Z. Sertel'in bir ara yayınladıkları okul kitaplarında (ki bunları Bakanlık okullara tavsiye etmiyordu) Nâzımın ve yıllarda serbest nazımla toplumcu şiirler yazan Hayri Muhiddin'in şiirleri de vardı. Hemen hemen bütün kitaplarında Nâzıma yer veren tek edebiyat tarihçisi İsmail Habib Sevük olmuş ve bu zat da Nâzım'ın ideolojisini bir yana itmiş, Nâzım'ın şiirlerini incelerken onun kitlelere gidişini şiirden gidiş saymış (Edebî yeniliğimiz, ikinci kısım 1932, S. 49) idealistliği, Nâzımın şiirinde «en harici şiir» olarak tanıtmağa önem vermiştir. İsmail Habibe göre «idealistlik başka şeydir, muayyen bir ideale koşuş başka şeydir. «ve okullarda okunan kitabın önemli hükmü şudur:

«Gençliğe samimiyetle şunu söyleyeceğiz: Şairi beğen, fakat aldanma»

Acaba R. N. İleri'nin Nâzımın ders kitaplarına girişini memnunlukla hatırlattığı bölümler bunlar mıydı? Orhan Seyfi Orhon'un 1937 de Cumhuriyet Kütüphanesince yayınlanan Nâzım Hikmet hayatı ve eserleri adlı küçük kitabın okul çağındaki gençler için yazıldığını biliyoruz. O. S. Orhona göre «Bizim kabul ettiğimiz bediî ve içtimaî kıymetlerin hiç birine ehemmiyet vermiyor. Hayatını bile bizim hayatımızın nizamına uydurmadı. İlk önce bir fantezi sayılan taşkınlık ve aykırılıkları gittikçe ciddî ve tehlikeli telakki edilmeğe başlandı. Bu ters yürüyüşünde git gide kanunî mem'nuiyetlere çarptı. Ne yazık ki: onu yakından tanıyanlar ruhunun temizliği ve ahlâkının dürüstlüğünü bildiği halde bugün için zararlı olmak telakkisinden kurtulamadı».

Bu yargı mı, Nâzım Hikmet için sevinilecek ve okul kitaplarına geçme diye gösterilecek şey?

Nâzım hakkında (hayatı ve şiirleri) küçük bir kitap yayınlayan A. Cevat nerede? Ne oldu bu genç? Nerede, nasıl öldü?

Adına Mussolini Ahmet denilen vatandaş, 1 Mayıslardan önce ne gibi muamelelere maruz kalırdı, hatırlanmaz mı?

Sansaryan Hanı edebiyatı diye bir şey yok mu?

17 Ocak 1938 de tutuklanan ve 15 Temmuz 1950 ye kadar hapis yatırılan, solculukla en ufak ilgisi olmayan, fakat kanunsuz ceza olmayacağına inananlarca haksız yere mahkûm edildiğinde ittifak olunan Nâzımın iki askerî mahkemede 28 yıl 4 ay ağır hapse mahkûm edilmesi bir çırpıda nasıl küçümsenebilir?

Nâzım, İstanbulda tevkif edilince, Ankarada bulunan Dayısı General Ali Futsat Cebesoy, durumdan haberdar olmuştu. Atatürk de Ankaradaydı. O sıralarda Atatürk, Çiftlik'ten döndükten sonra ilk olarak General Ali Fuat Paşayı kabul etmişti. Nâzım Hikmet'in ve arkadaşlarının tutuklanması nedeni, iktidar tarafından büyük bir önemle ele alınmıştı. İlk üç günlük tevkifat sonunda İçişleri Bakanı Şükrü Kaya 20 Ocak 1938 de Atatürk'e bilgi vermiş, Atatürk, Ankaradan İstanbul'a gitmek istediğini bildirmiş ve özel trenle İstanbula gitmişlerdi. Biraz rahatsız oldukları için Derincede Akay vapuru ile Yalovaya geçmiş ve oteldeki özel dairesine çekilmişti. Başbakan Bayar, İçişleri Bayanı Şükrü Kaya, Ali Kılıç ve Salih Bozok gibi çok yakınlarıyla görüşmüştü. Nâzım açısından işler ciddileşince, Nâzımın en yakınları, General Ali Fuat Paşaya durumu anlatmış ve Atatürke bilgi vermesini istemişlerdi. Cebesoy, 27 Ocak 1938 de Yalova'da Atatürk tarafından kabul edilmişti. Ve Cebesoy, Atatürk'ün emriyle bir süre Yalovada kalmış, hemen hergün Atatürk tarafından kabul edilmişti.

Bunları anlatmaktan amacımız, R. N. İleri'nin iddia ettiği gibi, ölüm döşeğinde ve hiçbir şeyle ilgilenmeyecek durumda değildi Atatürk. 1938 Ocak ayının son günü Acar motörü ile gezinti yapmış, 1 Şubat 1938 de Gemlik'e giderek Sun'î İpek Fabrikasını ziyaret etmiş, fabrika müdüründen bilgi istemiş, sonra Bursaya giderek çok büyük bir törenle karşılanmışlardı. Atatürk'ün Bursa gezisinde yanlarında Nâzımın dayısı da vardı. 2 Şubat 1938 de Merinos Fabrikasını açan, sonra İstanbula dönen, 4 Şubat 1938 de Dolmabahçe Sarayında 8 kişiyi, ertesi gün aralarında General Cebesoy'un da bulunduğu 10 kişiyi, 6 Şubatta 13 kişiyi kabul eden Atatürk'ü «ölüm döşeğinde» göstermek gerçeğe biraz fazla saygısızlık oluyor. 19 Mayıs 1938 de Stadyumda Gençlik gösterilerini izleyen, 24 Mayısta Adana'da Hatay'ın kurtuluşu için önemli direktifler veren ve Büyük Millet Meclisine müracaatla Nâzımın affı için dilekçe verildiği sırada 26 Mayıs 1938 günü konu hakkında bilgi almak için Mareşal Fevzi Çakmak'ı kabul eden Atatürk için uluorta hüküm vermek yersizdir. Atatürkün, genç Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasında devrimlerin yapılmasında, yayılmasında, çağdaş uygarlığa doğru seri adımlar atışındaki büyük hizmetlerinden ve önderliğinden hiç kimsenin tereddüdü yoktur. Türk-Sovyet ilişkilerine önem verdiği de bir gerçektir. Ancak Atatürk dönemini sosyalistler için bir altınçağ saymak baştan başa yanlıştır sanırız.

Hele, Dr. Çetin Yetkin'in hükümlerine gelince:

«Siyasal iktidar sanata karşı» hükmüne varacak bir bilim damının, belirteceği kıymet hükümlerinde yanılma olabilir. Ancak araştırıcı, eleştirici bir bilim adamının hem kaynak gösterdiği kitapları daha dikkatle okuması gerekirdi, hem de uğraştığı konu hakkında bilgisinin varlığını gördüğü kişilerle görüşmede, ya da eski kaynaklara inmede daha cömert, daha bol vakitli davranmalıydı.

Bizim üç kitabımızı (1-Nâzım Hikmet Dosyası, 2-Nâzım Hikmetin Polemikleri, 3-Sabahattin Ali Dosyası ve ANT'ta çıkan makalemizi, Nâzım Hikmetin Türkiyede son gecesi (6 Haziran 1967) kaynak gösteren sayın Dr. Çetin Yetkin, Nâzım Hikmet Dosyası'nın I. Baskısının 154. sayfasında şunları okumuş olmalıydı:

«Nâzım Hikmet, eserlerinin demokratik niteliği nedeniyle memleketin ceza mahkemeleri huzuruna birkaç defa: 1925 Ağustos, 1928 Aralık, 1931 Mayıs, 1933 Temmuz-Ağustos, 1936 Aralık aylarında çıkarılmıştı. Her defasında aleyhindeki suçlamaların cezasızlığı dolayısıyle serbest bırakılmış veya beraet etmişti.»

Bunları Milletlerarası Demokratarik Hukukçular Cemiyeti Genel Sekreteri Joe Nordmann, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına, Adalet Bakanına, Millî Savunma Bakanına gönderdiği mektupta bildiriyordu. Bu nitelikteki bir kişinin verdiği tarihlere inanmak, hiç olmazsa Nâzım Hikmetin eserlerinin koğuşturma konusu olduğu hakkında bir şüpheye düşmek -en azından- mecburiyetti. Oysa genç bilim adamı (adı geçen kitabında) aynen «Nâzım Hikmet, şiirlerinden dolayı yargılanmamıştı» diyor (S. 75).

Bakalım:

Nâzım Hikmet, tramvay işçilerinin grevi üzerine ünlü şiirini Resimli Ay dergisinde yayınlamıştı:

Adedi devir
    sıfır.
Şehir
sustu.
Kenetlendi nokta nokta şehrinin
                    asfalt-beton çenesi:
Bin dokuz yüz nokta nokta senesi
                              nokta nokta
                                   ayında
Cadde boş.
v.s.. v.s..

Bu şiir, grevi (o zaman grev yasaktı) övdüğü ve işçileri greve teşvik ettiği iddiası ile mahkemeye verildi. Şiirde imza yoktu. Derginin yazı işleri müdürü Behcet Bey aleyhine dava açıldı. TCK. nun 312. madesine göre 10 gün hapse ve 10 lira para cezasına mahkûm oldu. Yâni şiir (dolaylı olarak Nâzım Hikmet) hüküm giymişti.

Hadi, burada mahkemeye kıçan Nâzım olmadığı için bunu bir tarafa bırakalım. Pekiy, ya T.C.K. nun 311 ve 312. maddelerine göre şairin beş kitabı hakkında birden dava açılmasına ne demeli? Nâzım Hikmetin «neşrettiği şiirlerin bir zümrenin hâkimiyetini temin etmek gayesine matuf olduğu ve halkı cürüm ikaına ve kanun aleyhine teşvik mahiyetinde görüldüğü» beş kitabı şunlardı:

1 — 835 Satır, 2 — 1 + 1 = 1 (Nail V. ile birlikte), 3 — Varan 3, 4 — Jokond ile Si-Ya-U, 5 — Sesini Kaybeden Şehir.

Mayıs 1931 de açılan dava beraetle sonuçlandı.

Dahası var:

Büyük Şair, Gece Gelen Telgraf kitabının toplatılmasına karar verildikten

sonra Mart 1933 te tutuklandı ve komünizm propagandası yaptığı iddiası ile mahkemeye verildi, 6 ay 3 gün hapis ve Mahkeme masrafı olan 580 kuruşu ödemeğe mahkûm edildi.

Ayrıca Süreyya Paşaya hakaret ettiği iddiası ile açılan ayrı bir dava nedeniyle de 1 yıl hapse 200 lira ağır para cezasına mahkûm edildi.

Aslına bakılırsa bu «bir kişiye hakaret» davası sayılmazdı. Nâzım, Osmanlı paşası ile Cumhuriyet devri arasında bir kıyaslama yapmak istemişti ve savunması bu noktada çok etkindi. Kaldı ki Süreyya Paşa, bildiğimiz tipten, terfi ede ede paşa olmuş biri de değildi. Paşalık unvanını para ile Padişahtan satın almıştı.

Demek ki, Nâzım Hikmet sağlığında şiirlerinden dolayı dört defa yargılanmış, bazılarında tutuklanmıştı da. Bu nedenle bir bilimsel kitapta, «Nâzım Hikmetin kendisi yargılandı ve çile çekti. Nâzım Hikmet'in şiirleri ise ölümünden sonra yargılandı» (S. 74) diyerek bir bölümü kapamak da doğru değildir; «Nâzım Hikmet, şiirlerinden dolayı yargılanmamıştı» diyerek yeni bir bölüme başlamak da yanlıştır. Burada «Süreyya Paşa'ya hakaret savıyla, şairin yargılanmasının ve mahkûm olmasının sanatla ve düşünce özgürlüğü ile doğrudan bir ilişkisi yoktur» (S. 75) demek, duruşma safhalarını bilmeden, hatta savunma ve iddianameyi görmeden, hele hele o zamanki basını izlemeden verilmiş çok hatalı bir yargı olmaktadır.

Nâzım Hikmet gibi bir şairin, tek partili bir dönemde, toplanma, dernek kurma, grev yapma özgürlüklerinin bulunmadığı, sorgusuz sualsiz insanların tutuklanıp tutuklanıp bırakıldığı ve en ağır işkence metodlarına maruz kalanların bulunduğu, bir dönemde şiirlerinin serbest bırakıldığını söylemek, en azından Büyük Şairi «icazetli sosyalist» derekesine düşürür ki, sayın Dr. Çetin Yetkin'in böyle bir kanıda olduğunu kabul etmek hakkımız değildir. Fakat verilen gerçek dışı hüküm, Nâzımın kişiliğini yaralayan bir hüküm olduğu için üzerinde durduk. Umarız ki, sayın yazarlar kitaplarının 2. basımları olursa bazı düzeltmeler yaparlar.

M. DRAGİLEV

kapitalizmin genel buhranı ve faşizm

Kapitalizmin genel buhranının en önemli siyasi belirtilerinden biri olan faşizmin, kendini doğuran özgül şartlar içinde anlaşılmasını sağlamak bakımından, Sovyet iktisatçısı M. Dragilev'in «Kapitalizmin Genel Buhranı» adlı kitabından alınmış «Kapitalizmin Genel Buhranının En Önemli Siyasi Belirtileri» başlıklı bölümden geniş bir parçanın çevirisini yayınlamakta yarar gördük.

Bu yazıda, faşizm, kapitalizmin genel buhranına bağlı olarak, burjuva demokrasisinin ve sosyal-demokrasinin buhranıyla birlikte ele alınmakta, aralarındaki orijinal ilişkiler gösterilmekte, ve faşizmin günümüzdeki gerçekleşme ve gelişme olanaklarını kavramak isteyenlerin hareket noktası olması gereken bir tablo, tarihi ve iktisadi verilerle somutlaştırılmış teorik bir tablo çizilmektedir.

EMEK

Kapitalist çelişmelerin şiddetlenmesi, tekelcilik-öncesi kapitalizmin emperyalizme geçişine eşlik eder. Halkların, barış, demokrasi, milli kurtuluş ve sosyalizm için hareketindeki gelişmeler, emperyalizmin egemenliğini sürdürdüğü alanın giderek küçülmesi sonucunu verdiği için, kapitalizmin genel buhranıyla, kapitalizme özgü çelişmeler büyük bir keskinlik kazandı. Kapitalizmin yaşadığımız çağdaki çelişmeleri, sadece sonuna giden bir kapitalizmin değil, fakat dağılan, devrimle yıkılan bir kapitalizmin çelişmeleridir. Emek ve sermaye arasındaki, emperyalizm ve mazlum halklar arasındaki, bizzat emperyalist güçler arasındaki çelişmeler, olağanüstü bir yoğunluğa erişmiş bulunuyorlar. Emperyalizm, savaşa başvurarak, bu sonuna kadar götürülmüş çelişmelerin üstesinden gelmeğe çalışıyor.

Kapitalizmin genel buhranından önce, savaşlar mahallî bir karaktere sahipti. Örneğin, 1898 Amerikan-İspanyol, 1904-1905 Rus-Japon, 1911-1912 Türk - İtalyan, 1912-1913 Balkan savaşları böyle oldu. Kapitalizmin genel buhranı döneminde, insanlık yeni tipte savaşlara tanık oldu. Yeryüzündeki devletlerden çoğunun katıldığı dünya savaşları. Süreleri ve büyük iktisadi ve insani kaynakların katılmasıyla belirlenen bu savaşlar, dünya kapitalist ekonomisinin gelişmesini olağanüstü bir şekilde etkiledi, dengesizliklerini arttırdı, çelişmelerini şiddetlendirdi. Bu çelişmelerin en kaba belirme şekli, en kaba patlak verme şekli olan dünya savaşları, onları çözümlemek şöyle dursun, tersine, yeni çatışma ve parlamaların öncüllerini yarattı.

Emperyalizm çağında ciddi bir savaş tehdidi mevcuttur.

Kapitalizm varoldukça, sağduyuya rağmen, dünyada kendini umutsuz teşebbüslere atmak isteyecek insanlar daima bulunabilir.

Bununla birlikte, eğer emperyalistler bir dünya savaşı açarlarsa, bugün onlara karşı koymağa ve onları bozguna uğratmaya muktedir büyük güçler vardır. Savaşın kaçınılmaz bir şey olmadığı konusundaki düşünceler tamamen doğrulanmış bulunuyor. Avrupa ve Asyanın bütün sosyalist ülkelerindeki ekonomik planların gerçekleştirilmesi sayesinde, milletlerarası meselelerin çözüm aracı olarak savaşların bertaraf edilmesi gerçekten mümkündür.

Sosyalist kamptaki ülkelerin ekonomik potansiyeli önümüzdeki yıllarda o derecede artacaktır ki, bir emperyalist saldırı açıkça başarısızlığa mahkûm bir hareket olacaktır.

Kapitalizmin genel buhranının belirtilerinden biri, kapitalist sistemdeki çelişmelerin şiddetlenmesine bağlı olarak, hükümet aygıtının tekeller tarafından daha bağımlı bir hale getirilmesi ve daha çok kullanılması sebebiyle, tekelci devlet kapitalizminin gelişmesidir.

Kapitalist rejimde siyasi iktidar daima burjuvaziye aittir; bütün devlet organlarının faaliyeti, kapitalist mülkiyetin savunmasına yöneltilir; işçilerin sömürülmesinin meşrulaştırılmasına, kapitalistler tarafından elde edilen kârların artışını sağlamağa yarar. Bununla birlikte, tekelcilik öncesi kapitalizmden emperyalizme geçişle, burjuva devletin sosyal mahiyetinde bazı değişiklikler görülür. Kapitalist toplumdaki sömürülen sınıflara karşı, devlet, bur-

juvazinin bütün halindeki çıkarlarını ifadeye devam eder: Ordu ve polis grevci hareketi ezer; bu hareket, küçük büyük, hangi işletmede patlarsa patlasın; burjuva adalet örgütü, patronlar yararına, ilerici sendikalara zulmeder; kanunun toplu sözleşmeleri, yasakladığı durumlarda, çalışma ihtilaflarının mecburi tahkimini emreder, v.s.-bütün bunlar kapitalistler yararına yapılmaktadır. Ama, daima burjuvazinin bütün halindeki çıkarlarını kollamağa devam ederken, emperyalist devletler esas itibariyle mâli oligarşinin aşırıkârlarını sağlama bağlamak için çaba gösterirler. Burjuva devlet, daima çalışan kitlelere karşıdır. Ama tekellerin çıkarı gerektirdiği zaman, küçükburjuvazi şöyle dursun, aynı şekilde, orta burjuvazinin çıkarlarına da dokunur.

Burjuva devletin mahiyetindeki bu değişiklikler, tekellerin artan kudretinin sonucudur. Hükümet aygıtı onlara tâbidir ve onları zenginleştirecek tarzda hareket eder. Tekelci kapitalizm, tekelci devlet kapitalizmine dönüşür. Kapitalist ekonomi içinde gücü her şeye yeten tekeller, aynı zamanda iktidarın tamamını kullanan egemen siyasi güç haline gelirler. Mali oligarşinin egemenliği, kapitalist temelden devlet üst-yapısına yayılır; tekellerin iktisadi egemenliği, siyasi diktatörlüğüyle karışır.

Devlet aygıtının tekeller tarafından kendine bağlanması ve kullanılması, bütün emperyalizm çağının ortak özelliğidir. Ama bu olay, kendini asıl kapitalizmin genel buhranı döneminde gösterir. Bu dönemde, daima yeni yeni ülkeler kapitalizmden kopup ayrılırlar, ve sonuç olarak, kapitalist kârı sağlıyan alan daralır. Kapitalist ülkelerdeki sınıf mücadelesi, muzaffer sosyalist devrimlerin etkisi altında, kapitalist egemenliğin devam ettiği yerlerde proletarya ve köylü sınıfının sömürülmesini daha da güçleştirerek, şiddetlenir. Başarı kazanmış milli kurtuluş devrimlerinin etkisi altında, henüz yabancı tekellerin boyunduruğunu sarsmamış bulunan sömürge ve bağımlı ülkelerdeki gericiliğe karşı savaşın şiddetlendiği görülür. Bu durum, bu ülkelerdeki halk kitlelerini sömürmekte, kapitalist devletler için artan güçlükler çıkarır. Tekellerin karşılaştıkları güçlükler artarken, âzami kârı sağlamak için, bunlar, objektif bakımdan, devlet aygıtını git gide daha geniş bir şekilde kendilerine bağımlı kılmak zorunluluğu içinde bulunurlar.

Emperyalizme geçiş, kapitalist üst yapıda, tekellerin egemenliğinin serbest rekabetin yerini almasıyla; ve burjuva üst yapıda burjuva demokrasisinden genel bir gericilik siyasetine geçişle belirlenmiştir.

Kapitalizmin tekelci aşamasında, kapitalist toplumdaki çelişmeler son derecede şiddetlendikleri zaman, burjuva demokrasisi bile, mâli oligarşinin hakimiyeti bakımından bir tehlike haline gelir. Proletarya, burjuva parlamenterizmini, burjuvaziye karşı mücadele etmek için kullanır. Sadece şekilden de ibaret olsa, burjuva demokratik «hürriyetler»in varlığından, proletarya öncüsü partiler, sınıf mücadelesi alanını genişletmek, yeni emekçi tabakalarını bu alana çekmek, proletaryanın yönetimi altında işçi sınıfıyla köylülerin ittifakını kuvvetlendirmek, emekçilerin sınıf bilincini en yüksek noktaya yükseltmek ve onları devrimci mücadelelere hazırlamak için yararlanırlar. İşte bu sebeple, burjuva demokrasisi kurallarının muhafazasından bile emperyalist burjuvazinin ödü patlar, ve onları muhafazadan vazgeçer.

V. Lenin, birinci dünya savaşının, «burjuva demokrasisindeki, burjuva parlamentarizmindeki iflâsın başlangıcını» açığa vurduğunu ortaya koymuştu. Burjuva demokrasisinin buhranı, kapitalizmin genel buhranının siyasi tezahürlerinden biridir.

Büyük Sosyalist Ekim Devriminin etkisi altında, çeşitli ülkelerdeki yüz milyonlarca emekçi, emperyalizme karşı mücadele için ayağa kalktı; kitlelerin siyasi olgunlaşması olağanüstü bir şekilde hızlandı. Bu şartlarda, ve kapitalizmin iktisadi ve siyasi çelişmelerinin özel bir keskinlik kazanmış bulunduğu emperyalist ülkelerde, örneğin İtalya ve Almanya'da olduğu gibi, tekelci burjuvazi, düpedüz terörcü diktatörlüğe geçmek için, egemenliğinin «demokratik» görünüşünü bir yana attı. Bu ülkelerde, burjuva demokrasisinin buhranı, ifadesini faşizmde buldu.

Kapitalizmin genel buhranı tarafından meydana getirilen faşizm, kapitalist toplumdaki sınıf çelişmelerinin son derecede şiddetlenmiş olmasının siyasi ifadesidir. Burjuva demokrasisi de, faşizm de, kapitalistlerin sınıf egemenliğine dayanır; şu farkla ki, faşizm, tekelci büyük burjuvazinin gizlenmemiş diktatörlüğü olduğu halde, burjuva demokrasisinde, kapitalistlerin sınıf egemenliği, sadece şekilden ibaret bulunan «haklar» ve «hürriyetler» altında gizlenir. Proletarya, emekçi köylüler ve ilerici aydınlar için, mâli sermayenin diktatörlüğünün hangi tarzda; yani burjuva demokrasisi aracılığıyla mı, yoksa faşizmle mi uyguladığının hiç de önemsiz bir şey olmadığı açıktır. Burjuva demokrasisinde, tekellerin egemenliğine karşı mücadele şartları, faşizmde olduğundan çok daha elverişlidir. Faşizm, toplumun bütün ilerici unsurlarına karşı en vahşi polis terörünün uygulandığı bir atmosfer yaratır. Faşizmde, mşli oligarşinin tekelci (exlusif) egemenliği en eksiksiz şekline bürünür. Faşizm, bütün burjuvazinin, hatta bütün büyük burjuvazinin siyasi iktidar şekli değil, mâli sermayenin en gerici, en şoven, en saldırgan unsurlarının kanlı diktatörlüğüdür.

Eğer kapitalist bir ülkede faşizm üstün gelirse, bu, o ülkedeki burjuvazinin kuvvetinin değil, fakat artan güçsüzlüğünün, ve egemenliğini, asırlar boyunca kullanılmış bulunan metodlarla muhafaza etmekteki yeteneksizliğinin kanıtıdır. Öbür yandan, bu, en aşırı gericiliğe yolu kapamak için, proletaryanın, sınıf pozisyonları üzerinde henüz yeteri kadar sıkı bir şekilde birleşmediğini gösterir. Almanya'da, faşistlerin 1933'de iktidara gelme şartlarını tahlil eden Stalin şöyle diyordu: «Bu bakıma, faşizmin Almanya'daki zaferini, sadece işçi sınıfındaki zayıflığın bir alameti, ve faşizme yolu açan sosyaldemokrasi tarafından işçi sınıfına karşı ika edilen ihânetlerin sonucu olarak düşünmemek; ayrıca, burjuvazideki zayıflığın bir alâmeti, burjuvazinin artık eski parlamentarizm ve burjuva demokrasisi metodlarıyla iktidar sürecek durumda olmadığını gösteren bir alâmet olarak da düşünmek gerekir. Burjuvazinin bu durumu, iç siyasetinde, onu terörcü hükümet metodlarına başvurmağa zorluyor...»

Sınıf güçlerindeki spesifik (özgül) münasebetin ifadesi olan faşizm, burjuvazinin, devrimci proletaryanın baskısı altında, diktatörlüğünü artık «demokratik» şekiller vasıtasıyla sürdüremiyecek derecede güçten düştüğünün,

fakat işçi sınıfının da, sermaye diktatörlüğünü tahrip ve onun yerine proletarya diktatörlüğünü geçirmek için yeteri kadar güçlü olmadığının belirtisidir.

Faşizm tesadüfi bir şey değil, kapitalizmin genel buhranının mantıki siyasi ifadesidir. Kapitalizmin batmakta olduğu bir dönemde, faşizm eğilimi, emperyalist devletlerin ortak bir özelliğidir. Şu ya da bu ülkede, tekelci burjuvanın sınıf pozisyonları ne kadar çok tehdit edilirse, bu eğilim o kadar net bir şekilde kendini gösterir.

Faşist diktatörlük birden bire kurulamaz; daha önce ülkenin az çok uzun bir faşistleşme döneminden geçmesi gerekir; bu dönem süresince, tekeller, demokratik müesseseleri birbiri arkasından tasfiye ederler; gerici seçim kanunları çıkartırlar; önce komünist partisi ve devrimci sendikalara, sonra öbür ilerici örgütlere karşı bir polis terörü kurarlar; devlet memurlarının sayılarını arttırırlar, memur kadroları içine en gerici ve militarist unsurları doldururlar, ordu, adliye, polis, istihbarat servisleri gibi organların önemini arttırarak devlet mekanizmasının yapısını değiştirirler; siyasi hayatın çeşitli alanlarına terörcü idari metodlar sokarlar, faşist örgütleri parayla besler ve haksız davranışlarını teşvik ederler. Mâli sermaye ağaları, iktidarın kendi ciğeri beş para etmez adamlarına, faşist hareket şeflerine geçmesini bu tarzda hazırlarlar.

Faşizm, ilerici güçlerle gerici güçler arasında belirli bir ilişkinin ifadesi olduğu ve çeşitli ülkelerde güçler ilişkisini sosyalizm yararına farklı tempolarla değiştiği için, faşistleşme süreci de eşitsiz bir biçimde oluşur. Faşizmin İtalyada iktidara geçtiği tarih olan 1922 den itibaren, her belirli dönemde, bazılarında demokrasiyle faşizm arasında kıyasıya bir mücadele hüküm sürerken, bazılarında faşist diktatörlüğün çoktan kurulmuş bulunduğu ülkeler, ve nihayet, faşizmin ancak yeni yeni filizlendiği birçok ülke vardı.

Ama, bundan, faşizmin her ülkede kendini mutlaka göstermesi gerektiği, faşist diktatörlüğün kurulmasının her kapitalist ülke için kaçınılmaz bir şey olduğu sonucu çıkmaz. Eğer gücünün bilincine varmış ve örgütlenmiş, ve kendi partisi tarafından yönetilen işçi sınıfı, sarsılmazlığını gösterir, ve geniş halk kitleleriyle, ilerici aydınlarla eylem birliğini gerçekleştirirse, faşizmin iktidara geçmesi önlenebilir.

Tarih tecrübesi, sosyal-demokrat partiler liderlerinin, faşizmin iktidara ulaşmasında büyük sorumluluk payı taşıdıklarını gösterir. Bu liderlerin siyaseti, iktidarın faşist partiler tarafından fethini kolaylaştırdı. Sağcı liderlerin bu pek de parlak olmayan rolü, aynı zamanda, bizzat sosyal-demokrasi içindeki buhranın da derinleşmesine katkıda bulundu. Daha birinci dünya savaşı esnasında patlak vermiş, ama kendini özellikle Büyük Sosyalist Ekim Devriminden itibaren göstermiş bulunan bu buhran, kapitalizmin genel buhranının ifadelerinden biridir.

İşçi hareketinin oportünist eğilimi olan sosyal-demokrasinin kaynakları, 19. yüzyılın sonlarıyla 20. yüzyılın başlarında, proletaryanın mücadelesini içinde geliştirdiği şartlara kadar çıkar. Oportünizmin tarihi köklerini ortaya

çıkaran Lenin, şöyle yazıyordu: !1871-1914 döneminin nisbeten «barışçı» karakterini, önce **ruh hali,** sonra **eğilim,** ve nihayet işçi bürokrasisi ve küçük-burjuva yoldaşlar tarafından oluşmuş **grup** ya da **tabaka** olan oportünizm beslemiştir.»

Oportünizm, II. Enternasyonalin yönetici çevrelerini pençesine aldı. II. Enternasyonal şefleri, marksizmi devrimci muhtevasından ayırmağa çalıştılar. Marksist sınıflar mücadelesi teorisi yerine, oportünist sınıflar-arası-işbirliği, ve ufak tefek reformlarla kapitalizmden sosyalizme geçiş teorisini geçirdiler. Proletarya diktatörlüğü meselesini başlarından savan, devrimden korkan, ve proletaryayı iktidara götürmeyi akıllarından geçirmeyen II. Enternasyonal liderleri, proletaryanın devrim içindeki müttefikleri meselesiyle elbette ilgilenemezlerdi. Köylülerdeki devrimci imkânları horgörmeleri bundandır. Emperyalist devletlerin sömürgeci siyasetini haklı buluyor, mazlum sömürge halklarına karşı emperyalistçe davranıyorlardı. İşçi sınıfının devrimci siyaset ve pratiğe karşı çıkarak, II. Enternasyonal partilerinin devrimci eğitim yapmasından vaz geçtiler.

Ama emperyalizmle birlikte, oportünizminde işçi hareketi içindeki gelişmesi çelişik eğilimler gösterir. Bir yandan, sosyal ve iktisadi temeli genişler: artış hâlinde bulunan tekel kârları, işçi aristokrasisi ve işçi bürokrasisinde sayı bakımından büyüme sonucunu verir. Tekeller tarafından mahvedilmiş küçük burjuvazi, proletarya saflarını kabartır. Öbür yandan, kapitalist toplumdaki sınıf çelişmelerinin şiddetlenmesi, oportünizmin teorik ve siyasi pozisyonlarını zayıflatır. Dünya işçi hareketi içinde, devrimci eğilim gelişir ve güç kazanır. Lenin, Rusyada, yeni tipte bir parti olan Komünist partisini kurar. Başta Lenin, komünistler, menşevizme ve troçkizme karşı amansız bir mücadele açarlar. İçindeki oportünist unsurlara karşı mücadele, Parti'nin sadece iç iş değil, ayrıca işçi hareketi devrimci kanadının oportünizme karşı enternasyonal ölçüdeki mücadelesinin de bir ifadesiydi. Lenin, marksizmin devrimci ruhunu canlandırdı, ve onu, kapitalizmin ve emekçilerin devrimci mücadelesinin yeni şartları içinde geliştirdi.

Bir yandan, emperyalizm aşamasına yükselen kapitalizmdeki çelişmelerin şiddetlenmesi, öbür yandan da, başta Lenin, komünistlerin oportünizme karşı mücadelesi, birinci dünya savaşı öncesinden itibaren, sosyal-demokrasiyi vuran buhranın öncülerini hazırladı. Bu buhran, esas itibariyle, oportünist partilerin işçi kitleleri üzerindeki etkilerinin derece derece gerilemesiyle ifade edilir. Sosyal-demokratlar, işçi sınıfı içinde devrimci fikirlerin yayılmasını durdurmak, işçi ve köylülerin devrimci ittifakını önlemek konusunda gitgide daha yeteneksiz bir hale gelirler. Bu partiler, gitgide, işçi hareketi içindeki burjuvazi ajanları olarak görünürler.

Sosyal-demokrasinin buhranı, birinci dünya savaşı esnasında açık bir hâle gelir. Komünistler derhal ve tereddüt etmeksizin, emperyalist savaşa karşı amansız bir mücadele açtıkları halde, II. Enternasyonal'in sosyal-demokratları sosyalizm dâvâsına ihanet ettiler: Savaşa karşı direnmek şöyle dursun, tersine, vatanın savunması perdesi altında, muharip devletlerin işçi ve köylülerini birbirine karşı tahrik işinde, burjuvaziye bütün araçlarla yardım et-

tiler. II. Enternasyonal liderlerinin ihaneti, II. Enternasyonalin yıkılışı, birbirlerinin karşısına dikilmiş sosyal-şoven partiler halinde dağılışı anlamına geliyordu. Çok sayıda bilinçli işçi, sosyal-oportünist partiler yöneticilerinin emperyalizm hizmetine girmiş olduklarını anladı. Daha savaş esnasında, bu işçiler, eski tip sosyal-demokrat partileri terkettiler.

Sosyal-demokrasinin buhranı, marksizmin reformizm üzerindeki başarısını gösteren Büyük Sosyalist Ekim Devriminin zaferiyle tamamen açığa çıktı. II. Enternasyonal eski liderlerinin teorik ve siyasi anlayışlarının iflâsı apaçıktı. Onlar, ülkede çoğunluğu teşkil etmedikçe, proletaryanın iktidarı alamıyacağını, almaması gerektiğini savunuyorlardı. Ama Rusyadaki sosyalist devrim pratiği bu dogmayı yalanladı: Rusyada proletarya nüfusun azınlığını teşkil ediyordu. II. Enternasyonal liderleri, proletarya ülkeyi yönetmeğe yetenekli yeteri kadar kalabalık kadrolara sahip olmadıkça, iktidarı almaması gerektiğini, çünkü alsa bile muhafaza edemiyeceğini iddia ediyorlardı. Ekim devrimi bu kuru gürültüyü de cerhetti. Rusyadaki sosyalist devrim tecrübesi, bütün ülkeler işçilerine, önce halk çoğunluğunu kendi etrafına toplamak ve iktidarı almak, böylece emekçilerdeki yeteneklerin gelişmesine uygun şartlar yaratarak, işçi sınıfından çıkmış yöneticileri başa geçirmek gerektiğini öğretir.

1919 dan itibaren, Lenin, II. Enternasyonal şeflerinin «işçi hareketine burjuva nüfuzunu, burjuva fikirlerini, burjuva yalanlarını, burjuva ahlâksızlığını sokarak, işçi hareketi içinde, **«enternasyonal emperyalizmin ajanları»** haline gelmiş olduklarını belirtiyordu. Ama Ekim İhtilâline kadar, sosyal-demokrasi, marksizm bayrağında henüz kendine bir koruyucu bulabilir, şeklen marksizmle bağdaşabilir, marksizmin temsilcisi geçinebilirdi. Sosyalist Ekim Devriminin zaferinden sonra durum değişti. İlk işçi sınıfı diktatörlüğü ülkesinin karşısına dikilerek, sağcı sosyal-demokrasi, bu davranışıyla, marksizmle ilişkisini kesti; çünkü marksizmin çocuğunu: Rusyada kazanılmış işçi sınıfı diktatörlüğünü desteklemiyen kimse, marksist olamazdı. Mâli sermayenin hizmetine giren sağcı sosyal-demokrat liderler, ideolojik planda, yüzlerindeki maskeyi çıkartıyorlardı.

Sosyal-demokrasinin buhranı çeşitli şekillere bürünür ve çeşitli ülkelerde eşit olmayan bir tarzda gelişir. Sermayenin nisbeten daha güçlü olduğu yerde, reformizmin pozisyonları daha az sarsılmıştır. Tersine, burjuvazi egemenliğinin iyiden iyiye sarsılmış olduğu ülkelerde, reformist partilerin etkisi hızla yok olur. Kapitalist sistemden ayrılmış ülkelerde, sosyal-demokrasinin buhranı, oportünist partilerin ortadan kalkmasıyla son bulur.

İşçi aristokrasisi içinde oluşan süreç, sosyal-demokrasinin buhranındaki gelişme üzerinde adamakıllı etkili olur. Aşırı kârlar vuran tekeller tarafından satın alınmış, işçi sınıfının nisbeten iyi para alan unsurları: oportünizmin sosyal temeli işte budur. Kapitalizmin genel buhranı döneminde, işçi aristokrasisinin ekonomik temeli daralır. İmtiyazlı işçilerin mutlak sayısı, zincirleme çalışmanın uygulanması ve üretimin otomatizasyonu nedeniyle küçülür; işçi sınıfının bütününe nisbetle, vasıflı işçiler mevcudu azalır. İşçi aristokrasisi içindeki farklılaşma süreci şiddetlenir: aralarından bir kısmı

işçi bürakrosisi saflarına geçer ve sendikalarda, devlet aygıtında, belediyelerde, yüksek gelirli yerler işgal eder; oysaki daha önceleri imtiyazlı durumda bulunan büyük bir sayıdaki işçinin hayat seviyesi, emekçiler çoğunluğunun hayat seviyesiyle birleşir.

Bu durum, aynı şekilde, bazı sosyalist partilerin üyeler bileşiminde de, kendini gösterir: fabrikada çalışan az sayıda işçi yanında, daha çok, işçi bürokrasisinin eski mensupları görülür; küçük-burjuva unsurlar, bu partilerde, gitgide daha önemli bir rol oynarla.

Lenin, empeyalizm çağının oportünist partilerinin rolünü karakterize ederek, şöyle der: «pratik bakımdan kanıtlanmıştır ki, işçi hareketi içindeki oportünist eğilimli militanlar, burjuvazinin, burjuvaziden de iyi savunucularıdır». Kapitalizmin genel buhranı geliştikçe, kapitalizm zayıfladıkça ve çelişmeleri şiddetlendikçe, sağcı-sosyalist liderler, gitgide daha büyük bir gayretle, başta mâli oligarşi, burjuvaziyi savunurlar; bu liderler, burjuvazinin davranış ve cinayetlerini haklı çıkarmakla, kendi öz ülkelerindeki ve yabancı devletlerdeki halk kitlelerini soymalarını tasvip etmekle görevlidirler. Ama bu liderler, ideolojik çalışmalarını ne kadar tekellerin ihtiyaçlarına uydururlarsa, halk kitlelerinin kendilerine besledikleri güveni de o kadar kaybederler. Bu, sosyal-demokrasi için halledilmez bir çelişmedir. Üstelik, kapitalizmle ilgisini kesmiş bulunan ülkelerdeki sosyalist kuruluşun başarıları ve sömürge ülkelerdeki milli kurtuluş mücadelesinin gelişmeleri, Leninizm ilkelerinin doğruluğunu ve reformizmin işçi-düşmanı mahiyetini işçilere gösterir. İdeolojik eylem araçlarına bel bağlamıyarak, sosyal-demokrat partilerin sağcı şefleri, devrimci işçilere karşı, idari baskı araçlarına müracaat ederler: örneğin, onları sendikalardan ihraç ettirirler, ya da, patronlarla anlaşarak, işlerine son verdirirler. İşçi düşmanı reformizmin liderleri, devrimci işçilere ve ilerici aydınlara karşı mücadelelerinde, burjuva basınının, ve sık sık da polisin desteğinden yararlanırlar.

Bununla birlikte, parti ve sendika aygıtlarına dayanarak, burjuvazinin mâli, askeri, ve polis yardımından geniş ölçüde yararlanarak, içi boş anti kapitalist lâkırdılar ederek, proletaryanın önemli tabakaları üzerinde gene de etkilerini sürdürürler. Objektif şartların burjuvazinin alaşağı edilmesine uygun bulunduğu kapitalist ülkelerde, sosyalist devrimin zaferinin sübjektif öncülerindeki olgunlaşmayı frenliyen başlıca güç, reformist partilerin şefleridir.

Emperyalizmin hizmetkârları rollerindeki değişikliklere uyarak, sağcı-sosyalistlerin gerçekleştirdiği görevlerden biri, bugünkü kapitalizmin iktisat ve siyaseti içinde fiilen oluşan süreçleri, olduklarından başka türlü göstermekten ibarettir. Reformistler, iktisat teorisiyle ilgili fikirlerini, esas itibariyle, burjuva iktisatçılarının yazılarından alırlar. Bir çok mesele üzerinde, burjuva iktisatçılarının, sağcı-sosyalist teorisyenlerin ve revizyonistlerin düşünceleri birbirine o kadar yakındır ki, bir revizyonisti açık yürekli bir burjuva iktisatçısından ayırdetmek imkânsızdır.

Burjuva iktisatçıları, kapitalizmin genel buhranını inkâr ederler. Şüphesiz, hayat onları 19. asır burjuva teorilerini terketmeğe zorlamıştır. Bu teo-

rilere göre, kapitalizm sadere ebedi olmakla kalmıyordu, aynı zamanda değişmezdi de. Dünyanın önemli bir kısmı üzerinde egemen olmaktan çıktığı halde kapitalizmin değişmezliğinden söz etmek, burjuva iktisatçılarının bütün itibarını yok edebilirdi. O halde, değişiklikler olduğunu kabul ederler, ama derler ki: «Bu değişiklikler ne kapitalizmin çürümesini gösterirler, ne de dağılmasını». «Kapitalizmin dönüşümü üzerine türlü çeşitli teoriler icad ederler; bu teorilere göre, eski tip kapitalizmin yerine, «halk kapitalizmi» geçecektir: böylece, sözüm ona «mülkiyetin yaygınlaşması», «gelirlerde devrim», «ortadan kalkma yolunda bulunan» tekellerin özel mülkiyetine karşıt olarak devlet mülkiyeti üzerine dayanan «güdümcülük (dirijizm) müessesesi»nin ortaya çıktığı görülecektir.

Sağcı-sosyalist teorisyenler, burjuva iktisatçılarıyla ağız birliği halinde, kapitalizmin genel buhranını inkâr etmekte direnirler. Çağımızın esas muhtevası, kapitalizmin devrimci yıkılışı, kapitalist dünya sistemindeki çürüme ve sosyalist dünya sistemindeki hızlı gelişmenin etkisi altında, kapitalizmin dağılışı olduğu halde, sağcı-sosyalistler (örneğin Jules Moch), «yapısal reformlar», «kapitalizmin kendi-kendini-tasfiyesi», «demokratik kapitalizm»in gelişmesi üzerine, burjuva iktisatçılar tarafından uydurulmuş bir teoriyi yaymaya çalışırlar. Bu teoriye göre, biz sözde, kapitalistler sınıfının, ve dolayısıyla, proletaryanın sömürülmesinin tedricen ortadan kalkma süreciyle yüz yüze bulunuyoruz. Sağcı-sosyalist teorisyenler, ve bilhassa Alman sosyal-demokrasisi ve Avusturya sosyalist partisi iktisatçıları, bugün bilimsel ve teknik alanda vuku bulan devrimi, kapitalist üretim ilişkileri sisteminde sözüm ona «köklü değişiklikler» demek olan ve kapitalistlerin egemenliğini bertaraf ederek, burjuva rejimdeki sınıf çelişmelerinin üstesinden gelen «ikinci sanayi devrimi» olarak yutturmak istiyorlardı. Bu teorisyen ve iktisatçılar, kapitalizmin kendine özgü belli başlı özelliklerini kaybettiğini, ve bunların yerine, «demokratik sosyalizm»e özgü özelliklerin geçtiğini iddia ediyorlardı. Sağcı-sosyalistler, böylece, kendileri tarafından uydurulmuş bilim-dışı ve proletarya-düşmanı «kapitalizmden sosyalizme barışçı geçiş» (kapitalizmin sosyalizme barışçı entegrasyonu) teorisinin yeni varyantlarını, kapitalizmin genel buhranı objektif sürecine karşı çıkarmağa çalışırlar.

Çağdaş revizyonistler, kapitalizmin genel buhranını inkâr eden aynı pozisyonlar üzerinde tutunuyorlar. Böylece, örneğin, burjuva toplumdaki belli başlı karşıt (antagonist) sınıfların «sulandırılması»ndan söz eden Fransız revizyonisti L. Daurat, aynı «kapitalizmin kendi-kendini-tasfiyesi» teorisini vağ'eder. İtalyan revizyonisti Giolitti, «kapitalizmin sosyalizme dönüşümü bizzat teknik gelişme tarafından temin edildiği» için, kapitalizmin devrimci yıkılışının kesinlikle yararsız hâle geldiği ileri sürer. Yugoslavya Komünistleri Birliğinin programı da, kapitalizmden sosyalizme bazı evrimci dönüşüm süreçlerini inceler.

Kapitalizmin genel buhranını inkâr edenlerin, onun belirtilerini de inkâr etmek zorunda oldukları açıktır. Bu bakıma, anti-marksistler tutarlıdırlar. Bazı meselelerde, revizyonistlerin, uydurmalarında burjuva iktisatçılarından daha ileri gittiklerini kaydedelim. Böylece, örneğin bu burjuva iktisatçılardan bazıları, dünyanın iki karşıt sistem halinde bölünmesi apaçık olgusunu

inkârın mümkün olmadığını düşünürler. Sadece, sosyalist sistemin ortaya çıkış ve gelişmesini, toplumun gelişme kanunuyla uyuşmayan belirli bir tarihi anomali (gayri tabiilik) olarak göstermeğe çalışırlar. Bundan da, «makul bir siyasetin», bu anomaliyi tasfiye edebileceği sonucunu çıkarırlar. Revizyonistlere gelince, onlar iki sistem arasındaki karşıtlık olgusunu inkâra kadar giderler. Batılı revizyonistlerin (A.B.D. de Geitz, İtalya'da Giolitti, Fransa'da Lefebre ve başkaları) görüşüne göre, sosyalizmle kapitalizm arasındaki ilke farklılıklarının silinmekte bulunduğu bir süreç gelişmekteymiş. Teknik gelişmenin etkisi altında ve devlet mülkiyetindeki büyüme ve burjuva ülkelerin iktisadi hayatında devletin artan rolünü müteakip, sözde üretimdeki anarşi ortadan kalkmakta ve kapitalizm sosyalizmle karışmaktaymış. Öbür yandan, revizyonistlerin kara çalıcı iddialarına göre, sosyalist ülkelerde devlet aygıtının bürokratlaşması görülmekte ve sosyalizm, onu kapitalizmden ayırdeden çizgileri kaybetmekteymiş. Dünyanın iki karşıt sistem halindeki bölünüşü, Yugoslav Komünistleri Birliği programında dünyanın iki askeri ve siyasi blok halinde bölünmüş bulunduğu teorisini formüle eden Yugoslav revizyonistleri tarafından da, aynı şekilde inkâr edilir. Onların «iktisadi entegrasyon»u, yani her hangi bir «tek dünya ekonomisi» teşkilini tavsiye etmeleri, tesadüfi bir şey değildir.

Anti-marksistler, kapitalizmin genel buhranının öbür belirtilerini de kabul etmezler. Sömürge sistemindeki çöküşün bilimsel bir kanuniyete uygun karakterini inkâr, ve Doğu'da oluşan süreçleri, «Moskova'nın düzenleri» olarak takdim ederler. Daimi eksik-üretim ve kitlevi işsizlik, onlara göre, tam istihdamı sağlamak bakımından bütün araçlarını harekete getirmekte yetersiz kalan devlet politikasındaki eksikliklerin sonucudur. Nedir ki, daha yukarda gösterilmiş bulunduğu gibi (Burada, kitabın daha önceki bölümlerine atıf yapılıyor —ç.), bu olayların, bugünkü kapitalist ekonomide derin kökleri vardır. Burjuva devletler siyasetinin bu olaylara hâkim olmakta yetersiz kalması olgusu, emperyalizm siyasetinin içinde bulunduğu yapısal buhranın bütünleyici bir kanıtından başka bir şey değildir.

Burjuva demokrasisinin buhranı, faşizm, sosyal demokrasinin buhranı, aslında bütün bunlar, kapitalizmin genel buhranının, emperyalist devletlerin kendi iç siyasetleri çerçevesinde, sınıflar arası ilişkiler alanındaki belirme şekilleridir.

SORUMLU MÜDÜRÜMÜZ TUTUKLANDI

EMEK Dergisi Yazı İşleri Müdürü Nurettin Pirim derginin son sayısındaki «Türkiye İşçi Partisinin IV. Büyük Kongresinin önemi: Yeni Devrimci Dönem» başlıklı yazıdan ötürü, Ankara 3. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tutuklanmıştır. Arkadaşımızın tutuklanma kararının kaldırılması için bir üst mahkemeye itiraz edilmiş ancak henüz bir sonuç alınamamıştır.

EMEK'İN 8. SAYISI DA TOPLATTIRILDI

Türkiye'de Sosyalizm için mücadele eden tek dergi olan EMEK'in 8. Sayısı da toplattırılmıştır.

ABONELERİMİZİN DİKKATİNE

EMEK dergisinin OCAK 1971 8. Sayısı abonelerimizin eline ya gecikerek ulaşmış ya da hiç ulaşamamıştır. Derginin içine konan dergimizle hiçbir ilişkisi bulunmayan bazı yayın organları hakkındaki bir uyarı mektubu nedeniyle postada bekletilmiş; gerekli müdahale yapıldıktan sonra da toplattırılmıştır.

Elimizde olmayan aksaklıktan dolayı özür dileriz.

BAYLAN BASIM ve CİLTEVİ - 12 52 95 - ANKARA

5 LİRA